

ХРЕСТОМАТІЯ

ДЖЕЙМС МЕТЬЮ БАРРІ

Пітер Пен і Венді

(Уривки)

Розділ 1. Пітер Пен: вторгнення

Всі дітлахи на світі — всі, крім одного-єдиного, — виростають. Вони рано довідуються про те, що мусять вирости. А Венді дізналася про це ось так. Одного разу — їй було тоді два роки — вона бавилася в саду, зірвала якусь квіточку і прибігла з нею до мами.

Уявіть, яка Венді була прекрасна в ту мить! Аж її мама, пані Дарлінг, притулила руку до серця і вигукнула:

— О, чому ти не можеш залишитись такою назавжди?!

Оце і все, що було сказано, але відтоді Венді вже знала, що мусить вирости.

Це відкривається кожному з нас, як тільки нам виповниться два роки. Два роки — це початок кінця.

Отже, Дарлінги жили в будинку під номером 14, і доки не з'явилася Венді, її мама була тут найголовнішою. Вона була прекрасна і шляхетна жінка, і ніжна усмішка блукала на її устах. Її загадкову душу можна порівняти з безліччю маленьких скриньок, одна в одній, що примандрували до нас із казкового Сходу, — скільки їх не відкривай, завжди всередині знайдеться ще одна. А її солодко усміхнені уста таїли поцілунок, що його Венді так ніколи й не спізнала, хоча він там таки був, виразно помітний у правому кутику.

Пані Дарлінг дісталася панові Дарлінгу так: багато джентльменів, які були ще хлопчиками тоді, коли вона була дівчинкою, зненацька, всі нараз, зрозуміли, що закохані в неї, і наввипередки побігли просити її руки і серця — усі, крім пана Дарлінга: він найняв кеб, усіх випередив — і так завоював її. Він завоював її всю, за винятком найпотемнішої скриньки і того недосяжного цілунку. Про скриньку він так ніколи й не дізнався, а від спроб здобути поцілунок вчасно відмовився. Венді вважала, що, наприклад, Наполеон міг би претендувати на ці скарби (але я уявляю собі цю картину — як імператор робить спробу — безуспішно! — вибухає гнівом і йде, грюкнувши дверима).

Пан Дарлінг мав звичку вихвалитися перед Венді тим, що її мама не тільки любить, але й поважає його. Він належав до тих рідкісних людей, які розуміються на акціях і відсотках. Звичайно, насправді ніхто на цьому не розуміється як слід, але він із виглядом знавця частенько го-

ворив, що акції зростають чи що акції падають, і то так переконливо, що будь-яку жінку міг змусити проїнятися до нього повагою.

Пані Дарлінг ішла до шлюбу в білій сукні. Попервах вона ретельно, майже радісно провадила рахунки, не оминаючи найменшої дрібнички, — так, ніби це була якась гра. Але потрохи увесь її запал охолов, у рахунках з'явилися діри, і заповнювали їх намальовані діти без облич. Вона малювала їх замість того, щоби підбивати суми. Діти заволоділи думками пані Дарлінг.

Першою прийшла на світ Венді, потім Джон, потім Майкл.

Через тиждень чи два після появи Венді постало питання, чи під силу батькам утримувати її — це ж іще один голодний рот. Пан Дарлінг страшенно пишався дочкою, але дуже відповідально ставився до життя і тому, сидючи на краєчку ліжка пані Дарлінг і тримаючи її за руку, обраховував видатки під благальним поглядом її очей.

Вона готова була ризикнути, хай там що, але він аж ніяк не міг на це погодитись: йому це видавалося неприйнятним.

Натомість прийнятними йому видавались олівець і листок паперу, і щоразу, як дружина збивала його своїми зауваженнями, він усе починав спочатку.

— Будь ласка, не перебивай, — просив він її. — Я маю один фунт сімнадцять шилінгів тут, і ще два і шість в офісі; я можу відмовитися від кави на роботі — це, скажімо, десять шилінгів, тоді буде два-дев'ять-шість, та ще твої вісімнадцять і три — виходить три-дев'ять-сім, і ще мої п'ять-нуль-нуль на чековій книжці дають в сумі вісім-дев'ять-сім — хто це там вовтузиться? — вісім-дев'ять-сім, крапка, і відняти сім — не збивай мене, дороженька, — і ще фунт ти дала тому чоловікові, що підійшов до дверей, — ну, дитинко, помовч, — крапка, і відняти дитинку — ну ось, ти мене знову заплутала! — я говорив «дев'ять-дев'ять-сім»? — так, я говорив «дев'ять-дев'ять-сім»; отже, питання полягає в тому, чи зможемо ми прожити цілий рік на дев'ятсот дев'яносто сім фунтів?

— Звичайно, зможемо, Джордже! — вигукнула дружина.

Але вона була сліпа у своїй любові до Венді, і тому чоловік мусив проявити твердість характеру — за двох.

— До того ж, пам'ятай, у дітей буває свинка, — застеріг він її майже погрозовим тоном і знову взявся за своє: — Свинка — один фунт, про це я вже згадував, але, боюся, вона може потягнути і на тридцять шилінгів, — помовч! — кір — це один і п'ять, краснуха — пів гінеї, разом буде два-п'ятнадцять і шість, — не кивай пальцем — плюс коклюш, нехай п'ятнадцять шилінгів...

І так далі, і так далі, і щоразу рахувалося по-іншому — аж поки Венді не «пройшла» з рахунком за свинку, стиснутим до дванадцяти і шести, і з поєднанням кору і краснухи в одне.

Такі самі переживання супроводжували появу Джона і Майкла — може, навіть іще більші. Але попри те обох вирішили-таки залишити в сім'ї,

і невдовзі вже можна було бачити, як уся трійця чимчикує дорогою до дитсадочка панни Фулсом у супроводі няні.

Пані Дарлінг любила, щоб усе було як слід, а пан Дарлінг любив, щоб усе було як у людей; і тому в них з'явилася няня. А оскільки вони були такі бідні, що навіть молоко для дітей брали в борг, то за няню взяли собаку породи ньюфаундленд на ім'я Нана, яка не мала господаря, аж поки Дарлінги не прийняли її до себе на службу. Вона завжди цікавилася дітьми. Дарлінги познайомилися з нею у Кенсінгтонських Садах, де Нана весь час зазірала у дитячі візочки і накликала на себе люту ненависть недбалих няньок тим, що супроводжувала їх до самого дому і скаржилася на них господарям.

Це був справжній скорб, а не няня. Як вона купала дітей, як зривалася серед ночі на кожен їхній схлип! Звичайно, її буда стояла в дитячій кімнаті. Вона мала особливе чуття і вміла розпізнавати, коли дитячий кашель вимагає негайного лікування, а коли досить просто обгорнути горло. Нана до останніх своїх днів вірила у старомодні лікарські засоби, як, наприклад, листя ревеню, і зневажливо пирхала на всі ці новочасні розмови про мікробів і таке інше. Було дуже повчально спостерігати, як вона веде дітей у дитсадочок, поважно ступаючи збоку, коли вони поводитися чемно, і повертаючи їх до порядку, коли вони відхилялися від маршруту. В ті дні, коли Джон грав у футбол, вона жодного разу не забула його светр і зазвичай носила в пащі парасолю — про всяк випадок. У цокольному приміщенні дитсадочка пані Фулсом була спеціальна зала очікування для нянь. Там усі церемонно сиділи на лавах, лише Нана лежала на підлозі — і це була єдина її відмінність від решти. Няні намагалися нехтувати нею через те, що вона перебувала на нижчому соціальному щаблі, а Нана, зі свого боку, зневажала їх за пустопорожні балачки. Вона обурювалася, коли хтось із друзів пані Дарлінг переступав поріг дитячої кімнати. Але коли все-таки гості приходили, Нана мерщій стягала з Майкла фартушок і накидала на нього свіжий, обшитий синьою тасьмою, пригладжувала голівку Венді та поправляла зачіску Джонови.

Мабуть, жодна у світі няня не зуміла б повестися краще, і пан Дарлінг розумів це, але все-таки інколи стурбовано запитував сам себе: що ж скажуть сусіди?

Він займав досить високе службове становище і не міг легковажити цим.

Нана непокоїла його і з іншої причини: іноді йому здавалося, що вона зовсім не захоплюється ним.

— Джордже, повір мені, вона від тебе просто в захваті! — запевняла його пані Дарлінг у таких випадках і робила знак дітям, щоб вони були особливо милі з татком.

А ще в них часом бували танці, чудові танці, до яких інколи запрошували й Лізу, єдину (крім Нани) служницю в домі. Вона у своїй довгій спідниці й чепчику була схожа на гномика, хоча й заприсяглася, коли ставала

на службу, що більше ніколи не буде схожа на десятирічну дівчинку. Які це були веселі забави! І найбільше тішилася пані Дарлінг: вона виробляла такі чудернацькі піруети і так швидко кружляла, що видно було тільки її прихований в кутику вуст цілунок, і якби в той момент зненацька зіштовхнутися з нею, то, певно, можна було б його впіймати. І не було на світі щасливішої сім'ї — аж доки не з'явився Пітер Пен.

Пані Дарлінг вперше дізналася про Пітера, коли наводила лад у думках своїх дітлахів. Це гарна традиція кожної доброї матері — уночі, коли діти поснуть, порядкувати у їхніх голівках і складати там усе як слід аж до наступного ранку, розкладати по полицках стоси вражень, що назбираються за цілий день. Якби ви, діти, могли у той час не спати (хоча це, звичайно, неможливо), то застали би свою маму за цим заняттям, і вам було б надзвичайно цікаво поспостерігати за нею. Ви помітили б, що ця робота дуже схожа на прибирання у шафі з шухлядками. Ви, певно, побачили б свою маму на колінах: як вона потішно милується якоюсь новою знахідкою і дивується, де це в світі можна було таке відшукати, відкриває для себе щось приємне і не дуже, притуляє кожну дрібничку до щок, так, ніби це пухнасте кошенятко, а потім поспішно прибирає її з очей. І ось, коли ви прокидаєтеся вранці, весь ваш непослух, усі примхи і образи, з якими ви засинали, уже лежать у вашій голівці, охайно поскладані на самому дні, а зверху, напихваті, відсвіжені й провітрені, красуються найкращі ваші думки і наміри, готові зараз же стати вам у пригоді.

Не знаю, чи доводилось вам коли-небудь бачити карту людських думок. Лікарі іноді роблять зображення частин людського тіла, і це може бути дуже цікавим для нас. Але спробували б ви тільки спіймати лікаря за зображенням карти дитячих думок, де все переплутано, де ніщо не стоїть на місці! Тут трапляються зигзагоподібні лінії, як, наприклад, на температурному листі, і, можливо, якраз вони позначають дороги до таємничого острова, бо Небувалія — це чомусь завжди острів, з дивовижними каскадами барв то тут, то там, з кораловими рифами і летючим вітрильником на обрії, з дикунами і покинутими барлогами. І ще там бувають гноми — здебільшого кравці, — і печери, крізь які протікають ріки, і князівни з шістьома старшими братами, і хатинка, готова ось-ось розвалитися, і одна старезна пані — дуже маленька на зріст і з гачкуватим носом. І це була б іще не найскладніша карта, якби тільки цим усе й обмежувалося. Але ж на ній ще треба вмістити і перший шкільний дзвоник, і релігію, і батьків, і округлий ставок, і ручну працю, і вбивства, і шибениці, й іменники в давальному відмінку, і святковий шоколадний пудинг, і фігурні дужки, і число дев'яносто дев'ять, і три пенси за зуб, вирваний власноруч, і всяке таке, — і все воно або становить частину вашого острова, або утворює додаткову карту, яку можна побачити на просвіт, але в будь-якому разі все це дуже складно і заплутано, тим більше, що ніщо тут не стоїть на місці.

Ну і, звичайно, Небувалія буває дуже різна — у кожного своя. Наприклад, у Джона там була затока, і над нею літали фламінго, і Джон полював на них. А у маленького Майкла — усе навпаки: у нього був фламінго, а над ним літали затоки. Джон жив на своєму острові у перекинутому догори днищем човні серед пісків, Майкл — у вігвамі, а Венді — в курені з великих листків, вправно зшитих докупи. У Джона там не було друзів, у Майкла були друзі — нічні, а Венді приручила вовчєня-сироту, покинуте батьками. Але все-таки загалом усі Небувалії схожі одна на одну, як рідні сестри, і якби їх поставити в рядочок, то можна було б помітити, що всі вони мають спільні риси. На цих казкових берегах діти у вічних забавах витягають на пісок свої човни. Ми теж бували там; ми й досі чуємо часами звук прибою, хоча й ніколи вже не зможемо причалити туди.

З-поміж усіх омріяних островів Небувалія — найпотаємніший і наймісткіший, хоч і не аж такий велетенський і розлогий, — ну, знаєте, не із занадто довгими відстанями від однієї пригоди до іншої, а якраз такий як треба. Коли на ньому цілий день бавитися зі стільцями і скатертиною, то в цьому немає нічого хвилюючого — ви його навіть не помічаєте, — але за дві хвилини до сну цей острів стає реальністю. Ось для чого існують нічні світильники.

Іноді, мандруючи у дитячих думках, пані Дарлінг наштотувалася на речі, яких не могла зрозуміти, і найзагадковішим для неї виявилось ім'я Пітер. Вона не знала ніякого Пітера, і все-таки він зустрічався то тут, то там у голівках її Джона і Майкла, а Венді взагалі завела з ним листування своїми жахливими кривулями. Це ім'я у неї виділялося серед інших слів, бо було написане жирними літерами, і коли пані Дарлінг пригледілась до нього пильніше, воно здалося їй надто дивним і підозрілим.

— Так, він досить зухвалий, — з жалем визнала Венді. А мама далі допитувалася:

— То хто ж він такий, моя рибонько?

— Розумієш, мамо, він — Пітер Пен.

Спочатку пані Дарлінг нічого не зрозуміла, але потім, повернувшись подумки у своє дитинство, вона згадала-таки Пітера Пена, про якого розповідали, ніби він живе в країні фей.

Взагалі, про нього існувало безліч легенд: казали, наприклад, що коли діти помирають, він супроводжує їх на той світ, щоб їм було не так страшно.

Пані Дарлінг вірила в нього колись, але тепер, коли вона вже вийшла заміж і стала зовсім дорослою, — тепер вона дуже сумнівалася в його існуванні.

— Але ж, — звернула мама увагу Венді, — він мав би досі вирости.

— О ні, він не росте, — твердо і впевнено сказала Венді, — він точнісінько такий, як я.

Вона мала на увазі, що Пітер залишився дитиною душею і тілом. Венді навіть не уявляла, звідки їй це відомо, просто знала — і край.

Пані Дарлінг поговорила на цю тему з чоловіком, але той тільки усміхнувся: ну-ну.

— Запам'ятай мої слова, — сказав він, — це просто якась нісенітниця, яку Нана вклала в їхні голови, просто якісь собачі фантазії. Не турбуйся, це скоро минеться.

Але нічого не минулося, і невдовзі цей хлопчисько — цей бешкетник! — вразив пані Дарлінг до глибини душі.

Дітям властиво потрапляти у найдивовижніші ситуації і ніскільки не перейматися цим. Тільки діти можуть згадати мимохіть — через тиждень після пригоди, — як вони були в лісі, зустріли там свого померлого дідуся і бавилися з ним. І саме так Венді одного ранку зробила тривожне відкриття. На підлозі дитячої зненацька з'явилося кілька листочків з дерева — листочків, яких там не було, коли всі лягали спати. Пані Дарлінг якраз сушила голову над тим, звідки вони могли взятися, коли Венді сказала з поблажливою усмішкою:

— Напевно, це знову той Пітер!

— Венді, ти про що?

— Як негарно з його боку не витерти ніг, — зітхнула Венді.

Вона була дуже охайною дівчинкою.

Далі Венді пояснила, цілком логічно і доказово, що Пітер інколи ночами приходить до них в дитячу кімнату, сідає в ногах її ліжка і грає на сопілці. На жаль, вона ніколи не прокидалася під час цих візитів, тому й не знала, звідки вона це знала — просто знала і все.

— Які дурниці ти говориш, моя дорогенька. Ніхто не може увійти в наш дім без стуку.

— Я думаю, він приходить до нас через вікно, — сказала дівчинка.

— Але ж, доню, це третій поверх.

— А хіба не було того листячка під вікном, мамо?

Так, це була правда: листочки знайшлися біля самого вікна.

Пані Дарлінг не знала, що й думати, бо для Венді ці дивні речі здавалися такими природними, що неможливо було їх заперечити, переконуючи дитину, ніби це був тільки сон.

— Донечко моя, — вигукнула пані Дарлінг, — чому ж ти не розповіла мені про це раніше?

— Я забула, — безтурботно мовила Венді. Вона саме поспішала до сніданку.

Ну, звичайно, так і є: усе це, мабуть, їй наснилося.

Але, з іншого боку, — як же тоді листя? Пані Дарлінг дуже уважно придивилася до нього: це було сухе листя і, очевидно, воно не могло вирости на жодному дереві, яке можна знайти тут, в Англії. Вона повзала по підлозі зі свічкою в руці вивчаючи дивні відбитки ніг. Поштрикала коцергою в комині й простукала стіни. Спустила мотузку з вікна аж до тротуару — там було добрячих тридцять футів, — але ніхто по тій мотузці не піднявся.

Так-так, усе це Венді наснилося.

Ні-ні, нічого Венді не наснилося, і це показала наступна ніч. Можна стверджувати, що саме тієї ночі розпочалися надзвичайні пригоди.

Тої ночі, про яку іде мова, усі діти вже повкладалися до сну. Сталося так, що у Нани був вихідний, і пані Дарлінг сама купала їх і співала їм, аж доки вони, одне за одним, не відпустили її руку і не провалилися глибоко у царство сну.

Довкола було так безпечно і затишно, що мама всміхнулася своїм недавнім тривогам і мирно сіла шити при вогні.

Вона готувала сюрприз для Майкла — сорочку до дня народження. Полум'я ще пломеніло, дитячу кімнату освітлювали три світильники, на колінах пані Дарлінг лежало шиття. І ось її голова похилилася — як же граційно! — і вона задрімала. Погляньте-но тільки на цю компанію: онде Венді і Майкл, ось Джон, а тут, при вогні, — пані Дарлінг. Сюди б ще один, четвертий, світильник.

Вона задрімала — і їй наснився сон. Їй снилося, що країна Небувалія отут, зовсім поруч, і той дивний хлопчик — якраз звідти. Він не налякав її, бо вона зрозуміла, що вже бачила його риси в обличчях багатьох бездітних жінок. Може, його можна знайти і в обличчях декотрих матерів. Але у її сні він начебто відхилив завісу, що приховує країну Небувалію, і вона помітила, як Венді, і Джон, і Майкл підглядають у вічко.

Спитьсся — сниться, і цей сон міг нічогоісінько не означати; але поки він тривав, вікно дитячої відчинилося і на підлогу зістрибнув хлопчик. Його супроводжувало дивне світло — ніби світлячок з кулачок завбільшки, — і це світло почало гасати кімнатою, як живе. Мабуть, воно й розбудило пані Дарлінг.

Вона підскочила з криком, побачила хлопчика і якимось дивом відразу зрозуміла, що це і є Пітер Пен. Якби ви, чи я, чи Венді опинилися там, кожен з нас неодмінно побачив би, що прибулець чомусь скидався на таємничий поцілунок пані Дарлінг. Це був дуже гарний хлопчик, у вбранні з сухого листя і деревної смоли, але найпримітніше у ньому було те, що він досі міг похвалитися усіма своїми молочними зубами. Коли він, Пітер, побачив, що пані Дарлінг вже доросла, він заскреготав на неї тими маленькими перлинами.

Розділ 2. Тінь

Пані Дарлінг скрикнула, і, як на те, двері відчинились, і зайшла Нана, повертаючись із вечірньої прогулянки. Вона загарчала і кинулась на хлопчика, який легко вистрибнув через вікно. Пані Дарлінг знову скрикнула — тепер уже переживаючи за нього — вона подумала, що хлопчик розбився, і побігла вниз на вулицю шукати його маленьке тіло, але там нікого не було.

Тоді вона глянула вгору, але у темряві ночі нічого не вгледіла — нічого, крім падучої зорі.

Пані Дарлінг повернулася до дитячої кімнати і побачила, що Нана тримає щось у роті — щось схоже на тінь того хлопчика. Коли він вистрибував, Нана мерщій зачинила вікно, хоч і занадто пізно, щоб упіймати втікача, але його тінь не встиглатаки втекти; вікно захряснулось і прищемило тінь. Можете бути певні, що пані Дарлінг дуже уважно роздивилася знахідку, але не помітила в ній нічого особливого.

Нана ні на мить не завагалася над тим, що далі робити з тінню. Вона вивісила її за вікно, і це мало означати: «Він, безперечно, повернеться за нею; тож повісимо її туди, звідки йому буде найлегше її забрати, щоб зайвий раз не тривожити дітей».

Але, на жаль, пані Дарлінг не могла лишити знахідку висіти там, за вікном. Тінь була надто схожа на брудну ганчірку і псувала опатний вигляд будинку. Пані Дарлінг думала показати знахідку панові Дарлінгові, але він, підтримуючи ясність розуму вогким рушником, обмотаним навколо голови, саме обраховував можливість купівлі зимових пальт для Джона і Майкла, і гріх було його тривожити в цю мить. До того ж, вона твердо знала, що він скаже:

— Це все через оту собаку-няню.

Тож вона вирішила поки що згорнути тінь і обережно сховати її в шухляду, а при слушній нагоді розповісти про неї чоловікові. Овва!

Слушна нагода трапилася через тиждень, у ту навіки-незабутню п'ятницю. Так-так, це була саме п'ятниця.

— У п'ятницю мені слід було бути особливо обачною, — так говорила вона згодом чоловікові, а Нана тим часом сиділа по другий бік від неї і тримала її за руку.

— Ні-ні, — звичайно відповідав на це пан Дарлінг, — це я в усьому винен. Я, Джордж Дарлінг, допустив до цього. «*MEA CULPA, MEA CULPA!*»^{*} — він свого часу здобув класичну освіту.

Так вони сиділи ніч у ніч, згадуючи ту фатальну п'ятницю, аж поки кожна, щонайдрібніша деталь цього дня не закарбувалася у їхній свідомості й не проступила на другий бік, як тавро на дешевій чеканці.

— Якби ж я тоді не пішла в гості до сусідів з 27-го будинку... — казала пані Дарлінг.

— Якби ж я тоді не вилив свої ліки у Нанину миску... — казав пан Дарлінг.

— Якби ж я тоді зробила вигляд, ніби мені ті ліки смакують... — промовляли вологі Нанині очі.

— Це все тому, що я так люблю ходити в гості, Джордже.

— Це все через моє фатальне почуття гумору, голубонько.

— Це все через мої дріб'язкові образи, любі мої хазяї.

^{*} *Mea culpa* (з лат.) — моя провина.

А потім хтось із них, або обоє, або всі разом не витримували і заходилися плачем, і тоді Нана думала: «Так, це правда, правда — не можна мати собаку за няньку».

І частенько саме пан Дарлінг витирив хустинкою сльози з очей вірної Нани.

— Це все той негідник! — вигукував пан Дарлінг, і Нана гавкала, вторуючи йому. Але пані Дарлінг ніколи не нарікала на Пітера; щось таке було в правому кутику її вуст, що веліло їй не промовляти його, Пітерового, імені.

Так вони й сиділи там, у спорожнілій дитячій кімнаті, розчулено пригадуючи кожную щонайдрібнішу деталь того жахливого вечора. А починався він так буденно, так звичайно, як сотні інших вечорів: Нана напустила у ванну води для Майкла і на своїй спині занесла його до купелі.

— Я не хочу спати! — верещав він так, ніби це могло щось змінити. — Я не буду, не буду! Нано, ще ж навіть шостої нема. О, будь ласка, будь ласка! Раз ти така, Нано, то я не буду більше тебе любити. Кажу тобі, я не хочу купатися, не хочу, не хочу!

Тоді прийшла мама у білій вечірній сукні — вона вдягнулася трохи раніше, бо Венді так любила милуватися нею у цій сукні і в намисті, подарованому Джорджем. На правій руці у пані Дарлінг виблискував браслет — це був браслет Венді, і мама завжди просила його поносити. А Венді дуже любила позичати його мамі.

Пані Дарлінг застала двох своїх старших дітей за грою: вони бавились у тата і маму — тобто у неї і Джорджа — нібито з okazji народження Венді, і «Джордж» урочисто промовляв:

— Я радий повідомити Вам, пані Дарлінг, що Ви стали матір'ю.

Він говорив це точнісінько таким тоном, як у такій ситуації це зробив би сам пан Дарлінг.

А Венді пританцьовувала на radoщах — точнісінько так, як це зробила б справжня пані Дарлінг.

Потім «відзначали» народження Джона, з особливою помпою, яка завжди супроводжувала новонародженого чоловічої статі; а тоді й Майкл повернувся з купелі й так само захотів «народитися», але Джон жорстко зауважив, що їм більше нікого не треба.

Майкл мало не плакав:

— Нікому мене не треба! — розпачливо крикнув він, і, звичайно, жінка у вечірній сукні не могла цього стерпіти.

— Мені треба, — сказала вона. — Мені дуже треба третю дитинку.

— Хлопчика чи дівчинку? — спитав тоді Майкл майже зневіреним голосом.

— Хлопчика.

І тоді він вистрибнув мамі на руки. Така, здавалось би, дрібничка для пана і пані Дарлінгів, та й для Нани, які тепер згадували ці події; але не така вже й дрібничка, коли зважити на те, що це був останній вечір Майкла у рідному домі. Знову і знову батьки поринають у спогади.

— І саме тоді я влетів, як вихор, правда? — сказав пан Дарлінг з глибокою зневагою до себе самого; але тоді він справді був, наче стихійне лихо.

Мабуть, для нього існує якесь виправдання. Він теж готувався вийти в гості, ошатно одягся, і все було добре, аж поки не дійшло до краватки. Це здається вам дуже дивним, але чоловік, який досконало розумівся на акціях і відсотках, ніяк не міг «порозумітися» з краваткою. Часом, що правда, краватка піддавалася йому без бою, але бувало й таке, коли усім домашнім здавалося, що краще б він поступився власним гонором і купив собі готову, зав'язану краватку.

Це був саме такий небезпечний випадок. Батько увірвався в дитячу кімнату з пом'ятою, нікчемною, паскудною краваткою в руках.

— Що таке, що сталося, таточку?

— Що сталося! — проревів він (о, він ревів по-справжньому). — Ця клята краватка — вона ніяк не зав'язується!

У його голосі дзвеніли нотки отруйного сарказму:

— У мене на шиї — ні, нізащо! А на бильці ліжка — будь ласка, скільки завгодно! Так-так, я двадцять разів зав'язав її на бильці ліжка, але у себе на шиї — ані разу! О-о-о! Прокляття!

Запідозривши, що усе сказане не справило на пані Дарлінг належного враження, він грізно продовжував:

— Мушу тебе попередити, матусю, що якщо ця клята краватка не зав'яжеться як слід у мене на шиї, то ми сьогодні не вийдемо з дому і не потрапимо в гості, а якщо ми сьогодні не потрапимо в гості, то я більше не зможу з'явитися на роботі, а якщо я більше не з'явлюся на роботі, то ми з тобою залишимося без куска хліба, а наші діти опиняться на вулиці.

Але навіть тепер, навіть після цих слів пані Дарлінг зберігала спокій.

— Дай-но я тобі допоможу, любий, — сказала вона. Власне цього він і чекав, за цим він і ввірвався в дитячу — власне, щоб попросити її про це. І вона своїми лагідними прохолодними руками зав'язала йому краватку, а діти тим часом обступили батьків і спостерігали, як вершиться їхня доля.

Інший чоловік міг би образитися на жінку за те, що їй так легко вдалося впоратися з таким складним завданням, але пан Дарлінг мав надто добру вдачу.

Він невимушено подякував їй, негайно забув свій гнів і за мить уже танцював по всій кімнаті, підхопивши Майкла на руки.

— Як ми тоді весело бавились! — промовила пані Дарлінг, повертаючись думками у ті дні.

— О, наші останні радощі! — простогнав пан Дарлінг.

— Пам'ятаєш, Джордже, як Майкл колись запитав: «А як ти знала, що це я, як ти мене впізнала, мамо?»

— Так-так, пам'ятаю!

— Вони були такі милі, Джордже, правда?

— І вони були наші, наші рідні діти! А тепер їх нема.

Того вечора гучна забава скінчилася з появою Нани, і щонайгірше — пан Дарлінг нашттовхнувся на неї, і його вихідні штани обліпила собача шерсть. А це ж були не просто нові штани — це були його перші штани, оздоблені сутажем, і він кусав губи, щоб не заплакати з досади. Звичайно, пані Дарлінг почистила вбрання, але він все-таки знову завів розмову про те, що негоже мати собаку за няньку.

— Джордже, наша Нана — справжній скарб.

— Я в цьому не сумніваюсь, але час від часу мене переслідує дивне відчуття, ніби вона ставиться до наших дітей, як до щенят.

— О ні, ну що ти, любий, повір, вона розуміє, що вони люди.

— Ну, не знаю, — глибокодумно сказав пан Дарлінг, — не знаю, може й так.

Оце й була зручна нагода, як здалося його дружині, щоб поговорити з ним про хлопчика. Спершу він тільки пирхнув зневажливо, але потім, коли вона показала йому тінь, замислився.

— Це не може належати нікому з моїх знайомих, — сказав він, ретельно вивчаючи тінь, — але з усього видно, що це має належати якомусь шибенікові.

— Ми все ще говорили про тінь, пам'ятаєш, — нагадав пан Дарлінг, — коли увійшла Нана і принесла в зубах ліки для Майкла. Ти ніколи вже не принесеш пляшечку в пащі, Нано, і в цьому винен я.

Він був мужнім чоловіком, але, безперечно, з тими ліками повівся зовсім по-дурному. Якщо він і мав якісь слабкості, то головна з них полягала в тому, що він усе життя вважав, ніби пив ліки залюбки, — так і тепер, коли Майкл відіпхнув ложку з мікстурою, яку Нана тримала в зубах, тато промовив з докором:

— Майкле, будь мужчиною.

— Не буду, не буду! — зарепетував Майкл.

Пані Дарлінг пішла за шоколадкою для Майкла, а пан Дарлінг вирішив, що слід проявити більше твердості.

— Матінко, не розпещуй сина, — гукнув він їй услід. — Майкле, коли я був у твоєму віці, то пив ліки без звуку — ані мур-мур. Я казав тільки: «Дякую вам, мої добрі батьки, за цю мікстуру, яка зробить мене здоровшим».

Він справді думав, що так воно і було, і Венді, яка стояла тут у нічній сорочці, вірила його словам і сказала, бажаючи підбадьорити Майкла:

— Тату, ті ліки, які ти інколи приймаєш, напевно, набагато гірші на смак, хіба ні?

— О-о-о, вони в сто разів гидкіші, — браво підтвердив пан Дарлінг, — але я б зараз охоче випив їх, щоб показати тобі, Майкле, як це робиться, — якби не те, що вони загубились.

Правду кажучи, ті ліки не загубилися; він сам серед ночі заховав їх у шафу, на найвищу полицю. Він і не уявляв собі, що Ліза, ретельна і прискіплива служниця, могла їх там знайти і поставити знову на місце.

— Тату, я знаю, де вони! — вигукнула Венді, завжди рада чимось прислужитися. — Зараз принесу! — і вона вибігла раніше, ніж батько встиг її зупинити. Його настрій раптом дивним чином змінився.

— Джоне, — сказав він тремтячим голосом, — це така гидота! Воно таке слизьке, липке, нудотне...

— Але ж, тату, це ненадовго, — добродушно відповів Джон, і тут в кімнату влетіла Венді з мікстурою у склянці.

— Я бігла так швидко, як тільки могла, — видихнула вона.

— Ну-у-у-у, феноменально швидко, — відповів батько з мстивою ввічливістю, яка, зрештою, не зачепила Венді. — Але першим буде Майкл, — твердо сказав він.

— Першим буде тато, — відмовився Майкл, що мав недовірливу натуру.

— Мене зараз знудить, розумієш? — понуро промовив пан Дарлінг.

— Ну, тату, раз — і все! — гукнув Джон.

— Притримай язик, Джоне! — крикнув батько.

Венді розгубилася:

— Тату, я думала, ти ті ліки просто проковтнеш.

— Та не в тому річ, — відповів він. — Річ у то-му, що в моїй склянці ліків більше, ніж у ложечці Майкла, — його горде серце мало не розірвалось. — І це несправедливо, я готовий повторювати до останнього свого подиху: це несправедливо.

— Тату, я чекаю, — холодно сказав Майкл.

— Дуже добре, що ти чекаєш. Я теж чекаю.

— Ти, тату, просто боягуз, заячий хвіст.

— Сам ти заячий хвіст.

— Ні, я не боягуз.

— Я теж не боягуз.

— Добре, тоді пий.

— Чудово, ти сам пий.

І тут у Венді виникла чудова ідея:

— Чому б вам обом не випити ліки одночасно?

— Прекрасно, — погодився пан Дарлінг. — Ти готовий, Майкле?

Венді почала відлік — раз, два, три — і Майкл випив свої ліки, а пан Дарлінг сховав свою склянку за спину. І тут пролунав обурений вереск Майкла, а Венді вигукнула з докором:

— О! Тату!

— Що значить «О! Тату!»? — перекривив дочку пан Дарлінг. — Майкле, припини істерику. Я якраз хотів прийняти свої ліки, але — ненароком промазав.

Це було жахливо — той погляд, яким уся трійця втупилася в нього: це було так, ніби жоден з його дітей більше не міг захоплюватися батьком.

— Гей, ви, послухайте, — благально промовив він, тільки-но Нана пішла у ванну. — Я щойно придумав розкішний жарт. Я виллю свою мікстуру в Нанину миску, вона подумає, що це молоко, — і вип'є її!

Так, мікстура справді була схожа на молоко; але діти не могли похвалитися таким тонким почуттям гумору, як у їхнього тата, і тому з осудом спостерігали, як він виливав свої ліки у собачу миску.

— Правда, смішно?.. — сказав він якимсь непевним голосом, і діти не посміли видати його, коли Нана і пані Дарлінг повернулися до кімнати.

— Наночко, хороша, — сказав він і почухав її за вухом, — я тут налив тобі трохи молочка, Нано.

Нана заметляла хвостом, підбігла до миски і почала хлебтати. Раптом вона завмерла і глянула на пана Дарлінга таким поглядом... — не злим, не лютим: вона показала йому велику печальну сльозу, що завжди змушує нас співчувати шляхетним псам, — і заповзла в буду.

Пан Дарлінг аж пашів від сорому, але здаватися не збирався. У могильній тиші пані Дарлінг понюхала миску.

— О Джордже, — сказала вона, — це ж твої ліки!

— Я просто пожартував, — виправдовувався він, поки дружина заспокоювала синів, а Венді обіймала Нану.

— Прекрасно, — гірко промовив він, — хоч як я стараюся розвеселити когось у цьому домі, аж зі шкіри пнуса, — все марно.

Венді й далі співчутливо обіймала Нану.

— Правильно, так мені й треба, — обурювався батько. — Панькайся з нею! А хто би попанькався зі мною? Ніхто! Бо я — просто годувальник: чого зі мною панькатись? Чого? Чого?! Чого?!!

— Джордже, — попросила його пані Дарлінг, — будь ласка, тихіше: прислуга почує.

Вони вже призвичаїлися називати Лізу прислугою.

— Нехай собі, — відповів він відважно. — Хай увесь світ почує! Але я більше ні хвилини не потерплю, щоб у моєму домі командувала собака.

Діти розплакались, Нана підбігла до нього миритися, але він відштовхнув її геть. Він знову відчув себе сильним і мужнім.

— Нічого не допоможе! — кричав він. — Твоє місце — у дворі, і там я тебе зараз же й прив'яжу!

— Джордже, Джордже, — прошепотіла пані Дарлінг, — згадай, що я казала тобі про того хлопчика.

Але... але він навіть не слухав. Він намірився показати всім, хто в домі господар; і коли команди не допомогли, вдався до солодких слів та спокусливих обіцянок, щоб витягти Нану з буди; а тоді брутально схопив її і потягнув геть із кімнати. Панові Дарлінгу було соромно за себе, але він вперто продовжував свою справу. Усе це були прояви його надзвичайно тонкої натури, яка завжди жадала визнання. Тож він прив'язав собаку у дворі, а тоді, пригнічений і нещасний, сів у коридорі, втираючи кулаками очі.

А тим часом пані Дарлінг повкладала дітей спати у незвичній тиші й запалила світильники. Діти прислухалися до гавкоту Нани, і Джон почав пхенькати:

— Бідненька, він посадив її на ланцюг у дворі!

Але Венді була розважливіша.

— Нана не так гавкає, коли їй погано, — сказала вона, передчуваючи, що має щось статися. — Вона так гавкає, коли чує небезпеку. Небезпеку!

— Ти в цьому впевнена, Венді?

— Так, так.

Пані Дарлінг затремтіла і підійшла до вікна. Воно було надійно зачи-нене. Вона поглянула через шибу — нічне небо всіяли зорі. Зорі скупчилися довкола будинку, ніби їм було цікаво побачити, що там буде далі; і пані Дарлінг не помітила, що одна чи дві зірочки ніби підморгують. І все-таки якась невимовна тривога стискала їй серце і змусила прошепо-тїти:

— О, як би я хотіла сьогодні нікуди не йти!

Навіть напівсонний Майкл відчув її тривогу і спитав:

— Мамо, хіба нам треба чого-небудь боятися, коли ти запалила сві-тильники?

— Ні-ні, нічого, мій синку, — відповіла вона. — Світильники — це ніби мамині очі, які вона залишає при дітях, щоб їх оберігати.

Вона пройшла від ліжечка до ліжечка, ніжно наспівуючи дітям, а ма-ленький Майкл обійняв її за шию і вигукнув:

— Мамусенько, ти моя радість!

Це були останні слова, які вона чула від нього, — останні на довгий, довгий час. Будинок номер 27 був зовсім поряд, лише за кілька кроків, але йшов сніг, і тато й мама Дарлінги вибирали дорогу так, аби не намо-чити взуття. О цій порі лише вони були на вулиці, і всі зорі дивилися на них. Зорі такі гарні — але вони нічого не можуть вдіяти, вони наза-вжди приречені бути лише мовчазними свідками. Це кара, яку вони не-суть не знати за що — за якусь провину, скоєну так давно, що жодна зі-ронька тепер не знає, як це було. І тому в старших зірок очі стали осклілі, і тепер вони розмовляють дуже рідко (мерехтіння — мова зірок), але ма-ленькі зірочки ще вміють дивуватися. Хоч вони й не найкращі друзі Піте-ра — бо він має погану звичку підкрадатися ззаду і дмухати на них, — але вони так люблять цікаві ігри, що охоче допомагають йому цього вечора і намагаються збити дорослих з пантелику. Щойно двері будинку номер 27 зачинилися за паном і пані Дарлінгами, в небесах почалася метушня, і найменша зіронька Чумацького Шляху вигукнула:

— Пітере, пора!

Розділ 3. Летімо, летімо!

Ще хвилику після того, як пан та пані Дарлінги вийшли з дому, сві-тильники біля ліжечок трьох їхніх дітей горіли ясно.

Це були дуже милі світильнички, і хо-тілось би, щоб вони теж застали Пітера, але ось вогник біля ліжечка Венді почав кліпати і так солодко позі-

хнув, що два інші теж не змогли стриматися, і так, позіхаючи, всі троє загасли.

Але тепер кімнату осявало інше світло, в тисячу разів яскравіше, ніж вогники світильників. На той час, про який ми розповідаємо, це світло побувало вже в усіх шафах і шухлядках дитячої кімнати: у пошуках Пітерової тіні воно перерило весь гардероб і вивернуло навиворіт кожну кишеню. Це не було звичайне світло, до якого ми звикли: воно сяяло тільки коли швидко-швидко рухалося, а коли хоч на хвилю зупинялося перепочити, тоді було видно, що насправді це фея — маленька, як дитяча долонька, і сама ще зовсім дитина. Цю чарівну дівчинку звали Дзенька, на ній була вишукана сукня із сухого листка з низьким квадратним вирізом, яка підкреслювала красу її фігурки. Хоча, правду кажучи, ця фейка була трохи пухкенька.

Ще за мить після появи феї вікно знову прочинилося від подуву маленьких зірочок, і в кімнаті приземлився Пітер. Півдороги він ніс Дзеньку на руках, і на нього натрусилося трохи чарівного пилу.

— Дзенько, — тихо покликав він, коли пересвідчився, що діти послухали, — Дзенько, ти де?

А вона тим часом залетіла в глечик, і їй там дуже сподобалось — вона ж іще ніколи в житті не була в глечичку.

— Ой, та вилазь уже звідти і скажи мені: ти довідалась, куди вони запроторили мою тінь?

У відповідь пролунав найніжніший передзвін золотих дзвіночків. Це була мова фей, яку звичайні діти ніколи не можуть почути. Але якби ви все-таки колись почули її, то одразу впізнали б.

Дзенька сказала, що тінь лежить у величезній коробці. Пітер зрозумів, що величезна коробка — це комод, і кинувся до нього. Обома руками він повисував шухляди і повисипав усе, що в них було, на підлогу — так королі кидають милостиню в юрбу. Дуже скоро він відшукав свою тінь і на radoщах зовсім забув, що Дзенька лишилася в шухляді — тепер уже зачиненій.

Якщо він взагалі коли-небудь замислювався над цим — а я в цьому дуже сумніваюся, — то, мабуть, уявляв, що досить тільки їм з тінню опинитися поряд, і вони відразу зіллються до купи, як дві краплі води. Але цього не сталося, і Пітер зовсім розгубився. Він взяв у ванні мило, намилив тінь і спробував приліпити до себе — але все було марно. Пітера кинуло в дроз, він сів на підлогу і заплакав.

Його плач розбудив Венді, і вона піднялася в ліжечку. Вона зовсім не злякалася, коли побачила, що в кімнаті на підлозі сидить незнайомиць і плаче, — їй стало просто цікаво.

— Хлопчику, — ввічливо запитала вона, — чого ти плачеш?

Пітер теж міг похвалитися гарними манерами — їх він перейняв у феї під час чарівних церемоній. Він гордо встав і вишукано вклонився. Це було дуже приємно, і вона теж вклонилась йому у відповідь — зі свого ліжечка.

— Як тебе звати? — спитав він.

— Венді Мойра Анжела Дарлінг, — кокетливо відповіла вона. — А тебе?

— Пітер Пен.

Вона вже знала, що це не хто інший як Пітер, але його ім'я здалося їй занадто коротким.

— Оце і все?

— Саме так, — різкувато відповів гість. Він уперше відчув, що його ім'я справді закоротке.

— Пробач, будь ласка, — сказала Венді Мойра Анжела.

— Нічого, — проковтнув образу Пітер.

Вона спитала, де він живе.

— Секундочку праворуч, — відповів він, — і далі прямо, аж до ранку.

— Яка кумедна адреса!

Пітер знову образився. Йому вперше здалося, що, можливо, ця адреса справді кумедна.

— А по-моєму, ні, — сказав він.

— Я питала, — чемно сказала Венді, пам'ятаючи, що вона тут господиня, — про ту адресу, на яку можна надсилати листи.

Йому була неприємна згадка про листи.

— Я не чекаю листів, — зверхньо відказав він.

— А твоя мама?

— У мене немає мами, — сказав він.

Так, Пітер не тільки не мав мами — він не мав навіть найменшого бажання мати її.

Він думав, що люди занадто високої думки про мамів.

Однак Венді відразу відчула себе причетною до трагедії.

— О, Пітере, тепер я не дивуюся, що ти плакав, — вигукнула вона, зіскочила з ліжечка і підбігла до нього.

— Я плакав не за мамою, — обурено відповів він. — Я плакав тому, що моя тінь ніяк не хоче триматися мене. Це єдине, що могло змусити мене заплакати.

— Твоя тінь відірвалась?

— Так.

Аж тепер Венді побачила на підлозі тінь — таку жалюгідну! — і щиро поспівчувала Пітерові.

— Це жахливо, — сказала вона, але не змогла стримати посмішку, коли побачила, як він намагається приклеїти ту тінь до себе милом. Як це по-хлоп'ячому!

На щастя, Венді добре знала, що робити.

— Її треба пришити, — порадила вона ледь-ледь поблажливо.

— Що пришити? — спитав він.

— Який же ти безпорадний!

— Я? Вперше чую!

Але насправді вона насолоджувалась його безпорадністю.

— Я пришию її тобі, мій маленький джентльмене, — сказала вона, хоча Пітер був одного з нею зросту.

Венді вийняла торбинку зі швейним приладдям і пришила тінь до ноги Пітера.

— Май на увазі: зараз буде трохи боліти, — застерегла вона його.

— О ні, я не заплачу, — відповів на це Пітер, якому вже знову здавалося, що він не плакав ніколи в житті. Він зціпив зуби і навіть не ойкнув, і невдовзі тінь уже трималася як слід, хоча ще й була трохи пом'ята.

— Може, її годилось би попросувати, — глибокодумно промовила Венді, але Пітер, як то хлопець, був абсолютно байдужий до свого зовнішнього вигляду, і тепер тільки й міг, що стрибати до стелі від щастя. Ова! Він уже й забув, що завдячує своїм щастям Венді. І вже думає, що сам, власноручно, причепив до себе тінь.

— Який же я кмітливий! — самозакохано кричав він. — Яка розумна в мене голова!

Хоч як прикро, але доведеться визнати, що оця марнославноість Пітера була однією з його визначальних рис. Додайте ще бездумну відвертість і побачите, що світ ще не знав такого зухвальця!

Венді аж остовпіла.

— Ти хвалько! — вигукнула вона з нищівним сарказмом. — Хочеш сказати, я нічого для тебе не зробила?!

— Чому? Ти теж зробила дещо, — мимохіть промовив Пітер і пострибав далі.

— Я — дещо? — образилась вона. — Добре, якщо я не можу допомогти, то принаймні можу піти — і вона з величезним почуттям власної гідності застрибнула в ліжечко і з головою накрилася ковдрою.

Щоб знову привернути її увагу, він зробив вигляд, ніби збирається іти геть, а коли цей план провалився, Пітер сів на краєчок ліжка і легенько поштурхав її ногою.

— Венді, — попросив він, — не втікай. Я ніяк не можу стриматися, коли мені щось вдається і я собою задоволений.

Але вона так і не висунула носа з-під ковдри, хоча й напорошила вушка.

— Венді, — продовжував він голосом, перед яким не могла би встояти жодна дівчина у світі, — Венді, від однієї дівчинки завжди більше користі, ніж від двох десятків хлопців.

Отепер Венді кожним сантиметром відчула свою жіночність — і хоч тих сантиметрів було не так уже й багато, вона таки визирнула з-під ковдри.

— Ти справді так думаєш, Пітере?

— Аякже, справді.

— А я думаю, що це дуже люб'язно з твого боку, — заявила вона. — І тому я знову встаю!

Після цих слів Венді сіла поруч з Пітером на краєчок ліжка.

І ще вона додала, що може подарувати йому поцілунок, якщо він захоче, але Пітер не розумів, про що вона говорить, і очікувально простягнув до неї руку.

— Ти ж знаєш, що таке поцілунок? — спантеличено спитала вона.

— Буду знати, коли ти мені його подаруєш, — відповів він напружено, і, щоб не хвилювати його ще більше, Венді дала йому наперсток.

— А тепер, — сказав він, — я теж можу подарувати тобі поцілунок?

— Як хочеш, — відповіла вона грайливо.

Венді хотіла полегшити йому справу і схилила до нього личко, але він просто втиснув в її долоньку жолудь, і вона розчаровано повернула личко назад і чемно пообіцяла почепити подарований цілунок на ланцюжок і носити на шії.

На щастя, вона дотримала слова і справді носила жолудь на ланцюжку, а згодом він врятував її життя.

Коли виховані люди знайомляться, то зазвичай питають одне одного, скільки кому років; тож Венді, яка завжди любила робити все як слід, теж спитала Пітера про вік. Правду кажучи, це було не найприємніше для нього запитання: ситуація нагадувала екзамен, коли тобі дістається питання з англійської граматики, а ти готувався відповідати про англійських королів.

— Не знаю, — відповів він стурбовано, — але я ще зовсім молодий.

Пітер справді не знав, скільки йому років, у нього існували тільки певні припущення щодо цього, і він відважно зізнався:

— Венді, я втік з дому того ж дня, коли народився.

Це дуже здивувало Венді — і дуже зацікавило; вона чарівним граційним жестом торкнулася своєї нічної сорочки, натякаючи, що можна сісти ближче.

«Це сталося тому, що я почув розмову між татом і мамою, — пошепки пояснив він, — розмову про те, ким я буду, коли стану дорослим». Пітер розхвилювався. «Але я не хочу ставати дорослим дядьком, ніколи! — палко вигукнув він. — Я хочу завжди залишатися маленьким хлопчиком і бавитися. Тому я втік у Кенсінгтонські Сади і довго жив там серед фей».

Вона обдарувала його неймовірно захопленим поглядом, і він подумав, що це через ту відважну втечу — але насправді Венді подивилася на Пітера так тому, що він знався з феями. Вона жила звичайним домашнім життям, і знайомство з феями видавалося їй чимось казковим.

Венді засипала Пітера запитаннями про них, і це його страшенно здивувало, бо йому самому ті феї частенько дошкуляли — плутались під ногами і всяке таке, — і часом він навіть мусив давати їм лупня.

Однак загалом він ставився до фей із симпатією і розповів Венді про їхнє походження.

— Розумієш, Венді, коли перше дитя вперше засміялося, той сміх вибухнув тисячами іскор, і всі вони порозліталися по світу, і з кожної з'явилася фея.

Це була довга розмова, але Венді любила сидіти вдома і вести такі розмови.

— Відтоді, — розчулено продовжував він, — у кожного хлопчика і дівчинки має бути своя фея.

— Має бути? Але що, так не є?

— Ні. Бачиш, сучасні діти стільки всього знають, що дуже рано перестають вірити у фей, і щоразу, як котрась дитина каже: «А фей не буває!», — десь падає мертвою котрась фея.

Тепер і йому здалося, що вони вже досить часу присвятили феям; і в голові йому промайнуло, що Дзеньки довго щось не чути.

— Не уявляю, куди вона могла подітися, — він підвівся з ліжка і стурбовано покликав фею.

Серденько Венді затріпотіло від хвилювання.

— Пітере! — закричала вона, шарпаючи його. — Ти навіть не подумав сказати мені, що тут, у цій кімнаті, є фея!

— Вона була тут щойно, — відповів він нетерпляче, — ти часом не чуєш її? — І вони обоє прислухалися.

— Ніби якісь дзвоники дзвонять, — сказала Венді.

— От і добре, бо це і є Дзенька, і той дзвін — це мова фей. Здається, я вже теж її чую.

Звук долинав від комоду, і Пітер зробив радісну міну. Ніхто ніколи не мав такого радісного вигляду, як Пітер, а його сміх переливався, як дзюрчання найдзвінкішого струмка. Він і досі сміявся своїм найпершим сміхом.

— Венді, — шепнув він змовницьки, — здається, я зачинив її в шухляді!

Пітер випустив біднесеньку Дзеньку на волю, і вона зразу ж почала літати по кімнаті й люто дзеленчати.

— Так не можна говорити, — відбивався Пітер. — Звичайно, я винен — вибач, будь ласка, — але звідки мені було знати, що ти лишилася в шухляді?

А Венді навіть не слухала його:

— Пітере, Пітере! Хай би вона зупинилася, щоб я могла подивитися на неї!

— Вони ніколи не стоять на місці, — сказав він, але Венді встигла-таки розгледіти романтичну постать, яка на хвилюку стала перепочити на годиннику з зозулькою.

— О, яка гарнесенька! — вигукнула вона, хоча личко Дзеньки все ще спотворювала люта гримаса.

— Дзенько, — миролюбно сказав Пітер, — ця панна дуже шкодує, що ти не її фея.

Дзенька відповіла якоюсь непристойністю.

— Пітере, що вона каже?

Йому довелось перекласти.

— Вибач, вона не вельми вихована. Вона каже, що ти — грубе потворне дівчисько, а вона — моя фея.

Пітер спробував посперечатися з Дзенькою:

— Ти ж знаєш, що тобі не можна бути моєю феєю, бо я хлопчик, а ти — дівчинка.

На це Дзенька знайшла таку відповідь:

— Ти дурило, — і зникла у ванні.

— Бачиш, яка вона невихована фея, — вибачливо сказав Пітер. — Її називають Майстринька Дзенька, тому що вона вміє лагодити каструлі й чайники.

Тепер вони удвох сиділи в кріслі, і Венді дошкуляла Пітерові своїми нескінченними запитаннями.

— Якщо ти вже не живеш у Кенсінгтонських Садах...

— Інколи я там буваю.

— Але де тепер твій дім, де ти живеш?

— Я живу із загубленими хлопчиками.

— Хто це такі?

— Це діти, які випадають із візочків, поки няні дивляться в інший бік. Якщо протягом тижня на них не подають у розшук, вони вирушають далеко-далеко, в Небувалію, і там собі живуть, як знають. Я — їхній командир.

— Уявляю собі, як це цікаво!

— Цікаво, — хитро промовив Пітер, — але ми такі самотні. Розумієш, нам бракує дівочого товариства.

— Як — серед вас немає жодної дівчини?

— Жодної. Ти ж знаєш, дівчатка не такі дурні, щоб вивалюватися з візочків.

Ця фраза дуже сподобалась Венді.

— Я думаю, — сказала вона, — це просто чудово, що ти так відгукуєшся про дівчат, бо, наприклад, Джон... — вона показала на братове ліжко, — Джон нас тільки зневажає.

Замість відповіді Пітер підвівся й одним ударом викинув Джона з ліжка — зі всіх його ковдр, подушок і так далі. Венді цей вчинок видався занадто рішучим, як для першого знайомства, і вона твердо заявила Пітерові, що у цьому домі він не командир. Але Джон так мирно сопів на підлозі, що вона там його і залишила.

— Я знаю, ти хотів зробити добре діло, — вже м'якше сказала вона, — і тому дозволяю подарувати мені поцілунок.

На якусь мить Венді забула, що він не знає, що таке поцілунки.

— Я так і знав, що ти захочеш забрати його назад, — з гіркотою в голосі сказав він і простягнув їй наперсток.

— О, дорогесенький, — сказала наша добра Венді, — я мала на увазі не поцілунок, а наперсток.

— А це що таке?

— Це щось отаке, — і вона поцілувала його.

— Цікаво! — зосереджено сказав Пітер. — А я можу подарувати тобі наперсток?

— Як хочеш, — сказала Венді, але тепер вже тримала голову рівно.

Пітер віддав їй наперсток, тобто поцілунок, і зненацька вона запищала.

— Що сталося, Венді?

— Мені здалося, що хтось смикнув мене за коси.

— Напевно, це Дзенька. Я ще ніколи не бачив її такою капосною.

І справді, Дзенька знову накинулася на нього з образливими словами.

— Венді, вона каже, що буде смикати тебе за коси щоразу, коли я даруватиму тобі наперсток.

— Чому це?

— Дзенько, поясни: чому?

Але вона знову відповіла тільки:

— Ти дурило.

Пітер ніяк не міг зрозуміти її поведінки, зате Венді добре все розуміла і тільки трохи розчарувалася, коли він зізнався, що прилітав до їхнього вікна не заради того, щоб побачити її, а тому що хотів послухати казки.

— Розумієш, я зовсім не знаю казок. Жоден із нас, загублених хлопчиків, не знає жодної казки.

— Це якийсь жах! — злякалася Венді.

— Ти знаєш, — спитав Пітер, — чому ластівки ліплять гнізда під стріхами? Теж для того, щоб слухати казки. О, Венді, твоя мама якось розповідала тобі таку прекрасну казку!

— Яку це?

— Про принца, який не міг відшукати дівчину, що загубила кришталевий черевичок.

— Пітере, — схвилювано сказала Венді, — це була Попелюшка, і той принц знайшов її, і потім вони жили довго і щасливо.

Пітер так зрадів, що підскочив з підлоги, де вони обоє сиділи, і побіг до вікна.

— Куди це ти зібрався? — вражено вигукнула Венді.

— Треба розповісти про це всім!

— Ще не йди, Пітере, — благала вона його, — я знаю стільки казок!

Так, вона сказала це — дослівно, тож тепер ніяк не можна заперечити, що саме вона першою спокусилася його.

Він повернувся назад, і в його очах промайнув якийсь хижий вогник, який мав би насторожити її, але не насторожив.

— О, які казки я могла б вам розповідати! — вигукнула вона, і тут Пітер схопив її і потяг до вікна.

— Пустити мене! — обурилася вона.

— Але ж Венді, ходімо, ходімо зі мною, будеш розповідати нам казки.

Звичайно, їй було дуже приємно чути таке прохання, але вона не погоджувалась:

— Ні, я не можу. Подумай про мою маму! Пітере, я не вмію літати.

— Я тебе навчу.
 — О, літати — це прекрасно!
 — Я навчу тебе, як осідлати спину вітру, і ми полетимо далеко-далеко.
 — О-о-о! — захоплено вигукнула вона.
 — Венді, Венді, подумай, поки ти спиш у своєму нудному ліжку, ми могли б разом літати в небі і розмовляти з зорями.

— О-о-о!
 — І ще, Венді, — там є русалки.
 — Русалки! З хвостами?
 — З довжелезними хвостами.
 — Невже? Я побачу русалку!
 Пітер зробився хитрий як старий лис.

— Венді, — казав він, — уяви, як ми всі будемо тебе шанувати.
 Вона тремтіла всім тілом від хвилювання. Здавалося, ніби вона зі всієї сили старається втриматись на підлозі своєї кімнати.

Але він не мав до неї співчуття.

— Венді, — хитро примружився він, — ти могла би вкривати нас ночами.
 — О-о-о!
 — Бо ми самі не звикли вкриватися.
 — О-о-о! — і її руки простягнулися до нього.
 — І ти латала б нам одяг і пришивала б кишені. Бо у нас зовсім немає кишень.

Хіба могла вона встояти?

— Як би це було добре! — раділа вона. — Пітере, а ти міг би і Джона з Майклом навчити літати?

— Ну, як скажеш, — відсторонено кинув він, і Венді підбігла до братів і почала їх термосити.

— Прокидайтеся! — кричала вона. — До нас прилетів Пітер Пен! Він навчить нас літати!

Джон спросоння тер очі.

— Тоді я встаю, — сказав він. Йому було простіше: він уже й так був на підлозі.

— Привіт, — кивнув він. — Я вже встав!

На цей час Майкл теж прокинувся і був такий активний, мов кишеньковий ніжик з шістьма лезами, але раптом Пітер дав знак мовчати. На їхніх личках з'явився неймовірно хитрий вираз — той вираз, з яким діти дослухаються до звуків дорослого світу. Але довкола було тихо як у вусі. Отже, все добре. Ні-ні, хвилю! Нічого не «добре»! Нана, яка безупину гавкала цілий вечір, чомусь затихла. І власне цю тишу почули діти.

— Гасіть світло! Ховайтеся! Швидше! — гукнув Джон: вперше і востаннє за весь час він взяв усе в свої руки.

Тож коли увійшла Ліза з Наною на повідку, дитяча кімната видалась їй такою, як і завжди: тут було дуже темно, і кожен міг би заприсягти, що чує, як трое її мешканців, цих маленьких чортенят, по-ангельськи

сопутувати сні. Вони справді з-поза віконних штор вправно імітували власне розмірене дихання.

У Лізи був поганий настрій, бо вона власне готувала на кухні різдвяні пудинги і змушена була відірватися від них — та ще й з присохлою до щокі родзинкою — через безглузді Нанині підозри. Вона вирішила, що найкращим способом отримати ковток тиші буде відвести Нану в дитячу кімнату, — але, звичайно ж, під власним суворим наглядом.

— Ну ось, маєш, ти, підозрілива тварино, — сказала вона без тіні співчуття до Нани, яка сьогодні й так була в неласці. — Бачиш, вони в повній безпеці — хіба ні? Кожне з тих маленьких янголят міцно спить у ліжечку. Послухай, як вони спокійно дихають.

Аж тут Майкл, підбадьорений власним успіхом, почав дихати так старанно, що їх мало не викрили. Нана добре знала ці його штучки і тому спробувала вирватися з чіпких Лізиних рук.

Але Ліза була надто вперта.

— Досить вже, Нано, — суворо сказала вона і потягла її геть із кімнати. — Пам'ятай: якщо ти знову надумаєш гавкати, я піду прямісінько за господарями, покличу їх з вечірки додому, а тоді — о, тоді господар добряче тебе відшмагає, от і все.

Служниця знову посадила на ланцюг нещасну собаку — але невже ви думаєте, що Нана перестала гавкати? Привести додому господарів з вечірки! Це єдине, чого вона хотіла. Невже ви думаєте, що вона тремтіла б за власну шкуру, коли її вихованці були в небезпеці? На жаль, Ліза повернулася до своїх пудингів, і Нана, розуміючи, що від неї допомоги сподіватися марно, все рвалася і рвалася з прив'язі, аж поки не увірвався ланцюг. А за якусь мить вона вже влетіла у вітальню будинку номер 27 і задерла лапи до неба — найпереконливіший спосіб дати знати господарям, що з їхніми дітьми сталося щось жахливе. Дарлінги негайно вибігли на вулицю, навіть не попрощавшись з господинею дому.

На все потрібен час, а за десять хвилин — саме стільки часу минуло, відколи троє бешкетників старанно дихали за шторами — Пітер Пен може встигнути багато.

Тож повернімось знову в дитячу.

— Все гаразд, — повідомив Джон і вийшов зі сховку. — Слухай, Пітере, ти що, справді вмєєш літати?

Замість того, щоб обтяжувати себе відповіддю, Пітер просто облетів кімнату довкола і по дорозі перелетів через камін.

— Як високо! — вигукнули Джон із Майклом в один голос.

— Як чудово! — приєдналася до них Венді.

— Так, я чудовий, о, який я чудовий! — декламував Пітер, знову забуваючи про гарні манери.

Літати здавалось напрочуд легко, і діти спробували й собі — спочатку з підлоги, потім з ліжечок, але щоразу падали вниз, замість того щоб підійматися вгору.

— Слухай, як ти це робиш? — спитав Джон, розтираючи вдарене коліно. Він мав на диво практичний розум.

— Треба тільки думати про щось гарне і приємне, — пояснив Пітер, — і ваші прекрасні думки піднесуть вас у повітря.

Він ще раз показав їм, як це робиться.

— Ти такий прудкий, — сказав Джон. — Може, ти показав би нам це хоч раз трохи повільніше?

Пітер пролетів раз повільно, раз швидше.

— Я вже знаю як, Венді! — зрадів Джон, але невдовзі побачив, що ні, не знає. Нікому, крім Пітера, не вдавалося пролетіти аніскілечки, хоча навіть Майкл уже вмів читати двоскладові слова, а Пітер не міг відрізнити А від Я.

Звичайно, Пітер жартував собі з них, бо ніхто не може піднятися в повітря без чарівного пилку. На щастя, як ми вже згадували, рука Пітера була припорошена тим пилком, тож він надмухав його потрохи на кожного з дітей — і результат був неперевершений!

— Тепер лишилося тільки розправити плечі, ось так, — показав гість, — і летіти!

Діти стояли на своїх ліжечках, і відважний Майкл спробував першим. Він був ще не зовсім готовий, але зробив крок — і тут же перелетів через всю кімнату.

— Я лечу! — кричав він у повітрі.

Джон теж полетів і біля ванни зіткнувся з Венді.

— Як чудово!

— Як це дивно!

— Дивися на мене!

— Дивися!

— Дивися!

Вони й близько не були такі вправні й спритні, як Пітер, не могли стриматися, щоб не відштовхнутися від підлоги ногами, і тому буцалися головами об стелю, але все-таки для них уже не існувало нічого бажанішого. Пітер подав було руку Венді, але мусив забрати її назад, бо Дзенька дуже обурилась. Вони літали вгору і вниз, і в коло, в коло. «Божественно!» — так це назвала Венді.

— Слухай, — гукнув Джон, — чому б нам не вилетіти звідси?

Звичайно, він сказав це тому, що Пітер їх спокусив.

Майкл був готовий: йому хотілося знати, скільки часу знадобиться на те, щоб пролетіти мільярд миль. Але Венді вагалася.

— Русалки! — ще раз нагадав Пітер.

— О-о-о!

— А ще — пірати.

— Пірати! — підхопив Джон, насуваючи на лоба вихідний капелюх. — Вперед! Чого ми чекаємо!

Аж тепер пан і пані Дарлінги вибігли слідом за Наною з дому номер 27.

Вони зупинились посеред вулиці і задерли голови до вікна дитячої кімнати.

Так, вікно було зачинене, але кімната вся світилася, а найдивовижніше, від чого в них аж серце завмерло, — навпроти віконної штори виднілися три маленькі силуети у нічному вбранні: вони все кружляли і кружляли, але не на підлозі, а під стелею.

І не три силуети, а чотири!

Тремтячими руками батьки відчинили хвіртку, і пан Дарлінг вже збирався рвонутися сходами нагору, але пані Дарлінг жестом попросила його ступати тихо. Вона старалася стишити навіть калатання свого серця.

Чи встигнуть вони добігти до дитячої кімнати вчасно? Коли так — яке це буде щастя для них! І всі ми зітхнемо з полегкістю, але тоді не буде про що розповідати. З іншого боку, коли вони не встигнуть, — тоді я урочисто присягаюся, що все врешті-решт обернеться на краще.

Так, вони могли встигнути до своїх діток, якби маленькі зірочки не стежили за ними. Ці зірочки ще раз прочинили вікно і найменшенька гукнула: — Пітере, рушай!

І Пітер зрозумів, що тепер не можна гаяти ні секунди.

— Летімо! — гучно звелів він і тут же вилетів у ніч, а за ним — Джон, і Майкл, і Венді.

Пан і пані Дарлінги опинилися в кімнаті занадто пізно. Пташенята випурхнули з гнізда.

Розділ 4. Політ

Секундочку праворуч і прямо аж до ранку. Такий був, за словами Пітера, шлях на Небувалію. Але навіть перелітні птахи, які добре розуміються на картах і звіряються з ними, коли летять у вирій, не могли б нічого знайти за такими координатами. Отже, ви зрозуміли: Пітер просто бовкнув перше-ліпше, що йому стукнуло в голову.

Спершу його супутники сліпо довіряли йому і так незмірно захоплювалися польотом, що тратили дорогоцінний час, кружляючи довкола шпилів на церковних дзвіницях чи біля інших високих споруд, що траплялися їм на шляху і приваблювали їхню увагу. Джон і Майкл летіли наввипередки — і Майкл переміг.

Вони згадували з іронічною посмішкою, як іще зовсім недавно пишалися собою тільки тому, що могли облетіти довкола кімнати. Зовсім недавно. Але коли? Вони пролітали над морем, коли ця думка по-справжньому занепокоїла Венді. Джонові здавалося, що це вже друге море і що летять вони третю ніч.

Ставало то темно, то світло, діти то мерзли, то потерпали від спеки. Час від часу вони відчували напади голоду — чи, може, їм так здавалося (бо Пітер вигадав дуже цікавий і кумедний спосіб їх годувати)? Цей спосіб полягав у тому, щоб наздоганяти птахів, які несли у дзьобі здобич, при-

датну для людей, і відбирати її у них; тоді птахи кидалися навздогін і відбирали поживу назад. І так вони все летіли й летіли, весело наздоганяючи одне одного, миля за милю, аж поки нарешті розлучалися, з найкращими взаємними побажаннями.

Але Венді стурбовано зауважила: Пітер, здавалося, не знав, що це не зовсім чесний спосіб отримувати свій шматок хліба, та ще й ніби не здогадувався, що існують інші способи.

Звичайно, вони не прикидалися, ніби хочуть спати, — їм справді нестерпно хотілося спати, і це було смертельно небезпечно, бо як тільки вони засинали — тут же падали вниз. А що найгірше — Пітер із цього сміявся.

— О, знову звалився! — радісно вигукував він, коли Майкл раптом каменем падав вниз.

— Рятуйте, рятуйте! — кричала Венді, з жахом вдивляючись у розбурхане море далеко під ними. Аж тоді Пітер стрімко пірнав крізь товщу повітря і встигав підхопити Майкла за мить перед тим, як той мав поринути в море. Він робив це так, що не можна було стримати захвату — але завжди чекав аж до останньої секунди, і всі відчували, що Пітер старався заради того, щоб похизуватися собою, а не заради того, щоб врятувати чиєсь життя. До того ж, він любив різноманітність, і гра, яка щойно захоплювала його, зненацька могла йому набриднути, тож завжди існувала можливість, що коли наступного разу хтось буде падати, він не стане на перешкоді.

До речі, Пітер умів спати в польоті і не падати — він просто лягав на спину і плив, як на хвилях. Так відбувалося, мабуть, тому, що він був легенький, як пір'їнка, — коли хтось залишався позаду і дмухав, то Пітер плив швидше.

— Будь ласка, будь із ним привітніший, — шепнула Венді Джонові під час гри в лови.

— Тоді скажи йому, хай він перестане вихвалитися, — сказав Джон.

У грі в лови Пітер летів так низько над водою, що по дорозі проводив долонею по хвосту кожної акули, яка пропливала поблизу, — так само, як ви, наприклад, проводите долонею по металевих ребрах загорожі. Діти так ще не вміли — можливо, тому ця забава теж перетворювалася на вихваляння, особливо коли Пітер озирався назад, щоб побачити, на скільки хвостів вони відстали.

— Треба з ним гарно поводитись, — переконувала Венді братів. — Що нам робити, якщо він нас покине?!

— Тоді ми могли б повернутися додому, — сказав Майкл.

— А як ми без нього знайдемо дорогу?

— Ну, тоді ми могли б летіти далі, — запропонував Джон.

— Це жахливо, Джоне, але нам таки доведеться летіти далі, бо ми не вміємо зупинитися.

Так, справді, Пітер забув показати їм, як треба зупинятись.

Джон дійшов висновку, що в найгіршому випадку їм залишиться одне: все летіти і летіти в одному напрямку — а оскільки Земля кругла, то вони колись неодмінно повернуться до рідного вікна.

— А хто буде нас годувати, Джоне?

— Я, наприклад, дуже спритно відщипнув шматочок із дзьоба у того орла — пам'ятаєш, Венді?

— З двадцятої спроби, — нагадала йому Венді. — І навіть якщо ми зможемо самі себе прогодувати — все одно: погляньте, як ми наштовхуємось на хмари, коли його нема поряд, щоб подати руку.

І справді, діти весь час на щось налітали. Вони вже навчилися швидко літати, хоча й досі занадто сильно відштовхувалися, а коли бачили перед собою хмару, то чим більше старалися її обійти, тим сильніше в неї вдарилися. Якби Нана була з ними, вона вже давно забинтувала б Майклові голову.

Коли Пітер відлучався, навіть ненадовго, вони почувалися дуже самотніми і покинутими. Він літав настільки швидше від них, що встигав зникнути з очей, потрапити в якусь пригоду, до якої вони аж ніяк не були причетні, і повернутися. Прилітав, сміючись з якогось кумедного жарту, що його розповів якісь зірці, але вже забув, що це був за жарт; або повертався, весь обліплений русалчиною лускою, і ніяк не міг згадати напевно, що з ним відбувалося. І такі речі по-справжньому дратували дітей, які ніколи в житті не бачили живої русалки.

— Якщо він їх забуває так швидко, — розмірковувала Венді, — як ми можемо сподіватися, що він завжди пам'ятає про нас?

І справді, інколи він, повертаючись, ніби не міг їх пригадати, а якщо й згадував щось, то не до кінця. Венді не мала щодо цього жодних сумнівів. Часом вона бачила, як він силкується впізнати їх, пролітаючи поруч раз на день, — і прямує собі далі. Одного разу вона навіть мусила назвати своє ім'я.

— Я — Венді, — сказала вона переконливо.

Він відчував свою провину.

— Слухай-но, Венді, — шепнув він, — щоразу, як ти бачиш, що я забуваю тебе, просто скажи: «Я — Венді», і я одразу згадаю.

Звичайно, все це було не вельми приємно. Однак, щоб якось спокутувати свою провину, він навчив їх лягати на крило сильного попутного вітру, і це була, мабуть, найкраща компенсація, бо діти випробували цей спосіб кілька разів і переконалися, що можуть тепер безпечно спати. Та вони могли б поспати й довше спати, якби не Пітер, якого сон швидко втомлював: він зненацька зривався на рівні ноги і кричав командним голосом:

— Баста! Підйом!

Отак, із тимчасовими непорозуміннями, але зате дуже весело, вони долетіли до Небувалії. Через стільки днів і ночей діти таки дісталися до неї, бо, як виявилось, весь час летіли в потрібному керунку — мабуть, не так

завдяки своїм провідникам, Пітерові і Дзеньці, як завдяки тому, що острів сам вирушив їм назустріч.

А це — єдиний спосіб потрапити на його казкові береги.

— Це він, — без найменшого хвилювання сказав Пітер.

— Де, де?

— Отам, куди показують всі стріли.

І справді, мільйон золотих стріл вказували дітям на Небувалію, і всі ці стріли випустило Сонце, їхній добрий приятель, яке хотіло, щоб вони досягли мети своєї мандрівки раніше, ніж йому доведеться попрощатися з ними на ніч.

І Венді, і Джон, і Майкл аж навшпиньки ставали в повітрі, щоб першими побачити острів. Може, це й дивно прозвучить, але вони відразу впізнали його, і доки страх не опанував їх, вони вітали його не як щось таке, про що довго мріяли і ось нарешті отримали, а як доброго друга, до якого знову приїхали на канікули.

— Джоне, он — бачиш? — затока!

— Венді, поглянь: черепахи закопують яйця в пісок.

— Чуєш, Джоне, он твій фламінго з переламаною ногою!

— Дивися, Майкле, он твоя печера!

— Джоне, а що це там в чагарнику?

— Це вовчиця зі своїми вовчєнятами. Венді, здається, там і твоє маленьке вовчєня!

— А онде мій човен, Джоне, перекинутий догори днищем!

— Ні-ні, це не він. Звідки б йому взятися, коли ми його спалили.

— Ні, це він — можеш собі говорити, що хочеш. Кажу тобі, Джоне, я бачу дим — індіанці розпалюють багаття!

— Де? Покажіть мені, і я визначу за формою завитків, чи войовничо вони налаштовані, чи ні.

— Та он же димить, на тому березі Таємничої Річки.

— О, я вже бачу. Так, вони настроєні досить войовничо.

Пітера трохи дратувало те, що ці малявки стільки всього знали (бо він хотів командувати ними), але його тріумф був не за горами — хіба я не казав, що скоро ними має заволодіти страх?

Так воно й сталося, як тільки сонячні стріли зникли і острів поринув у морок.

У ті давні дні, коли діти жили вдома, Небувалія завжди набирала темніших барв і загрозливішого вигляду, коли час було лягати в ліжечка. Тоді-то з'являлись незвідані куточки і розросталися на всі боки, і там пересувалися чорні тіні, рев хижих звірів звучав зовсім по-іншому, а головне — зникала певність у тому, що вони все переможуть. Діти дуже раділи світлу світильників. Вони любили навіть коли Нана казала, що тут над ними є тільки камінна дошка, а Небувалія — не що інше, як плід їхньої фантазії.

Звичайно, в ті дні Небувалія справді була лише їхньою фантазією, та тепер вона стала реальністю: тут не було ніяких світильників, і з кожною хвилиною ставало все темніше, і — де ж їхня Нана?

Усі вони летіли окремо, по одному, але зараз скупчилися біля Пітера. Його безтурботні манери нарешті зникли, очі його горіли, і струм пробігав по тілу за кожним випадковим дотиком. Тепер під ними лежав грізний острів, і вони летіли так низько, що інколи ногами зачіпали верхівки дерев.

Нічого страшного не вчувалося в повітрі, тільки просування вперед сповільнилося і ускладнилося — так, ніби їм чинила опір якась невидима ворожа сила. Інколи доводилось навіть зависати в повітрі, аж поки Пітер не накинувся на цю силу з кулаками.

— Вони не хочуть, щоб ми приземлилися, — пояснив він.

— Хто — вони? — перелякано прошепотіла Венді.

Але він не міг чи не хотів відповісти. Дзенька спала у нього на плечі — він збудив її і вислав уперед.

Часом він балансував у повітрі й уважно прислухався, притуливши руку до вуха, і знову зблискував очима так гостро, що здавалося, ніби цей погляд може пробурувати в землі два отвори. Відтак летів далі.

Його відвага могла налякати кого завгодно.

— Джоне, чого б ти більше хотів: щоб зараз же сталась якась пригода чи, може, перед тим напитись чаю? — поцікавився Пітер, ніби мимохідь.

Венді мерщій відповіла:

— Спочатку чаю! — і Майкл вдячно потис їй руку, але Джон, хоробрий Джон, вагався.

— А яка б це могла бути пригода? — обережно спитав він.

— Тут, унизу, під нами, в пампасах спить пірат, — пояснив Пітер. — Хочеш, ми спустимося і вб'ємо його?

— Я нікого не бачу, — сказав Джон після паузи.

— А я бачу.

— А якщо, — хрипкувато сказав Джон, — якщо він прокинеться?

Пітер обурено накинувся на нього:

— Ти що, думаєш, я міг би вбити його уві сні?! Ні! Я спочатку збудив би його, а вже потім убив. Я завжди роблю тільки так.

— Слухай! То ти вже багатьох повбивав?

— Тонни.

Джон сказав:

— Як цікаво! — але вирішив спершу напитися чаю. Він спитав, чи багато зараз піратів на острові, і Пітер відповів, що ніколи ще їх не було так багато.

— А хто тепер у них за капітана?

— Гак, — відповів Пітер, і його обличчя посуворішало. Він сказав, що ненавидить це слово.

— Джек Гак?

— Саме так.

Аж тут Майкл по-справжньому розплакався, і навіть Джонові забило дух, бо вони обидва багато знали про Гака.

— Він служив боцманом у Чорної Бороди, — хрипко прошепотів Джон. — Він — найстрашніший зі всіх піратів. Він — єдиний, кого боявся навіть Барбекю.

— Так, це він і є, — сказав Пітер.

— А який він із себе? Великий?

— Вже не такий великий, як колись.

— Як це?

— Я відрубав від нього шматочок.

— Ти?

— Ага, я,

— нервово ствердив Пітер.

— Я не хотів тебе образити.

— То й добре.

— Але я хочу знати: який шматок ти відрубав?

— Праву руку.

— То він тепер не може битися?

— О, ще й як може!

— Як — лівою рукою?

— У нього тепер замість правої руки залізний гак, і ним він хапає суперника.

— Хапає!

— Чуєш, Джоне? — сказав Пітер.

— Угу.

— Скажи: «Так, сер».

— Так, сер.

— Є одна умова, — продовжував Пітер. — Кожен хлопець, який служить під моїм керівництвом, мусить дати мені одну обіцянку, і ти теж.

Джон зблід.

— Обіцянка така: якщо ми зустрічаємося з Гаком у відкритому бою, ти залишаєш його мені.

— Обіцяю, — покійно сказав Джон.

На якийсь час їм стало не так моторошно, бо поряд летіла Дзенька і в її світлі вони бачили одне одного. На жаль, вона не вміла літати так повільно, як вони, тож їй доводилося кружляти довкола своїх супутників, так що вони просувалися вперед ніби в ореолі світла.

Венді була в захваті, аж поки Пітер не звернув її увагу на одну проблему.

— Вона каже, — повідомив він, — що пірати вистежили нас ще перед тим, як стемніло, і вивели Довгого Тома.

— Це така величезна гармата?

— Ага. І звичайно ж, вони не могли не помітити Дзеньчиного вогника. Тепер вони здогадуються, що ми десь поблизу, і їм вигідно, щоб фея літала.

- Венді!
- Джоне!
- Майкле!

— Пітере, скажи їй, нехай вона зараз же забирається геть! — гукнули всі троє, але Пітер не пристав на це.

— Їй здається, що ми заблукали, — відповів він напружено. — До того ж, вона налякана. Ви думаєте, що я міг би прогнати її, саму-самісіньку, коли їй так страшно?

На мить світляне коло розірвалося, і щось лагідно і з любов'ю вщипнуло Пітера.

— Тоді скажи їй, — попросила Венді, — згасити світло.

— Вона не може цього зробити. Це одна з небагатьох речей, які феям не під силу. Її світло згасає саме собою, коли вона засинає, — так само, як у зірок.

— Тоді скажи їй, нехай зараз же засне, — наказовим тоном промовив Джон.

— Вона не може заснути, коли їй спати не хочеться. Це ще одне, на що феї не здатні.

— Здається мені, — пробурчав Джон, — що власне ці дві речі — єдине, що варто було б їм уміти.

Після цих слів його так само щось ущипнуло — але аж ніяк не лагідно і не з любов'ю.

— Якби в когось була кишенька, — здогадався Пітер, — ми могли би сховати її в кишеню.

Але вони відлітали з дому в такому поспіху, що ні в кого з цілої четвірки не виявилось жодної кишеньки. І тут народилась рятівна ідея: капелюх Джона!

Дзенька погодилась мандрувати в капелюсі, якщо тільки його нести-муть у руці. Ця робота дісталася Джонові, хоч вона сподівалася, що нести її буде Пітер.

Але ось Джон передав капелюха Венді, бо ненароком вдарився коліном; і це, як ми побачимо далі, призвело до жахливих наслідків, оскільки Майстринька Дзенька ненавиділа перебувати під опікою Венді.

Чорний циліндр дуже надійно маскував світло, і вони летіли далі в темряві й тиші. Це була найтихіша у світі тиша — лише раз її порушив якийсь далекий звук, схожий на хлебтання; Пітер пояснив, що це дикі звірі на водопої; а згодом пролунав ще один звук — ніби хтось пиляв дерево: він міг утворитися від тертя двох стовбурів чи великих гілляк, — але Пітер сказав, що це індіанці гострять свої ножі.

Та навіть ці звуки стихли. Майкла це злякало ще дужче.

— Ну хоч би який-небудь звук! — крикнув він.

І ніби у відповідь на його прохання повітря здригнулося від жахливого гуркоту — він такого не чув ніколи в житті. Це пірати вдарили по них з Довгого Тома.

Гуркіт відбився від гір, і луна, здавалося, грізно горлала: «Де вони, де вони, де вони?»

Так раптово троє переляканих дітлахів на власній шкурі відчули різницю між казковим островом їхніх фантазій і тим самим островом, але вже справжнім. Коли нарешті небеса знову врівноважились, Джон і Майкл відшукали один одного в темряві. Джон автоматично переступав у повітрі, а Майкл незбагненим чином, не вміючи плавати, плив.

— Тебе вбили? — тремтячим голосом прошепотів Джон.

— Ще не знаю, — так само пошепки відповів Майкл.

Ми вже знаємо, що від гарматного пострілу ніхто не постраждав. Однак Пітера ударною хвилиною віднесло ген аж до моря, а Венді підкинуло догори — самісіньку, без жодної рідної душі, зате з Дзенською.

Для Венді краще було б випустити капелюха з рук. Я не знаю, чи ця ідея осяяла Дзенську зненацька, чи фея готувала свій план всю дорогу, — але вона тут же вилізла з капелюха і повела Венді до згуби.

Дзенська була не те щоб зовсім погана, чи, радше, зараз вона була таки зовсім погана, але іноді вона все ж була дуже добра. Взагалі, феї можуть бути або такі, або сякі, бо вони такі малесенькі, що у них просто не вміщається більше ніж одне почуття нараз. Воно, звичайно, може змінитися, але це має бути повна, абсолютна зміна. А зараз Дзенську переповнювали ревності. Що вона промовляла своїм чарівним дзвоном, Венді, звичайно, не могла знати: але я припускаю, що здебільшого це були лайливі та образливі слова, хоч і звучали дуже гарно, і фея літала то вперед, то назад, то знову вперед, ніби примовляючи: «Лети за мною, все буде добре».

Що лишалося робити бідній Венді? Вона гукала то Пітера, то Джона, то Майкла, а у відповідь її тільки насмішкувато передражнювала луна. Венді ще не знала, що Дзенська палко ненавиділа її — ненавистю справжньої жінки. І так, приголомшена і трохи нестійка в польоті, вона прямувала за Дзенською до своєї погибелі.

Розділ 5. Острів справджується

Відчуваючи, що Пітер повертається, Небувалія теж прокидалася до життя. Тут годилось би використати доконаний вид, але недоконаний Пітер любив більше і завжди надавав йому перевагу.

Поки немає Пітера, на острові тихо і спокійно. Феї вранці сплять на годину довше, звірі більше уваги приділяють своєму потомству, індіанці тяжко об'їдаються шість днів і шість ночей на тиждень, а коли пірати і загублені хлопчики ненароком зустрічаються, то просто для годиться кусяють одне одного за великий палець.

Але з появою Пітера, який ненавидить сон, все мерщій повертається на свої місця, і якщо прикласти вухо до землі, то можна почути, як увесь острів вирує.

Цього вечора головні сили Небувалії були розташовані таким чином: загублені хлопчики шукали Пітера, пірати шукали загублених хлопчиків, індіанці шукали піратів, а хижакі шукали індіанців. Вони всі ходили колами одні за одними довкола острова, але не зіштовхувались між собою, бо рухалися всі в одному напрямку.

Усі вони прагнули крові — всі, крім хлопчиків, які за інших обставин теж були б не проти, але сьогодні вийшли зустрічати свого ватажка. Кількість хлопчиків на острові, звичайно ж, змінюється, залежно від того, чи когось уб'ють, чи ще щось; але коли їх стає більше, що теж проти правил, то Пітер когось виганяє. Тепер їх було шестеро, коли рахувати Близнюків за двох. Тож уявімо собі, що ми сховалися тут, у заростях цукрової тростини, і спостерігаємо за ними — як вони простують вервечкою один за одним і кожен тримає долоню на руків'ї кинджала.

Пітер забороняє їм бодай у чомусь наслідувати його, тому вони носять ведмежі шкури і тому вони такі круглі й пухнасті, що аж котяться по землі, коли впадуть. Це додає ваги і певності їхній ході.

Першим іде Дуда — не найбільший боягуз, але найбільший невдаха зі всієї бравої команди. Досі він зазнав менше пригод, ніж будь-хто інший з його супутників, бо завжди щось важливе відбувається саме тоді, коли він на хвилю відлучиться. Усе навкруги може бути тихо, і він, користаючи з нагоди, іде назбирати дров для багаття, а коли повертається — вже по всьому: усі зализують рани і змивають кров. Таке невезіння позначилося на ньому виразом лагідної меланхолії, і замість того, щоб озлобитися на цілий світ, він став найсумирнішим з-поміж тутешніх хлопчаків. Біднесенький, добрий Дуда — над тобою сьогодні нависла небезпека. Стережися: якщо та пригода, яка чигає на тебе сьогодні, таки станеться — вона кине тебе у найглибшу безодню горя. Дудо, фея Дзенька, яка на цей вечір запланувала велике зло, шукає знаряддя злочину і вважає, що ти — найлегша здобич. Стережися Дзеньки.

Якби ж то він міг нас почути! Але ми ж насправді не на острові — і він проходить далі, стискаючи кулаки.

Наступним іде Чубчик, веселий і добродушний, а за ним — Ледь-Ледь: він витинає свищики з дерева і захоплено танцює під власні мелодії. Ледь-Ледь — найсамовпевненіший з тутешніх хлопців. Він певен, що пам'ятає все-все, що було з ним до того, як він загубився, включно з усіма добрими звичаями і манерами, і тому вічно задирає носа.

Четвертим іде Кудрик; він — великий бешкетник, і йому найчастіше доводиться виступати з шеренги, коли Пітер суворо промовляє: «Той, чиїх це рук діло, хай зробить крок уперед». І за цією командою він уже мимоволі звик ступати вперед — винен чи не винен.

Останніми ідуть Близнюки, яких краще не описувати, щоб не переплутати. Пітер досі не вміє розрізняти їх, а його команда не має права знати щось, чого не знає він, тому ці двоє завжди полишені на себе і стараються триматися разом і жити з усіма в мирі — так їм зручніше.

Хлопчаки зникають у темряві, і після паузи — зовсім короткої паузи — все, що є живого на острові, пускається в рух: пірати виходять на полювання. Їх ще не видно, але вже чути — і чути завжди ту саму жахливу пісеньку:

Стояти! В дрейф! На абордаж —

Гей-гей, вперед, запеклі!

Як тут розлучить куля нас —

Зустрінемося у пеклі.

Зловіснішої компанії не можна було б побачити навіть на дошці реєстрації смертних вироків. Тут, трохи попереду від усіх, знову і знову прикладаючи вухо до землі, з великими голими руками, з вухами, прикрашеними вісьмома монетами, виступає красень — італієць Чекко, що вирізав своє ім'я кривавими літерами на спині начальника тюрми у Гао. А той здоровенний негр позад нього змінив безліч імен після того, як відкинув одне, увічнене на банках Гваджо-мо, яким темношкірі матусі досі лякають своїх дітей. А ось — Білл Джакес, розтатуйований з голови до п'ят, той самий Білл Джакес, який отримав на Вальрусі шість кіп від Флінта, перш ніж той встиг програти мішок моїдорів — португальських золотих монет. Тут і Куксон, якого вважають братом Чорного Мерфі (але це неперевірені чутки), і Джентльмен Старкі, колишній вчитель молодших класів у школі, який і досі обирає лише витончені способи вбивства. І Скайлайтс (Морган Скайлайтс), й ірландець боцман Смі, на диво добрий чоловік, який всаджує свій кинджал — якщо можна так сказати — без зайвих образ і залишається єдиним нонконформістом у Гаковій банді, і Нодлер з руками за спиною, і Ельф Мейсон, і багато інших шибайголів, які віддавна наводять жах в Іспанських морях.

Посеред них, найчорніший і найбільший, у чорному кріслі розвалився Джеймс Гак, або, як він сам писав своє ім'я, Джеб Гак, — кажуть, що його, і тільки його, боїться сам Морський Півень. Гак невимушено лежить у своїй грубо зладженій колісниці, яку тягнуть вперед його люди, а замість правої руки у нього залізний гак, яким він раз-у-раз підганяє хлопців. Цей жахливий чоловік ставить до підлеглих, як до собак, поводить з ними, як із собаками, — а вони, як собаки, слухаються його. На вигляд він якийсь мертвотний, темноликий, з довгими кучерями, схожими зблизька на чорні свічки, що надають особливо грізного виразу його правильному і владному обличчю. Очі в нього сині, як незабудки, і повні глибокої меланхолії, навіть коли він чіпляє вас гаком, занурюючи його у ваше тіло, і в його очах спалахують два червоні вогники і запалюють їх жахливим світлом. Незмінно ввічливий, як і належить справжньому аристократові, яким він себе вважає, Гак міг би, не змигнувши оком, роздерти вас на шматки, а водночас він втішається репутацією доброго оповідача. Але найбільший жах капітан вселяє саме тоді, коли поводить особливо люб'язно. Це, певно, найкращий іспит із дотримання гарних манер. Його вишукана вимова, навіть коли він лається, так само як аристократизм всі-

єї постави, виявляє в ньому особу іншого рівня, ніж решта товариства. Чоловік несамовито відважний, він, кажуть, боїться лише одного — вигляду власної крові: вона у нього дуже густа і має якийсь незвичайний відтінок. В одязі він певним чином дотримується стилю короля Чарльза II, бо колись, на світанку його піратської кар'єри, хтось йому сказав, ніби він дивовижно схожий на цього злочасного Стюарта. В зубах у капітана подвійний мундштук, змайстрований ним власноруч, завдяки якому він може курити дві сигари одразу. Але, безперечно, найзловіснішою його рисою залишається залізний гак.

А тепер, з вашого дозволу, ми уб'ємо одного пірата, щоб показати метод капітана Гака в дії. Це буде Скайлайтс. Він якось ненароком повалився на капітана і зачепив його гофрований комірець — і ось: гак вистрілює вперед, пробиває тіло наскрізь із характерним хрустом, лунає несамовитий крик, тіло відкидають набік, пірати переступають через нього і йдуть далі. А капітан навіть не вийняв сигари з рота. Ось він який, цей страхітливий чоловік, і Пітер супроти нього — просто комашка. То хто ж переможе?

Слідом за піратами, безгучно скрадаючись стежкою війни, невидимою для недосвідченого ока, ступають індіанці, і кожен нашорошено прозирає темряву. В руках у них ножі і томагавки, а їхні оголені тіла розмальовані фарбами і натерті олією до блиску. А ще вони обвішані скальпами — і хлопчаків, і піратів, — щоб усі одразу бачили, що це войовниче плем'я пікканіні, і не плутали їх з якимись там м'якотілими делаварами чи гуро-нами. Попереду, на чотирьох, суне велетенський Маленький Барс, прикрашений такою купою скальпів, що вони навіть трохи заважають йому пересуватися. Позаду, в місці найбільшої небезпеки, іде Тигрова Лілея, гордо виструнчена, повноправна принцеса. Вона найпрекрасніша з тутешніх смаглявих лісових Діан, красуня племені пікканіні, то грайлива, то холодна, то палка — по черзі. Немає такого воїна, який не хотів би взяти цю примхливу особу за дружину, але вона відбивається від шлюбу сікачем. Погляньте, як індіанці переступають через сухі галузки без найменшого звуку. Єдине, що можна почути, — це їхнє утруднене дихання. Так і є, вони зараз трохи розжиріли від спокою і переїдання, але всьому свій час, і скоро вони повернуться до норми. Однак сьогодні це їхня найбільша небезпека.

Індіанці зникають — так само, як і з'явилися, — ніби тіні.

І ось їхнє місце займають звірі, велика і різношерста процесія: тут леви, тигри, ведмеді й тьма-тьменна менших тварин, які втікають від них. Усі ці хижаки, навіть людоїди, живуть пліч-о-пліч на своєму улюбленому острові. Зараз у них висолоплені язики, цієї ночі вони дуже хочуть їсти.

Коли вже всі пройшли, з'являється остання постать — велетенський крокодил. Невдовзі ми дізнаємось, на кого він полює.

Крокодил повзе собі далі, натомість знову з'являються хлопчаки, бо вся ця процесія мусить рухатися без упину не знати скільки — аж поки одна

з ватаг не зупиниться або не змінить темп. Тоді швидко почне «рости» купа-мала.

Всі пильно стежать за тим, що відбувається попереду, але ніхто не підозрює, що небезпека може насуватися ззаду. Це показує, який справдешній був цей острів.

Першими випали з рухомого кола хлопчаки. Вони посідали на траву на галявині, близьенько до своєї підземної домівки.

— Я так хочу, щоб Пітер повернувся, — раз-по-раз нервово повторювали вони, хоч кожен з них був вищий і кремезніший, ніж їхній ватажок.

— Я єдиний тут, хто не боїться піратів, — сказав Ледь-Ледь тоном, який одразу давав зрозуміти, що він тут улюбленець; але якийсь віддалений звук потривожив його, і він поспішно додав: — Але я хочу, щоб Пітер повернувся і розповів нам, що було далі з Попелюшкою.

Вони розмовляли про Попелюшку, і Дуда запевняв усіх, що його мама дуже схожа на неї.

Тільки за відсутності Пітера вони могли поговорити про мамів — на цю заборонену тему, яку він вважав найбезглуздішою у світі.

— Єдине, що я пригадую про свою маму, — розповідав Чубчик, — це як вона повторювала батькові: «О, як би я хотіла мати свою чекову книжку!» Я не знаю, що таке чекова книжка, але я був би щасливий подарувати її мамі.

Якраз у розпалі бесіди до них долинув якийсь далекий звук.

Ви або я, що не звикли до лісового життя, не почули б нічого, а вони почули, і це була зловісна пісня:

Гей-го, пірати, що — життя?

Лиш черепок і кості.

Веселий час, міцна петля —

І тост за Дейві Джонса.

І зразу ж загублені хлопчики... Але що це? Де вони? Тут їх більше нема. Навіть кролики, і ті не повтікали б так прудко.

Я розповім вам, де вони поділися. Усі, крім Чубчика, який негайно помчав у розвідку, — у своєму домі під землею, в дивовижній оселі, яку ми відтепер будемо бачити частенько. Але як вони потрапили туди? Бо ж не видно ніякого входу, нема навіть великої каменюки, яку можна було б відкотити і знайти потайний лаз у печеру. Однак пригляньтесь пильніше — і побачите, що тут, на галяві, росте сім великих дерев, і в кожному з них дупло, якраз таке завбільшки, щоб у нього міг пролізти хлопчик. Оце і є ті сім ходів у підземну оселю, які Гак марно шукав стільки днів і ночей. Чи відшукає він їх сьогодні?

Поки пірати просувалися вперед, гостре око Старкі вихопило з темряви Чубчика, що петляв між деревами, як заєць, і піратський пістоль грізно зблиснув. Але залізний кіготь впився йому в плече.

— Капітане, відпустіть! — закричав він, звиваючись від болю.

І ось ми вперше чуємо голос капітана Гака. Це був моторошний голос.

— Спочатку прибери свій пістоль, — прозвучало грізно.

— Це ж був один із тих хлопчаків, яких ви так ненавидите. Я міг би його вбити.

— Це так, але твій постріл вивів би на нас індіанців Тигрової Лілеї. Ти що, хочеш попрощатися зі своїм скальпом?

— Капітане, можна я піду за ним і полоскочу його своїм Джонні Штопором? — патетично спитав Смі. Він любив усе називати якимись гарними, приємними іменами і своїй шаблі дав ім'я Джонні Штопор, бо завжди повертав її в рані. У Смі можна було знайти багато привабливих рис. Наприклад, у нього була звичка після виправи протирати окуляри, а не зброю.

— Джонні — мій мовчазний помічник, — нагадав він Гакові.

— Зараз не час, Смі, — понуро промовив Гак. — Хлопець тут тільки один, а я хочу поквитатися з усіма. Розосереджуйтесь і шукайте всіх сімох.

Пірати зникли поміж дерев, капітан і Смі залишилися самі.

Гак тяжко зітхнув і не знати чого — може, через лагідну красу вечора — у нього з'явилося бажання оповісти вірному боцманові історію свого життя.

Він розповідав довго і щиро, але чи вплинуло це на Смі, тупуватого від природи, — так і не відомо. Аж ось слух капітана вловив слово «Пітер».

— Найбільше у світі, — пристрасно зізнався Гак, — я хочу дістатися до їхнього ватажка, Пітера Пена, який скалічив мене.

Він грізно замахнувся гаком:

— Я довго чекав, щоб потиснути йому руку. О, я його розтерзаю!

— І все-таки, — сказав Смі, — я частенько чував, як Ви казали, що цей гак вартує кількох добрих рук, бо ним можна розчісуватися, і взагалі він корисний у побуті.

— Так і є, — відповів капітан. — Якби я був матір'ю, то молився б, щоб мої діти народилися з оцим (тут він кинув гордий погляд на залізну руку) замість цього — і зміряв зневажливим поглядом звичайну долоню. Потім знову насупився.

— Пітер кинув мою руку крокодилові, — його пересмикнуло від моторошної згадки, — який випадково проповзав поряд.

— Я часто помічав, що Ви боїтеся крокодилів, і ніколи не розумів цього, — зауважив Смі.

— Не крокодилів, — виправив його Гак, — а тільки того одного крокодила.

Він стишив голос:

— Йому так засмакувала моя рука, Смі, що він відтоді всюди переслідує мене, від моря до моря, від суші до суші, і тільки облизується на моє м'ясо.

— В певному сенсі, — сказав Смі, — це навіть схоже на визнання.

— Не потрібне мені таке визнання, — роздратовано прогарчав Гак. — Мені потрібен Пітер Пен, який дав тій тварюці скуштувати моєї плоті.

Він сів на величезний гриб, і голос його затремтів.

— Смі, — хрипко промовив він, — цей крокодил міг вже давно мене з'їсти, але, на моє щастя, він проковтнув годинник, який тепер цоккає — цок-цок — у нього в животі, і тому, перш ніж він натрапить на мене, я чую цокання і ховаюся.

Гак засміявся, але сміх його був нещирий.

— Настане день, — сказав Смі, — коли годинник зупиниться, і тоді крокодил схрумає Вас.

Гак облизав пересохлі губи.

— Так, — сказав він, — цього я і боюся.

Сидячи на грибі, він відчув під собою незрозуміле тепло.

«Смі, — сказав він, — та тут гаряче!» І підскочив з місця: «Прокляття, хай йому грець, я горю!»

Вони уважно пригледілися до гриба: той гриб був такий здоровенний, що важко собі уявити — ніхто ніколи такого не бачив. Вони спробували зірвати його, і він піддався без труду, бо нічим не тримався землі.

На превеликий подив, з землі повалив дим. Пірати презирнулися.

— Комин! — вигукнули вони в один голос.

Так, справді, вони знайшли комин підземної оселі. Хлопчаки мали звичай затуляти його грибом, коли поблизу снували вороги.

Але з комина виходив не тільки дим — звідти ще й долинали дитячі голоси. Хлопчаки так безпечно почувалися у своєму підземному сховку, що могли собі безтурботно балакати. Пірати трохи постояли, понуро дослухаючись, і поставили гриб на місце. Потім роззиралися довкола і помітили сім дуплавих дерев.

— Ви чули — ті малі казали, що Пітера Пена немає вдома? — прошепотів Смі, нервово потираючи Джонні-Штопора.

Гак кивнув. Він довго стояв нерухомо, заглиблений у роздуми, і нарешті моторошна посмішка блимнула на його лиці. Смі тільки того й чекав.

— Розкрийте свій план, капітане, — нетерпляче вигукнув він.

— Вертаємось на корабель, — повільно процідив крізь зуби Гак, — і приготуємо великий масний торт, багатоповерховий, з кремом, зверху посипаний зеленою цукровою пудрою. Там, унизу, має бути лише одна кімната, бо тут є тільки один комин. Цим дурним кротам навіть не вистачило розуму здогадатись, що їм зовсім не потрібен окремий вхід для кожного. Зразу видно, що вони ростуть без мам. Ми поставимо торт на березі в Затоці Русалок. Ці хлопці весь час плавають там і бавляться з русалками. Вони знайдуть торт і тут же зжеруть його весь, бо у них немає мам, яка сказала б їм, як небезпечно їсти багато масного торта з кремом.

Гак вибухнув сміхом, і тепер його сміх був не фальшивий, а цілком щирий.

— Так-так, вони помруть.

Смі слухав і аж роззявив рота від захвату.

— Це — найпідступніший, найсимпатичніший план, який я тільки чув! — вигукнув він, і обидва пірати на радощах почали пританцьовувати і наспівувати:

Гей-го! Я йду! І будь здоров —

Хай всіх вас душить страх!

Тріщать кістки, холоне кров,

Як тисне руку Гак.

Вони почали наступний куплет, але вже не встигли доспівали його, бо вторгся інший звук і вгамував їх. Спочатку це був такий тихесенький звук, що навіть листочок міг впасти і заглушити його, але чим більше він зближувався, тим виразніше звучав:

Цок-цок, цок-цок, цок-цок!

Гак затремтів, зупинився, і одна нога його зависла в повітрі.

— Крокодил! — видихнув Гак і чимдуж чкурнув геть, а за ним і його боцман.

І справді, це був крокодил. Він проминув індіанців, які зараз ішли слідами решти піратів. Крокодил повз слідом за Гаком.

Хлопчики знову вийшли під відкрите небо; але жахливі нічні пригоди на цьому не скінчилися: раптом звідкись примчав захеканий Чубчик, а за ним — згряя вовків.

Вовки бігли, висолопивши язика, і страшно гарчали.

— Рятуйте, рятуйте! — верещав Чубчик, падаючи на землю.

— Але як, що робити?

І найвища похвала для Пітера — що в той страшний момент їхні думки звернулися до нього.

— А що зробив би Пітер? — вигукнули вони всі разом.

І в один голос прокричали:

— Пітер би подивився на них крізь ноги!

І негайно:

— Зробімо те, що зробив би Пітер.

Це, мабуть, найефективніший спосіб приборкання вовків, і хлопчики, всі як один, нагнулися і подивилися на вовків крізь ноги. Наступна мить здалася їм довгою, але перемога була близько, бо, як тільки хлопці почали наступати на вовків таким жахливим способом — назадгузь, хижаків відразу підібгали хвости і втекли.

Тоді Чубчик підвівся з землі, і всі подумали, що його широко розплющені очі все ще бачать вовків. Але не вовки були у нього перед очима.

— Я бачив щось неймовірне! — вигукнув він, коли всі обступили його. — Велика біла пташка. Вона летить сюди.

— Що це за пташка, як ти думаєш?

— Не знаю, — перелякано відповів Чубчик. — Але вона така втомлена, летить і стогне: «Бідна Венді».

— Як? Бідна Венді?

— Я пригадую, — негайно підхопив Ледь-Ледь, — що є такі птахи, які називаються венді.

— Дивіться, ось вона летить! — закричав Кудрик і тицьнув пальцем у небо.

Венді була вже майже у них над головами, і вони чули її жалібний стогін.

Але виразніше звучав пронизливий голосок Дзеньки. Ревнива фея давно скинула дружню личину і нападала на свою жертву в польоті, як на живу мішень, при кожному дотику дошкульно щипаючи.

— Привіт, Дзенько, — гукали здивовані хлоп'ята.

У відповідь Дзенька продзеленчала:

— Пітер хотів, щоб ви стріляли у Венді.

Не в їхній натурі було ставити якісь запитання, коли Пітер віддавав наказ.

— Ми зробимо те, що хоче Пітер! — кричали наївні хлоп'ята. — Швидше, лук і стріли!

Усі, крім Дуди пострибали у свої дуплаві дерева. А він мав лук і стріли при собі, Дзенька це помітила і зловтішно потирала долоньки.

— Швидше, Дудо, мерщій, — кричала вона. — Пітер так зрадіє!

Дуда збуджено припасовував стрілу до лука.

— Геть з дороги, Дзенько, — гукнув він, випустив стрілу, і Венді, тріпочучи, впала на землю зі стрілою в грудях.

Небувалія: острів скарбів (кілька зауваг перекладача)

Спершу з'явилася на світ п'єса «Пітер Пен». Написав її Джеймс Баррі (1860–1937), англійський письменник і драматург. Він жив у Лондоні, у нього була подруга, Сильвія Ллевелін Дейвіс, а у неї підросло троє синів. Пані Сильвія рано овдовіла, а через кілька років після смерті чоловіка і сама померла. Її діти лишилися сиротами. Джеймс Баррі взяв їх під свою опіку. І Пітера він придумав для цих осиротілих хлопчиків, розповідаючи їм на ніч казки.

Була ще одна подія в житті автора — трагічна, — яка вплинула на його творчість: його старший брат Девід у тринадцятирічному віці загинув на ковзанці. Мама Баррі так ніколи й не змогла отямитись від тяжкої втрати і потім усе життя уявляла, ніби її старший син назавжди залишився хлопчиком. Можливо, звідси й виникла ідея про хлопчика, який не хотів стати дорослим.

Ім'я головного героя походить із двох джерел: Пітером звали одного з синів пані Сильвії, а Пен (Pan) — по-нашому Пан — у грецькій міфології бог лісів і гаїв, покровитель пастухів і мисливців, який любив блукати з німфами і грати їм на сопілці, раптово з'являтися і лякати подорожніх:

звідси, до речі, слово «паніка». Пітер схожий вдачею на свого античного тезку: теж виграє на сопілці і любить лякати публіку.

Ім'я дівчинки Венді (Wendy) походить від застарілого слова wend, яке означає «іти — до раю чи до пекла» (to wend to heaven/hell), або ж «поринати у сон». Або просто «мандрувати». Прізвище Венді — Дарлінг (Darling) — означає «улюблена, мила, кохана», воно може бути лагідним звертанням — «голубко».

П'єса «Пітер Пен» вперше побачила світ 27 грудня 1904 року на сцені Театру Герцога Йоркського. А згодом вийшла книжкою як повість під назвою «Пітер Пен і Венді».

Це цікава, весела, дотепна, часом сумна і зворушлива історія про хлопчика, який не хотів ставати дорослим — тобто не хотів того, про що більшість дітей мріє. Це історія про дівчинку, яка змалку готова бути мамою — виховувати, навчати, годувати, втішати, колисати дітей або тих, хто хоче бути дітьми. Це розповідь про свободу вибору, про те, що не все і не завжди можна виправити і повернути. Тут є острів Небувалія, куди втік Пітер, де він став отаманом загублених хлопчиків і куди заманив Венді та її братів. Окрім них, на острові живуть індіанці, пірати, феї. Тут є русалки і дикі звірі, і крокодил з годинником у шлунку, за яким мешканці острова звіряють час. Тут щодня відбуваються пригоди, і день без пригод — це найдивніший день. До речі, пригод так багато, вони такі несподівані, кумедні і вигадливі, що від них важко відірватися. І всі герої цієї книжки, фантастичні і не дуже, і навіть зовсім не фантастичні — як, наприклад, тато і мама Дарлінґи — допомагають нам зрозуміти найважливіші у світі речі.

«Пітер Пен» — дуже правдива книжка: кожен із нас, дорослих чи дітей, може впізнати себе у її героях. Тут багато знайомих кожному ситуацій — наприклад, коли діти сідають за стіл і їдять уявну вечерю; або коли ховаються від дорослих за шторами і старанно сопуть, ніби уві сні; або коли найсерйозніші речі сприймають як забаву...

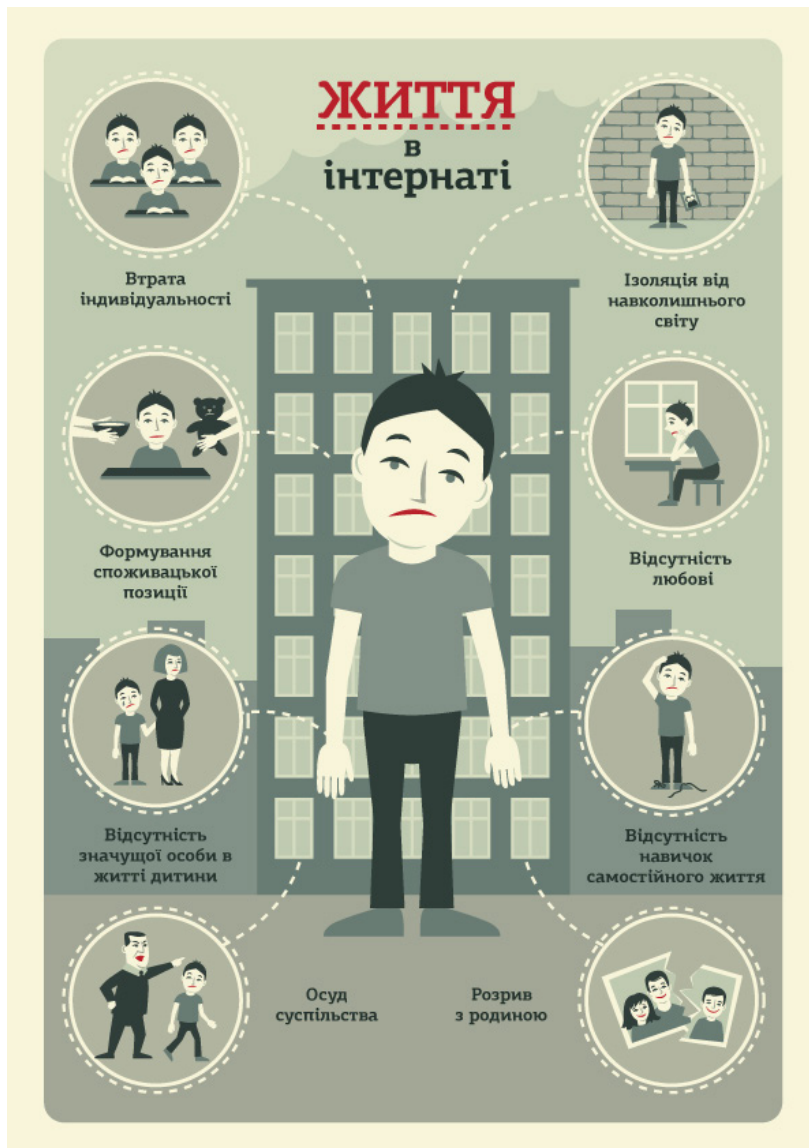
Читаючи історії про Пітера Пена, я часто сміялася, інколи плакала — і назавжди полюбила його. І в роботі над перекладом, звіряючи український текст з оригіналом, я звіряла насамперед свої почуття: чи відчувається в моєму перекладі те саме, що в оригіналі? Це для мене було найважливіше. І дуже хотілось би, щоб ви полюбили українського «Пітера Пена» так, як люблю його я.

Кожну книжку можна читати по-різному. Можна поверхово, нічого не дошукуючись і ні над чим особливо не замислюючись. Але добра книжка таки заслуговує на те, щоб пірнути у неї з головою, до глибин, і знайти у ній більше, ніж написано словами. Бо в добрій книжці є не тільки слова, що складаються в рядки і біжать (чи повзуть) безкінечною стрічкою, — є ще й те, що між ними заховано, як скарб. А скарби ніколи не лежать на поверхні — хіба не так?

Наталія Трохим

ІНТЕРНАТИ В УКРАЇНІ: ЗМІНИ НА КРАЩЕ ЗАРАДИ МАЙБУТНЬОГО ДІТЕЙ

Інтернат (інтернатний заклад) — це заклад із цілодобовим перебуванням дітей, створений з метою їх проживання, розвитку, виховання, освіти, професійної орієнтації, підготовки до самостійного життя.

Інфографіка із сайту громадської кампанії
«Відкриваємо двері дітям» <https://cutt.ly/nURJLqE>

Слово «інтернат» походить від латинського *internus* «всередині», а англійським його відповідником є назва «boarding school». У багатьох країнах, де до питань підтримки й захисту прав дитини ставляться з особливою увагою, такі «boarding school» люди сприймають швидше позитивно, ніж негативно. Натомість в Україні асоціації, які виникають у людей,

коли вони чують слово «інтернат», здебільшого бувають негативними. Це значною мірою пов'язано з тим, що за часів Радянського Союзу, до складу якого колись входила й Україна, інтернати були аж зовсім не найкращими місцями для розвитку й виховання дітей. У цих закладах діти часто не мали належних умов життя, недоїдали, унаслідок чого змушені були жебракувати або йти на крадіжки, зазнавали цькувань з боку старших дітей тощо. Подібна ситуація була й у багатьох країнах, які перебували тоді під тиском Радянського Союзу, наприклад, у Польщі, Чехословаччині тощо.

Коли Радянський Союз у 1991 році розпався, в незалежній Україні залишалося багато інтернатів. Тому ще до останнього часу в нашій країні існували такі інтернатні заклади, як: дитячий будинок (метою якого був розвиток, виховання, навчання та соціальний розвиток дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, дошкільного та шкільного віку), загальноосвітня школа-інтернат, спеціалізована школа-інтернат I–III ступенів з поглибленим вивченням окремих предметів та курсів, спеціальна загальноосвітня школа-інтернат I–III ступенів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку; загальноосвітня санаторна школа-інтернат I–III ступенів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які потребують тривалого лікування.

Так, станом на 1 вересня 2016 р. в Україні працював 751 заклад інтернатного типу (будинки-інтернати, центри соціально-психологічної реабілітації дітей, притулки для дітей). У цих закладах виховувалося 105783 дітей, серед яких лише 8741 дитина була дитиною-сиротою (тобто яка не мала батьків) або дитиною, позбавленою батьківського піклування, а решта 97042 дітей мали батьків, які, на жаль, із різних причин не могли забезпечити своїм дітям належного виховання й навчання.

Хоча всі названі вище типи інтернатних закладів свого часу створювалися з доброю метою, досвід показав, що виховання й навчання дітей у таких закладах не завжди дає позитивні результати. Це розуміли всі: і державна влада, і громадські організації, і звичайні люди, і, безперечно, самі діти, які змушені були з різних причин жити в інтернатах. Ось, наприклад, як у 2018 р. показав основну проблему інтернатних закладів Уповноважений Президента України з прав дитини (див. інфографіку).

Саме тому у 2017 році в Україні було прийняте важливе державне рішення реформувати систему інтернатних закладів упродовж 2017–2026 років. Основною метою цієї реформи є захист найкращих інтересів дитини шляхом створення такої системи, яка забезпечує догляд і виховання дитини в сімейному або наближеному до сімейного середовищі.

Тобто держава вирішила нарешті відмовитися від інтернатних закладів (дитбудинків, спецшкіл, притулків та подібних інституцій) на користь будинків сімейного типу, прийомних сімей тощо, а також почала широко впроваджувати інклюзивний підхід у закладах освіти (це процес забезпе-

РАДЯНСЬКА ІНТЕРНАТНА СИСТЕМА Є НЕПРИЙНЯТНОЮ ДЛЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Інтернатна система

Уповноважений Президента
України з прав дитини

ІНТЕРНАТНА СИСТЕМА ЗГУБНА ДЛЯ ДИТИНИ:
РУЙНУЄ СІМ'Ї В ПОКОЛІННЯХ,
ШКІДЛИВА ДЛЯ СУСПІЛЬСТВА

90 % ВИПУСКНИКІВ ІНТЕРНАТІВ НЕ ГОТОВІ ДО САМОСТІЙНОГО
ЖИТТЯ І ПОТРЕБУЮТЬ ПОСТІЙНОЇ ДОПОМОГИ

Стратегія та план дій

Уповноважений Президента
України з прав дитини

МЕТА

Система інституційного
догляду та виховання

Допомога та
підтримка дітей
та сімей в громаді

ЗАВДАННЯ

РЕЗУЛЬТАТИ

Діти віком до 3-х років не потрапляють в інституції

< 0,5% дитячого населення поза сімейним оточенням (заклади альтернативного догляду)

Розвинуту ринок соціальних послуг – 50% надають недержавні організації

Забезпечено базовий пакет послуг у громаді

45 000 дітей з інвалідністю отримують інклюзивну освіту

чення рівного доступу до якісної освіти дітям з особливими освітніми потребами шляхом організації їх навчання у звичайних школах з урахуванням індивідуальних особливостей таких дітей).

Є сподівання, що завдяки такій новій державній політиці невдовзі кожна дитина в нашій країні матиме змогу реалізувати своє право на щасливе дитинство, живучи якщо не у своїй рідній сім'ї, то хоча б у добрій прийомній сім'ї чи в гарному будинку сімейного типу. Крім того, ця політика неабияк допоможе дітям з особливими освітніми потребами, які нарешті зможуть себе відчувати повноцінними членами суспільства.

(За матеріалами відкритих інтернет-джерел)

АНОТАЦІЯ

Марцін Щигельський. Театр Невидимих Дітей

Міхалові одинадцять років. Він ходить до школи, мріє, багато читає, звісно, пустує. Та найзаповітніше його бажання — мати родину. Бо Міхал живе в дитячому будинку. Життя видається йому непоганим, доки в нього є друг, якому він довіряє і яким сам опікується. Та коли малого Чебурашку повертають у родину, а улюблена вихователька переїздить до іншого міста, Міхал переживає справжній відчай.

Коли кризу подолано, виявляється, що відтепер Міхал житиме в «Дубовому Лісі», особливому дитбудинку, де мешкає дуже мало вихованців, і всі вони — незвичайні. Там хлопчик знайомиться з 14-річною Сильвією, яка марить театром. Разом з вихованцями «Дубового лісу» вони ставлять виставу за п'єсою, яку пише Міхал. Діти впевнені, що їхню гру побачить багато людей, і Театр Невидимих Дітей прославиться. Проте надворі 1981 рік. І от у день довгоочікуваної прем'єри діти довідуються, що в країні саме запровадили військовий стан...

«Театр невидимих дітей» здобув 1-шу премію IV Літературного конкурсу ім. Астрід Ліндгрен за сучасну книгу для дітей та підлітків, отримав особливу відзнаку Літературного конкурсу «Книга року ІВВУ2016» та інші нагороди.

Автор: Марцін Щигельський

Переклад з польської: Божена Антоняк

Дизайн обкладинки: Світлана Акатьєва

Вік: 11+

Рік видання: 2018

Обкладинка: тверда

К-ть сторінок: 272

Вага: 300 г

Формат: 130x200 мм

<https://cutt.ly/CRNjtrD>

ВОЄННИЙ СТАН У ПОЛЬЩІ 1981–83 рр.

У 70–80-х роках у Польщі, яка в цей час перебувала під впливом Радянського Союзу, склалися складні економічні умови. У цій ситуації люди були дуже невдоволені, почалися страйки робітників, які на початку 80-х років очолила професійна спілка робітників «Солідарність», створена у вересні 1980 року. Щоб припинити страйки, комуністична влада Польщі під керівництвом генерала В. Ярузельського 12–13 листопада 1981 року запровадила в країні воєнний стан, який тривав до 1983 року. У цей час влада, застосовуючи силу, боролася з професійними спілками, обмежувала громадянські права, забороняла діяльність громадських організацій.

Хоча владі в цей час удалося придушити боротьбу народу за свободу, проте саме ці події 1981–83 рр. сприяли поширенню руху польського народу за демократію проти радянського комуністичного режиму. Власне, це був початок кінця ери комунізму в країнах Європи. Ця ера закінчилася з розпадом Радянського Союзу у 1991 році.

ЯКА НАША РОЛЬ У «ТЕАТРИ НЕВИДИМИХ ДІТЕЙ» МАРЦІНА ЩИГЕЛЬСЬКОГО?

Марцін Щигельський.
Театр невидимих дітей /
переклад з польської Божени
Антоняк. Львів: Урбіно,
2018. 272 с.

Майстерно розповідаючи історію, письменник здатен підкупити своїх молодих читачів і водночас скористатися нагодою — і до своєї класної історії вплести важливі повідомлення, серйозні теми, роздуми. Саме таким автором є Марцін Щигельський у своїй повісті «Театр невидимих дітей».

Назва «Театр невидимих дітей» може одразу здатися читачеві не надто зрозумілою, проте вона дуже влучно передає суть книжки. Ці три слова відбивають пласти повісті.

Верхній пласт — детально змальована оповідь про життя в кількох дитячих будинках одинадцятирічного Міхала. Це розповідь про ДІТЕЙ, яким доводиться жити без сім'ї, хоча не всі вони сироти.

Другий пласт — це те, що зазвичай залишається прихованим від очей суспільства. У ньому діти з їхніми жахливими трагічними досвідами порізного дають собі раду в цьому житті. Це для нас, для суспільства, вони НЕВИДИМИ, оскільки так нам зручніше.

А ще є третій пласт — ТЕАТР. Ідеться про дійство, яке відбувається 1981 року в Польщі — рух «Солідарність», своєрідною прихованою асоціацією якого в повісті є театральна постановка дітей з дитбудинку. Вистава, до речі, стає кульмінацією твору.

Отже, Міхал потрапляє у свій черговий «дім», який відрізняється від типових дитбудинків — це радше будинок сімейного типу, у якому кожна дитина має власну кімнату й почувається як удома. Щигельський доволі високо підіймає завісу побуту таких дітей для читача, який, мабуть, і не підозрює про їхній світ.

Життя в «Дубовому лісі» виглядає привабливо, адже діти мають свободу дій. А коли в їхньому дитбудинку з'являється новенька Сильвія, надзвичайно харизматична особа, завдяки якій і починає розгортатися театральна тема/проблема, сюжет набирає нової динаміки.

Мартін Щигельський розповідає історію, творить пригоду (із прем'єрою, похід акторської трупи до Любліна) і, найважливіше, перебуває на стороні дітей, від чого текст лише виграє, бо завдяки цьому повість позбавлена дидактичності та жалісливості, осуду суспільства та картання батьків, які покинули своїх дітей. Урешті, такий текст аж ніяк не є щоденником сироти.

Попри це, повість насправді присоромлює читачів за їхню байдужість і змушує бодай трішки розплющити очі й глянути, що сироти існують, що вони живуть навіть у твоєму місті. А також повість, згадуючи про історичні події 1980-х рр. у Польщі, нагадує про ціну свободи, яку отримує наступне покоління завдяки своїм батькам. <...>

Щигельський не грається з почуттями читача. Письменник не тисне на почуття жалю до сиріт.

Щигельський не намагається повчати, підсолоджувати почуття патріотизму в юних серцях читачів, оповідаючи про історичні події руху опору в Польщі у 1981 році. Також Щигельський не грається з трагізмом дитячих доль. Навіть навпаки — вустами кількох дітей із дитбудинку письменник витягує назовні лише інколи певні тонкі ниточки з минулого, які привели дітей до цього дитбудинку.

Хто на власні очі бачив життя дитбудинку, тому близьким є відчуття власної безпорадності перед такими дітьми. Цього відчуття неможливо позбутися жодними подарунками. Але в повісті буде сцена, де подарунок за своєю матеріальною вартістю є ніщо, бо той подарунок має іншу цінність — цінність здійсненої мрії. І навіть для дитини з дитбудинку потен-

ційний великий пакунок подарунків від Миколая стає нічим у порівнянні зі звичайним поштовим конвертом. Емоційно потужний епізод, до речі.

Очевидно, що писати повість про сиріт фактично неможливо без соціального контексту. Щигельський доволі легко наводить основні причини, чому діти опиняються в дитбудинках.

Що ж, життя є театром в тому сенсі, що комусь таки випала роль дитини з дитбудинку. І коли ми не можемо змінити виставу, не можемо обрати собі роль, то бодай можемо замислитись — а які в нас таланти, що означає наша роль і як ми її зіграємо?

ЧИТАТИ:

- підліткам 10+;
- дорослим — щоб нагадати, що невидимих дітей не буває.

НЕ ЧИТАТИ:

- задля розваги;
- щоб викликати непотрібне співчуття до сиріт.

За Христиною Содоморою; <https://cutt.ly/7RNxOAc>

АНОТАЦІЇ

Джеф Кінні. «Щоденник слабака» (серія книг)

Дитинство — жахлива пора. І кому це знати краще, як не Грегу Гефлі! Середня школа, де вчорашня дрібнота опиняється серед рослявих і недобрих підлітків, які вже й бороду голять, це просто катастрофа якась. Але Грег не втрачає оптимізму й ділиться з нами своїми пригодами й порадами.

Рейчел Рене Рассел. «Щоденник Ніккі. Книга 1. Не таке вже й казкове життя»

Знайомтеся. Ніккі Максвелл — звичайна дівчина з купою проблем. І перша проблема — нова школа. Вижити в ній, здається, шансів нуль. Всі занадто крутезні, з айфонами і крутими речами. У цю спільноту Ніккі ніяк не вписатися. Друга проблема — Маккензі Холістер. Найпопулярніша дівчина у школі. Єдине, що поєднує Ніккі з нею, — локер по сусідству. Сумнівна радість. Але ще цій дівчині Ніккі чомусь не сподобалась, і вона тільки й чекає шансу її осоромити. Що ж, подивимось, хто кого!

Йоанна Ягелло. «Щоденник Черепушки»

Нумо знайомитися! Я — Амелія, у мене гарне ім'я, а от прізвище вам знати не конче (якщо чесно, то я чекаю, коли вийду заміж і зміню його). Я люблю... Що ж я люблю? Ой, насправді багато всього: мою родину, навіть нудного тата й нестерпну старшу сестру (з її легкої руки мене прозивають Черепушкою), моїх друзів і книжки з бібліотеки, канікули й сімей-

ні грилі. Та моя найбільша любов — це собаки. Великі й маленькі, породисті й безпородні, гавкучі й тихенькі — я була б рада будь-якій! От для собаки в мене вже заздалегідь є купа чудових імен на вибір (а прізвищ собаки, на щастя, не мають). Але ані мама, ані моя сестра від собак не фанатіють. І тато, і бабуся теж. Тому про свою любов до песиків, як і про все, що відбувається зі мною в школі й удома, я писатиму в щоденнику. Скажете, що вести щоденники немодно? Що зараз ведуть тільки блоги? А от і ні! Я саме скінчила один щоденник і починаю другий:)

Наталка Малетич. «Щоденник Ельфа»

Всі діти — ельфи. Принаймні такими вони народжуються. А коли починається їхнє школярське життя тут вже прозорі крила мають набути сили, аби політ вирізнявся прикметами висоти, переможності, товариської підтримки й звичайного порозуміння з колишніми ельфами — батьками. Герої оповідань Наталки Малетич ходять вулицями різних міст і вчаться в різних школах, і вподобання у них неоднакові, та все ж вони багато в чому схожі, коли прагнуть самостійності у вчинках чи втрапляють у халепу. І навіть якщо ви не вважаєте себе ельфом, книга все одно про вас.

МАРЦІН ЩИГЕЛЬСЬКИЙ

Театр невидимих дітей

РОЗДІЛ 1

Увага! Це моя перша книжка в житті, тож не гарантую, що вона взагалі матиме склад і лад. Проте мама сказала, що треба все описати, тому я спробую.

Але відразу попереджу, що тут не буде жодних зміїв, чарів, магії й такого іншого, тому на це не налаштовуйтеся, а якщо любите казки, то й узагалі не читайте, бо це ніяка не казка. Хтозна, може, прийде такий день, коли я напишу якусь магічну історію, але не цього разу.

Колись я зовсім не вірив у чари, бо зі мною ніколи-преніколи не ставалося нічого чарівного. Я гадав, що все це казочки для дурненьких дітлахів. Коли тьоті читали нам іноді різні історії про чарівників або коли я дивився їх по телевізору, то іноді навіть сердився. Літаючі килими, незвичайні шафи, які провадили до загадкових країн, амулети, які мають владу над часом, потворні істоти, що виконують бажання — погодьтеся, це ж дурня несусвітня. Траплялися, щоправда, моменти, коли я хотів у них повірити. Особливо тоді, коли мені було дуже погано, або навпаки — за вікнами починало зеленіти листя й починалася весна, а гілки розлогого куща, який ріс відразу за складом, угиналися від важких фіолетових китиць бузку, які так п'яно пахли. Тоді в моїй голові зроджувалися

якісь неймовірні історії, і я ловив себе на тому, що дорогою до овочевих грядок виглядав на узбіччі синю намистинку або передивлявся олівці в коробках, які лежали в залі, шукаючи чарівного олівця. І сам на себе сердився тоді, за те, що я такий дурненький.

Бо хіба ж там, де я жив, можна було вірити в чари? Розраховувати, що з'явиться незвичайний добродій із довгою різнобарвною бородою й пригостить когось із нас пігулкою, від якої волосся ростиме як несамовите, або зненацька з-за вікна застрибне літаючий зайчик і поспішить нам на допомогу? У такі брехні може й повірила б Криклива Анета із групи «Вісла» або Марко-Шмарко з «Бугу», які тугенько мізкували й часто рюмсали, і не лише вночі.

Ну, але згодом я переконався, що певний різновид магії таки існує, а чарувати вміє багато з-поміж нас. Ба більше, це не має нічого спільного із закляттями чи чарівними паличками! Магію ми носимо в собі від народження, у кожного вона своя. Проблема в тім, щоб її відкрити, бо це не завжди очевидно.

Про це я довідався невдовзі потому, як мене перевели до «Дубового лісу» — ранньої осені минулого року, коли оте важке, довжелезне, неймовірно спекотне літо ніяк не хотіло відступити й піти собі на південь, а небо й земля щовечора здригалися від грому й блискавиць. Якраз тоді я познайомився із Сильвією, яка...

Але, мабуть, краще розповісти все по черзі й почати із самого початку. Тож застебніть паски безпеки й уможуйтеся зручніше — ми вирушаємо! За рік до того!

* * *

Саме починається весна, уже квітне бузок за складом відразу біля смітників, а я серджуся на себе, бо іноді мрію про чарівні події, як-от, наприклад...

— Міхале, до тебе гість! — тьотя Йоля усміхається до мене, а я схоплююся зі стільця, кольорові олівці розсипаються підлогою, я біжу до дверей, вистрибую в коридор і мчу вперед так швидко, аж повітря свистить мені у вухах.

Проминаю двері до їдальні, звертаю за столиком головного чергового й вбігаю до кімнати відвідин, у якій ніколи досі не був, ну, принаймні не в такій ситуації, тобто не через те, для чого цю кімнату призначено. Не для того, аби з кимсь побачитися. Отож — вбігаю. Засклені двері розчахуються й б'ються об стіну, сонце лягає золотою смугою на сіро-зелених кахлях, а незнайома жінка, яка сидить у кріслі, підводиться, побачивши мене, і каже:

— Що це таке?

Я відриваю погляд від зелених листочків акації, які ледь погойдуються за вікном кімнати, й напівпритомно дивлюся вгору. Тьотя Йоля схиляється над аркушем, який лежить переді мною, і вдивляється в малюнок.

— Що?

— Не що, а «прошу», — виправляє вона мене. — Я про твій малюнок питаю.

— А-а-а, малюнок, — бурмочу й зиркаю на аркуш.

Не надто він мені вдався, бо я змалював весь чорний олівець, і той скінчився, ще перш ніж я серйозно взявся до роботи. Чорні олівці змальовуються в нас найшвидше.

Половина аркуша замальована одним кольором. Погано я зробив, тло слід було зафарбовувати аж наприкінці.

— Кассіопея, — пояснюю.

— Кассіопея? — повторює тьотя Йоля, простягаючи руку до малюнка. — Он воно що, це ти через той фільм, еге? «Дорогою до Кассіопеї»?

— Ні, — хитаю заперечно головою. — Це сузір'я таке.

Я й забув про цей фільм, ми дивилися його тиждень тому під час ранкового сеансу в кінотеатрі «Єдність» на вулиці Повстанців. Дуже гарний був фільм, хоч і радянський, а я не надто люблю радянські фільми, бо в них погані кольори. Погані, тобто невіргодні, хоча, якби мене про це запитали, я б не дуже зумів пояснити, що маю на увазі. Для тьоті Йолі це якраз не новина, бо я ніколи нічого не можу як слід пояснити, особливо ж власні думки.

Так чи сяк, а в тому фільмі людство отримало сигнал від іншої цивілізації й запустило в космос ракету, якою полетіли самі діти — якраз назустріч тим чужинцям, що населяють сузір'я Кассіопеї.

Фільм, як я вже казав, був гарний, але мені видався малоюмовірним — по-перше, через надто яскраві, неприродні кольори, а по-друге, через те, що в міжпланетну подорож послали дітей. Не вірю я, щоб група дітлахів могла сама керувати космічним кораблем! Та й хто б їм таке дозволив? Адже дітям нічого не можна.

— Сузір'я, — зітхає тьотя Йоля й кладе малюнок на стіл. — Ти ж мав намалювати своїх близьких.

— Я малюю! Вони там. У сузір'ї Кассіопеї. Вони там живуть! Там багато більше місця, бо це сузір'я складається з понад сотні зірок, — кажу.

— А хіба я вам не говорила, що брехати негарно?

— Я не брешу! — вигукую. — Тих зірок справді понад сотня! Я з енциклопедії знаю!

— Не кричи.

— Я не кричу-у-у!!! — зціплюю пальці на краєчку сталу так сильно, що нігті впиваються в соснову стільницю.

Тьотя Йоля присуває собі стільця й сідає поруч зі мною. Це маленький стільчик, такий, як для дітей, а тьотя Йоля дуже велика й товста, тому виглядає на ньому кумедно. І хоча я й досі сердитий, та все ж мимоволі усміхаюся.

Тьотя Йоля — найогрядніша людина, яку я будь-коли зустрічав. Навіть ураховуючи тих, кого я бачив у кіно чи по телевізору. Вона просто стра-

шенно товста. Мабуть, найтовстіша на всьому світі. Це перша тьотя, яку я так люблю, бо відчуваю, що й вона мене любить. Справді любить, не вдає й не жаліє. Тому я заради неї дуже стараюся, і, здається, мені багато чого вдається, і я цим дуже задоволений. Наприклад, я майже не затинаюся. Говорю тихіше, повільніше й рідко кричу, хоча це справді вимагає величезних зусиль.

Раніше я часто кричав, щоправда, не так, як Криклива Анета, але часто. І затинався, бо говорив занадто швидко. Але це затинання не було викликане тим, що в мене неправильний голос. Просто коли вдавалося примусити людей навколо, щоб ті мене слухали, я починав спішити, аби розповісти їм те, що хочу сказати. Не міг перевести подих, а слова загрузали в горлі або тікали з нам'яті. Упродовж якогось часу до мене приходив навіть логопед, тобто такий спеціаліст, лікар, який навчає правильно говорити, але після занять з ним ставало ще гірше, бо мене страшенно дратували вправи, які він зі мною робив. Наприклад, наказував без кінця повторювати якісь дурні віршики або слова, позбавлені будь-якого змісту. А ще втягувати повітря легенями, а не животом. І це, як на мене, була повна дурня, бо ж людина не втягає повітря животом, інакше постійно бекатиме, наче напився газованого лимонаду.

ТЬотя Йоля ніколи не каже, щоб я не втягав повітря животом. Їй завжди вдається мене розсмішити. Її цікавить, що мені снилося, що я думаю, що мені до вподоби. Навіть якщо я починав трохи затинатися, вона не дратується й не договорює за мене слова (я ненавиджу, коли хтось так робить!), а усміхається й чекає, коли я договорю сам. Для неї це важливо, я знаю! Тож і для мене це стало важливим. Я хочу, щоб вона була мною задоволена.

— Коли я попросила намалювати рідних, то мала на увазі тих, хто для тебе дійсно важливий. Справжніх людей, а не вигаданих, — каже тьотя Йоля.

— Я знаю, — відповідаю, силкуючись, аби мій голос залишався спокійним. — Але мені не про те йдеться.

— А про що?

Я відкриваю рота й за мить закриваю. Відчуваю, що знову починаю нервувати. Завжди це зі мною відбувається, просто завжди! Я все знаю, усе розумію, та коли намагаюся це пояснити, потрібні слова тікають. А я ж знаю мільйон слів. І куди вони лишень усі зникають? Я червонію й або мовчу, або починаю затинатися. Через це дехто з дітей навіть колись думав, що я один з «недоумків».

А про що мені йдеться? Мені йдеться про те, що я чудово знаю, навіщо ці малюнки! Скільки ж разів нам казали малювати різні речі під час психологічних тестів! Мабуть, мільйон разів. Якби я хотів, то міг би намалювати такий малюнок на п'ять із плюсом, бо я вже чудово зорієнтувався, яким маю бути, щоб мене високо оцінили.

Я б мав намалювати спершу себе, а тоді тьотю Йолю. На малюнку має бути ще й Чебурашка, тьотя директорка й найкраще хтось із дорослих, приміром, дядько бухгалтер, якого я взагалі навіть люблю. Ми всі повинні триматися за руки й широко всміхатися, кольори мають бути веселими, а небо — блакитним. І ще треба намалювати наш «Молодий ліс», якісь дерева й сонце. Психолог подивиться на цей малюнок, усміхнеться, схвально кивне головою, а тоді напише в моїх документах, що я просто супер, такий пристосований, урівноважений і розвинений — майже як дитина з нормальної родини!

Тож якби сюди прийшов психолог чи лікар, то я б намалював саме такий малюнок, щоб мати спокій. Але для тьоті Йолі я хотів намалювати щось справжнє, таке, що реально живе в мені. Звичайно, що мої рідні не живуть у сузір'ї Кассіопеї! Бо в мене немає сім'ї, і я це чудово знаю. Та хіба я не можу думати, що вони там живуть? Я ж не втечу й не полечу до них, бо не маю ракети, зрештою, досі взагалі не винайшли космічних кораблів, якими можна полетіти так далеко!

Цим малюнком я хотів показати те, що для мене справді важливе. Зірки. Бо, може, у мене немає своїх рідних, але ж зірки належать усім! Я чудово знаюся на зірках, читаю про них купу книжок, навіть дуже складних, для зовсім дорослих! Я вже розрізняю багато сузір'їв, навіть можу сам їх знайти на небі. Я б усе віддав, аби мати справжній телескоп і роздивлятися в нього нічне небо...

Треба було найперше намалювати телескоп! Тоді тьотя Йоля краще б зрозуміла, що я мав на увазі!

— П'ята година, — каже тьотя Йоля. — Багато в тебе уроків?

Я заперечно хитаю головою, бо ж завтра вільна субота й не треба йти до школи. Щось там загадали на понеділок, але в мене є аж два дні, щоб зробити всі домашні завдання. Я люблю вільні суботи й дуже радію, що невдовзі всі будуть такими, бо по телевізору казали, що це буде вже із початку наступного року. А поки що вільна від роботи й навчання щодруга субота.

— Ну, то я тебе більше не мучитиму, — каже тьотя Йоля. — До вечері можеш робити, що хочеш.

Мене звуть Міхал, а прізвище — Шимчик. Я народився 10 лютого 1971 року в Катовіце. Мою маму звали Зузанною, а тата — Міхалом, так само, як і мене. Але я так і не встиг з ними як слід познайомитися, бо обоє загинули під час дорожньої пригоди, коли розбився автобус, яким вони їхали до Битома, щоб подивитися нову квартиру, яку щойно отримали. Тобто, і я її отримав, бо теж мав там мешкати.

Моя мама була медсестрою й працювала в лікарні, а тато працював на шахті, але був не шахтарем, а адміністратором. Усе це записано в моїй течці, я знаю, бо іноді ходжу до тьоті директорки й прошу мені оту течку

показати. Вона майже завжди погоджується, якщо тільки не дуже зайнята. Я знаю на пам'ять усе, що там написано, і в мене є аж сім фотографій моїх батьків, та ще три — бабусі, а ще — вісім світлин різних людей, про яких я не дуже добре знаю, хто вони були, але цілком можливо, що то якісь родичі. Фотографії я тримаю в сірому конверті, який лежить на моїй полиці на складі, щоб діти їх не знищили.

Я живу тут, у «Молодому Лісі» в Сем'яновичах-Шльонських, уже майже чотири роки. Раніше мешкав у Будинку дитини в Рибнику, а ще раніше — у бабусі, але цього часу я взагалі не пам'ятаю. Моя бабуся захворіла й померла, коли мені було три роки, бо вона була дуже-дуже стара. Їй було аж вісімдесят вісім років, вона народилася ще в ХІХ столітті! Виявилося, що мною немає кому опікуватися, і я потрапив до Будинку дитини, де мені було дуже погано, але якось я витримав.

Коли мені було майже сім, мене перевели сюди, бо я був завеликий, щоб мешкати в Рибнику. Тут мені теж було погано, принаймні спочатку. Десь із рік, до моменту, коли в «Молодому лісі» з'явилася тьотя Йоля, а до моєї групи, яка називалася «Сян», приєднався Чебурашка. Тепер уже все якось стерпно.

«Молодий ліс» зовсім не схожий на будинок у Рибнику, тому спершу мені було дуже важко. У Рибнику мешкало набагато менше дітей, ніж тут, і це було краще. Ми весь день бавилися там у кімнаті для ігор або в саду, а ще я ходив до дитсадочка. Вставати треба було о 7.00, а не о 6.00, і всі діти добре знали одне одного, крім новеньких, звісно, але і з ними всі швидко знайомилися. Мій номер був дванадцятий, і його вишили на всьому моєму одязі, на рушниках і навіть у черевиках він був записаний у середині, під язичком. У коридорі стояла моя шафка з номером дванадцять, бо в Рибнику не було окремого складу, а ключа до шафки мала тьотя директорка. Узагалі номери в Рибнику були найважливішими — важливішими навіть за імена чи прізвища, бо ми ще не вміли читати літер, а номер легко вивчити напам'ять. Іноді із цими номерами траплялися різні кумедні історії.

Ось, наприклад, одного разу на прогулянці одна дівчинка, яка мала восьмий номер, побачила дім із цим номером. Ми йшли тоді з вихователькою «сімейкою». Я набагато більше любив ходити на прогулянки «сімейкою», ніж парами, бо тоді люди не відразу здогадувалися, що ми з дитячого будинку. «Сімейкою» йдуть групою, але не тримаються за руки, а хто як хоче, аби за вихователькою.

* * *

— Тут. У нас.

— А в якій кімнаті? У залі? І з чого ти ці балкони зробиш?

— Ой! — Сильвія аж прицмокує нетерпляче. — Театр — це ілюзія! Мені йдеться про враження. І це ніякі не балкони, а ложі.

— А звідки ти візьмеш автомобіль?

— Я лише намалювала його, щоб показати масштаб.

— Автомобіль не поміститься в залі. Ну, хіба що «малюк»... Але щоб стільки стільців і ще вежа, я вже не кажу про прожектори — то це вже ні.

Сильвія сердито трусить головою.

— Ти взагалі бодай якусь уяву маєш? — питає вона.

— Звісно, що так!

— А в театрі ти коли-небудь був?

— Був! У Катовіце. Ми всі ходили, весь дитбудинок. То була вистава «Про мужнього лицаря й страхітливую потвору».

— Лялькова! — Сильвія дивиться зневажливо. — Ну, та нехай. І який був той театр?

— Великий, — відповідаю негайно. — Спокійно помістилися б навіть два автомобілі.

— А стіни? Якого кольору?

— Стіни? — замислююся. — Не пам'ятаю.

— Декорації пам'ятаєш?

— Ой, так! Вони були чудові! — вигукую. — Гори, замок, дерева були. І небо.

— А намалювати зумієш?

— Так докладно, мабуть, що ні. Але там було все! Увесь світ!

— Тобі так лише здавалося, — пояснює Сильвія. — Бо сила театру полягає в тому, що все, що ти в ньому бачиш, відбувається у твоїй голові. Театр показує життя, правду або неправду про нього, але таким чином, щоб у тебе склалося враження, що ти частина цієї історії. Він дає тобі сміх, сльози, переживання, щастя, кохання, а часом ненависть, завдяки яким ти стаєш кращим, мудрішим, а твоє життя — цікавішим і багатшим. Місце, стіни, сценографія не такі важливі, обличчю ілюзії. Б'юся об заклад, що у твоєму «Мужньому лицареві» гори, небо й замок були зроблені з фанери й картону. Ця історія й твої відчуття примусили їх подібатися тобі й здаватися справжніми.

— Не дуже я тебе розумію, — хитаю головою. — А якщо все має бути несправжнім, удаваним, то нащо ти стільки малювала?

— Щоб ти зрозумів, якого ефекту я хочу досягти! — вигукую Сильвія, здійнявши руки догори.

— Автомобіль за жодні скарби світу не поміститься в залі, — повторюю я.

— Я знаю, що ні! Мені йдеться про те, щоб ті, хто прийде на нашу виставу, повірили, що він може поміститися! Якщо, звісно, у п'єсі знадобиться авто, бо я поки не знаю, що поставлю.

— Н-не ро-о-озумію! — кричу я й відчуваю, що починаю хвилюватися.

— Схоже, що я тебе переоцінила, обличчю ілюзії. Ти все ж тупий, — Сильвія закриває альбом і сплітає руки на грудях.

— Я все мо-о-ожу зро-о-озуміти, якщо т-ти добре поясниш! — кажу я, щосили примушуючи себе говорити спокійно й чітко. — Навіть те, що коли в ко-о-осмосі мчати швидше за світло, час минатиме повільніше! І що найшвидше, що є у Всесвіті, — це людська думка, якби вдалося сконструювати на її базі прискорення, то космічні кораблі переміщалися б із планети до планети майже блискавично — досить подумати, де треба опинитися! Спочатку я цього не розумів, але в «Релаксі» було таке гарне пояснення, що до мене дійшло. А т-ти п-просто не вмі-ї-єш пояснювати!

Якийсь час Сильвія мовчки мене роздивляється, та нарешті хитає головою й каже:

— Диви-но, виявляється, ти можеш добряче розговоритися, коли хочеш, — тоді на мить замислюється і продовжує: — Гаразд, якщо я не вмію пояснити тобі словами, то краще покажу.

Вона рвучко зриває з лампи кольорову хустку й накидає собі на спину, заштовхує ногою килимок під ліжку, відкриваючи голі дошки підлоги, а тоді ставить стільця посеред кімнати й стає за ним навколішки. Хапається руками за жердки спинки, геть, наче чіпляється за ґрати невеликого віконечка і, припадаючи до них чолом, починає говорити голосом, що зривається від зворушення:

О, як я страждала,
Узрівши муки інших! Щент розбилось
Суденце славне, де були, напевне,
Шляхетні й чесні люди. О, цей крик
Пройняв мене! Нещасні, всі пропали!

Сильвія підхоплюється і, притискаючи долоню до чола, вигукує із жалем і смутком:

Якби була всесильним богом я,
То звергла б море у земні безодні,
Щоб врятувать нещасний корабель,
А з ним і бідні душі*.

Її слова звучать дуже дивно, проте коли я дивлюся на неї й слухаю, що вона говорить, то раптом відчуваю, що зазнаю чогось незвичного. Кімната Сильвії зникає, замість неї з'являються в'язничні мури, а з віконечка молода жінка в розпачі вдивляється в збурунені хвилі океану, які вдаряються об скелі. На воді погойдуються потрощені дошки потонулого корабля, над ними скрикують чайки, силкуючись серед сміття знайти щось їстівне. Я справді відчуваю на обличчі морський бриз і холод в'язничних стін, а Сильвія... Вона зовсім не схожа на Сильвію! Це королева, чи, може, радше, принцеса, вродлива й сповнена гідності, убрана в коштовні шати. Я ладен присягнути, що її волосся зробилося чорним, мов воронове крило, а білі брови та вії потемніли! Вона не вдавала когось іншого, вона ПЕРЕТВОРИЛАСЯ на нього! Це якісь чари!

* П'єса Вільяма Шекспіра «Буря», переклад Миколи Бажана.

Сильвія уважно дивиться на мене, а тоді усміхається під носом і стягає хустку із плечей — лише тепер я зауважую, що це навіть не хустка, а стара квітчаста фіранка.

— Як... — намагаюся видушити я.

— Оце і є, малий, магія театру, — задоволено пояснює Сильвія. — Ти бачиш те, що я хочу, аби ти побачив. А в нашому театрі глядачі побачать те, що я намалювала. Для цього потрібне місце, трохи різного мотлоху, кілька акторів і, звичайно, п'еса. З нею найважче, обилим ілюзії. Але почнемо з місця, а за кілька днів зробимо набір до колективу. Якщо доля буде до нас прихильною, можливо, що в цій Богом забутій дірі знайдеться кілька осіб, обдарованих бодай іскрою акторського таланту. А тепер підій почепи це в залі.

Вона знову сьгає по альбом для малювання й витягає з нього ще один аркуш, на якому великими, кольоровими літерами написано:

УВАГА! УВАГА! УВАГА!
ТЕАТР НЕВИДИМИХ ДІТЕЙ
Під керівництвом
Сильвії Келчик
Оголошує набір до акторської трупи
Прослуховування відбудуться в неділю, на терасі
(якщо погода сприятиме, а як ні, то в залі)
Будь-хто може спробувати!!!
Мало хто підійде!!!
Але згодяться всі.

— Ти помилку зробила, — кажу. — Треба писати «під керівництвом».

— Справді? — Сильвія зиркає на плакат, а тоді на мене: — А ти звідки знаєш?

— З уроків польської мови, мабуть, — знизую плечима. — Я люблю польську мову й літературу.

— Справді? — вона щиро дивується. — І граматику?

— Ну, може, граматику якраз не дуже. Я твори люблю писати. Але тільки на вільну тему. Наша вчителька зі школи в Семеновичах завжди ставила мені п'ятірки за твори й казала, що я маю великі здібності, — заявляю гордо.

— Ти ба... — Сильвія замислюється, а я знову дивлюся на плакат.

— Чому Невидимих Дітей? — питаю.

— Чому? Ти ще питаєш? — відказує Сильвія, криво всміхнувшись. — А хто ж ми такі, як не невидимі діти? Ми всі, не лише звідси, а з будь-якого дитбудинку. Ох, люди радо на нас витріщаються з безпечної віддалі, але все-таки нас не бачать! Зате коли підходять ближче, то уникають по-

гляду й швидко про нас забувають. Так, наче ми не існуємо! Ти ж не казатимеш, наче не помітив цього? Так було, є і буде, обличчю ілюзії. А якщо так, то ми примусимо їх нас бачити! Бо коли ти в театрі, то хоч-не-хоч, доводиться дивитися на сцену й на тих, хто на ній стоїть! У цьому театрі на сцені стоятимуть невидимі діти, і даю голову на відсіч, що кожен, хто бодай оком кине на нас, буде не в змозі відвести погляду!

Сильвія виправляє «кирівництвом» на «керівництвом», і ми разом чіпляємо оголошення на дверях до зали. А наступного дня в «Дубовому лісі» вибухає те, що тьотя Люцина називає «театральною лихоманкою».

* * *

— Ну, то яка ж це буде вистава? Про що? — допитується тьотя Люцина.

— О-о-о... — починає, повагавшись, Сильвія, потім на мить замислюється, а тоді закінчує із прояснілим обличчям: — Про нас. Так!

— Про вас? — тьотя Люцина хмурить брови. — Тобто про кого?

— Ну, про нас. Про дітей. Із дитбудинку, — задоволено відповідає Сильвія.

— Але що це конкретно означає? Що це за текст? Звідки ти його взяла? Хто це написав?

— Ах, ще не написав. Але пише, — заявляє Сильвія. — Або ж от-от почне.

— Хто? — тьотя Люцина виразно нетерпеливиться.

— Як це хто? — дивується Сильвія, а тоді безтурботно каже: — Міхал. Адже в нього самі п'ятірки з польської мови й літератури.

Секунду чи й дві я сиджу, витріщившись на тьотю Люцину, перш ніж до мене доходить зміст почутого.

— Що?! — вигукую я, підстрибуючи на стільці.

— Не дурій, — Сильвія змовницьки дивиться на мене: — Якщо пані Люцина запитує, мусимо сказати.

— Але... А-а-але... — затинаюся я й замовкаю.

П'есу?! Я?! Адже я гадки не маю, як написати п'есу!

Твір, навіть оповідання — так, це зрозуміло. Але щоб п'есу?!

Тьотя Люцина дивиться на мене з підозрою, тому я спохоплююся, бо якщо я зараз завалю всю справу й з моєї вини вийде на яв, що Сильвія бреше, вона мені цього в житті не подарує. Я лише облизую пошерхлі вуста й киваю головою.

— Ти пишеш п'есу, так? — перепитує тьотя Люцина.

— Ага, — відповідаю я й відчуваю, як починаю пітніти.

— Про що?

— Ну... про ді-ітей із ди-итбудинку в... ну, десь далеко, — незграбно пояснюю я.

«Подумай, що ти хтось інший». Я роблю глибокий вдих. Але ким іще я можу бути? Дядьком Метеком? Ні, не можу собі уявити, як можна бути таким огрядним! Дядьком Фридериком? Але він мав бороду. Уявляю

собі, що я... Мірек! Так, він ніколи не губився й нічого не боявся! Я крикуватю всміхаюся й примружуюся достоту так, як це робив Мірек.

— Ну, це такі історії... — озиваюся я нижчим голосом і сам із подивом прислухаюся до власних слів, бо мені вдається жодного разу не затнутися... — які відбуваються в дитячому будинку. Про що думають діти, на що сподіваються, про що мріють і взагалі як їм живеться.

Тьотя приголомшено вдивляється в мене.

— І потім у цьому дитячому будинку, — натхненно продовжую я, — виникає страшенний переполюх, бо вихователі вмирають! Раз-два, один за одним! Просто як мухи. Їй-бо! Від пошесті! І ці діти мусять усім займатися самостійно. Щось схоже на «Короля Манюся Першого», вони самі собі обирають директора! І... і... — я на мить замислююся, а тоді вигукую: — І тоді приїздить пан Гермашевський!

— Ну, це ще не напевне, — втручається Сильвія.

— Так, так! — я не звертаю на неї уваги й говорю дедалі швидше. — А ці діти будують з ним ракету...

* * *

— Ага, — відказує Сильвія таким тоном, немовби я щойно зробив якесь відкриття.

— Що? Може, не так?

— Узагалі не так. Ходи, шкода часу.

— Підпілля буває, коли є окупація, — кажу сердито. — Тоді люди збираються потайки й змовляються, щоб влаштувати диверсію й допекти ворогам. А «Солідарність» видно скрізь! Вона діє легально! І в Польщі немає окупації, бо війни немає.

Сильвія спостерігає за мною майже весело.

— І чого ти так витріщаєшся?! — питаю. — Може, ще скажеш, що в нас війна?

— Звісно ж, війни немає, — знизує вона плечима. — Але Польща — не вільна країна. Росіяни нас повчають, як ми маємо жити, що нам можна, а що — ні, і наш уряд робить те, що наказує Радянський Союз, облишмо ілюзії. «Солідарність» прагне, щоб це змінилося. Уряд наразі може небагато з нею зробити, бо туди записалося море людей, а всіх до в'язниць не запроториш. Та насправді «Солідарність» — це рух опору.

Я мовчу й думаю про те, що вона мені щойно сказала. Тьотя Йоля була дуже незадоволеною, коли дядько розповідав мені про «Солідарність», та й сама не дуже радо балакала про це. Крім того, червоний напис із назвою спілки я завжди бачив на аркушах паперу, почеплений на стінах, на транспарантах із тканини — і жодного разу на звичайних металевих, емалевих табличках, як ті, що їх чіпляють біля входу до установ. Чи навіть таких, які висять на воротах дитбудинку! Ця деталь здається мені дуже важливою, бо металева табличка робиться назавжди, а транспарант із паперу чи тканини можна легко знищити. Крім того, я бачив у фільмах, що під час

II світової війни польський рух опору малював на стінах символ якоря з літер «P» і «W», скорочення слів «Polska Walczyła», тобто «Польща бореться». Ці знаки малювали пензлями, а напис «Солідарність» теж виглядав так само, навіть друкованими літерами. Рух опору? І тьотя Люцина належить до нього? І що? Вона агент, як Штірліц із «Сімнадцяти миттєвостей весни» або капітан Клосс?! Тьотя Люцина? Це неможливо!

— Як гадаєш, що було в тій валізці? — питаю нарешті, стишуючи голос. — Рушниці?

— Ні, — заперечно хитає головою Сильвія. — Швидше, самвидав.

— Який такий самвидав?

— Ну, нелегальна преса. Такі таємні газети, де друкують інформацію, яку не хоче оприлюднити уряд.

— ЯКУ?!

— Хіба я знаю? Різну. Політичну, певне, або що... Ну, ходімо вже! Вечеря за годину, а пані Люцина точно розсердиться, якщо ми не заберемо цього буфета. А потім поговоримо про мистецтво. Зараз це найважливіше.

Із чого ж тут почати? Хай йому чорт, коли я пишу твори, то все само якось складається, мені анітрохи не доводиться щось вигадувати! Мені просто все наче пливе з голови! Уже навіть п'єсу для Сильвії було б легше написати, ніж цього листа. Досі я ніколи не писав листа до людини, якої майже не знаю. Цю жінку звати Марія Карват. Почати з «Доброго дня»? Але ж вона може отримати листа по обіді й читати лише ввечері! Коли я писав до Фредека з Рибника або до Чебурашки, то починав із «Привіт!», але ж цього разу так не можна! До дядька Фридерика я писав: «Привіт, дядьку!». Проте в листах до чужих дорослих пишуть інакше, от тільки не можу пригадати, як саме.

Зітхаю й дивлюся у вікно. Сонце вже сіло, небо має фіолетовий колір, який на півночі переходить у темно-синій. Стало прохолодніше, у саду майже не чути цвіркунів. Уже справжня осінь. Загалом я люблю цю пору року, хоч вона й трохи сумна. Але восени в «Молодому лісі» завжди стільки всього відбувалося! Починався навчальний рік, ми отримували нові пенали, ручки, фломастери й олівці, іноді навіть ранці, якщо в когось старий геть пошарпався. З'являлося багато нових вихованців, на тротуарах лежало жовте й червоне листя, між яким траплялися лискучі брунатні кульки каштанів. Чебурашка збирав їх, як ненормальний, якоїсь осені нагромадив майже п'ятсот! Уявляєте? Він тримав їх у коробці з-під радіоприймача. Тьотя Матильда наказала їх усі викинути на початку грудня, бо каштани зморщилися, втратили блиск і почали пліснявіти. Чебурашка тоді плакав. І йому б годилося написати, може, тьотя Йоля дізнається адресу? От тільки хто прочитає йому мого листа?

Шановний!!! Ось як пишуть до чужих дорослих, я згадав! Нахиляюся над аркушем і пишу:

Шановна сусідко Маріє Карват!

Це пишу я, Міхал Шимчик, якого Ви зустріли на подвір'ї. Я був з тьотєю Йолею з дитбудинку, а колись мешкав у цій кам'яниці, у якій живе те Ви, і Ви знали мою родину.

Зараз я біля Любліна в такому невеликому дитбудинку, який зветься «Дубовий ліс», так само, як і село, в якому він розташований. Тут дуже гарно, і є великий сад, а в мене є своя кімната, тільки для мене, а ще я організую театр із Сильвією і писатиму п'єсу.

Я пишу до Вас, бо пообіцяв, і Ви казали, щоб я написав, то я пишу. Ви знали мою маму, бабусю й тата, а я їх не знав. Тобто знав, але забув. Тому в мене є різні питання, бо, може, Ви знатимете й напишете. Увага! Ось ці питання:

1. Чи була моя мама...

Я зупиняюся й безпорадно вдивляюся в аркуш. Що моя мама? Про що, власне, я хочу запитати? Я нічого про неї не знаю, а хотів би знати геть усе. Із чого почати? Що для мене найважливіше?

Кладу ручку, встаю й ходжу кімнатою. Я просто хотів би знати, якою вона була, але це дуже загальне питання, а питати треба про конкретні речі! Я так довго збирався написати цього листа, бо відчував, що буде не легко, і ось — будь ласка, я мав рацію.

Повертаюся до столу, вмикаю лампу й беру ручку.

На столі розкладені фотографії, які я хотів покласти до конверта разом з листом. Я вибрав вісім, бо побоювся надсилати більше, щоб не загубилися дорогою. Переважно це фото людей, про яких мені нічого не відомо.

Може, хтось із чоловіків — це мій рідний дядько? Може, якесь фото зробили в нашій квартирі? Хотів би я знати, як вона виглядала. Які в нас були меблі й узагалі.

1. Чи була моя мама веселою і чи часто сміялася?

2. Чи мій тато був сміливий і сильний?

3. Чи любила моя мама читати книжки і які саме?

4. Чи вмів мій тато щось змайструвати, наприклад, мотоцикл?

5. Чи в нас удома було гарно?

6. Чи раділи мої батьки, коли я народився?

Шість запитань. Про що ж іще запитати? Може, про бабусю? Про дідуся? Ні, про них згодом, коли писатиму про фотографії... Знаю!

7. Чи мої мама й тато були добрі?

Так, це потрібне питання! Тепер піде легше:

Надсилаю Вам кілька фотографій, які були в мене завжди й на яких різні люди, котрих я не знаю, а це, мабуть, мої рідні. Чи є серед них мої дідусь і дядько (бо бабуса є), якими вони були, і чи ці фото були зроблені в нашій квартирі?

Я буду дуже радий, якщо Ви мені напишете. Тільки прошу Вас — не забудьте повернути мені фотографії, бо в мене їх небагато.

Бажаю Вам залишатися: здоровою, сильною та веселою, і щоб у Вас було багато вільного часу, аби мені написати.

Твій навечно, амінь.

Міхал Шимчик з дитячого будинку в «Дубовому лісі», який колись мешкав поруч із Вами.

Авжеж, це гарний лист! Я навіть не дуже покреслив, тож не доведеться переписувати. Щоправда, в останньому реченні трохи виходить, наче то «Дубовий ліс» мешкав поруч із цією пані, а не я, та вона, мабуть, здогадається, про що йдеться, правда?

Складаю аркуш навпіл і разом з фотографіями запихаю до конверта, якого взяв у тьоті Люцини. Це дуже гарний конверт, у блакитну й червону смужечку, а всередині вистелений тонким темно-синім папером. Старанно заклеюю його, виводжу адресу великими літерами, щоб його легко було прочитати, а тоді йду до ванної чистити зуби, бо вже час спати.

— Не можна зробити сцену зі столів, — заявляє Марцель.

Марцель найстарший з вихованців «Дубового лісу», йому вже минуло двадцять років, хоч побачивши його, ви б ніколи не сказали, що він такий старий. У нього коротке сіре волосся, він худий мов скіпка й ненабагато вищий за мене. Мабуть, він і сам би не повірив, що йому виповнилося двадцять, якби не те, що в нього під носом ростуть ріденькі вуса. Він живе в «Дубовому лісі» майже десять років! Уявляєте? Пів життя! Загалом він нормальний, от тільки, коли розлютиться, то, кажуть, геть шаленіє — так мені розповів Меандр. Тоді він кричить, кидається всіх бити, ламає все довкола. Досі я жодного разу не бачив, як виглядає такий стан, тож мені дуже цікаво.

— Розклеїмо афіші в Любліні, — вирішує Сильвія. — Скрізь, де лише можна. На нашу прем'єру зберуться юрби, не хвилюйся, ти тільки пиши! Усе спочатку!

— От лишечко... — бурмочу я. — Я й не думав, що це стільки роботи!

— Робота вся попереду, — заявляє Сильвія, і з усмішкою простягає руку до моєї п'єси.

Видирає дві списані сторінки, бгає їх у кульку й кидає між кушці, а тоді подає мені чистого зошита.

А тоді ми більше не розмовляємо про мистецтво, а п'ємо гарячий чай, і Сильвія розповідає мені про те, як її в ранньому дитинстві з розкішної вілли батьків, славетних акторів, викрала підступна служниця. Вони, на жаль, не здогадалися, що покоївка — це насправді заздрісна актриса, яка не могла змиритися з тим, що мама Сильвії отримувала кращі ролі в театрах.

Це вже третя версія дитинства Сильвії, яку вона мені розповідає, але оповідь дуже цікава, тож я вдаю, наче вірю, хіба мені шкода чи що?

* * *

Після вечері я вмощуюся на ліжку, беру ручку й схиляюся над розкладеним на ковдрі зошитом. Із чого почати? Може, на сцені повинні бути всі, хто грає у виставі? Може, так буде найкраще? Мабуть, я почну з того, що директорка приводить новеньку...

— Міхале, уже пізно. Умивайся й лягай спати, — чую поруч голос тьоті Люцини.

А я й не чув, як вона ввійшла до кімнати.

— Зараз, зараз, — кажу.

— Що ти робиш? — тьотя причиняє за собою двері й підходить ближче.

— П'єсу пишу, — пояснюю й сідаю по-турецькому. — Від початку, бо те, що я був написав, Сильвії не сподобалося.

— Може, вона не мала рації? Якщо хочеш, я радо прочитаю й скажу тобі, що думаю.

— Я викинув ті сторінки. Але Сильвія має рацію, — похмуро зітхаю я. — Воно справді було негодяще.

— Мабуть, найважче писати про те, що добре знаєш, — каже тьотя. — Бо все здається очевидним. А ти спробуй уявити себе кимсь, хто взагалі не бачив життя в дитячому будинку, не знає його мешканців. Такій людині спершу треба пояснити, як усе організоване, які тут вихованці й чому вони опинилися в дитячому будинку.

— Ну, може... — я вголос міркую над її словами. — Ви праві! Зрештою, якщо це має бути п'єса про нас, то, мабуть, у ній мають бути історії всіх із «Дубового лісу»!

— Я не це мала на увазі...

— Почну з Віктора, — продовжую я, не звертаючи уваги на тьотине зауваження. — Завтра після сніданку. Зроблю... Інтерв'ю! Так! Ось, як це зветься! Зроблю інтерв'ю з...

— Міхале, ні!

Тьотя дивиться на мене дуже серйозно. Здається, що вона сердиться.

ОКСАНА ЛУЩЕВСЬКА
Друзі за листуванням

РОЗДІЛ 1. Танцюй! Танцюй!

«Танцюй! Танцюй!» — долинуло з-за дверей. Дівчинка блискавкою зіскочила з ліжка і вибігла до вітальні. Мама стояла посеред кімнати і тримала в руках жовтий конверт, яким вертіла туди-сюди.

— Ксенечко, мусиш танцювати, — підморгнула, звертаючись до доньки. — Маєш листа! На твій вибір: самбу чи румбу!

Ксеня піднялася навшпиньки, кривляючись, зробила кілька па, але не витримала й кинулася відбирати листа.

— Ну, мам, ну давай же скоріше!

— Чого ж так поспішаєш? — далі глузувала матуся, але видно було, що вона щиро тішиться за доньку. — Думаєш, зумієш прочитати? Це ж ненависною англійською, яку ти так не хотіла вчити, ще й упиралася, наче віслючок! Пам'ятаєш?

— У-у-у, — протягла Ксеня, — годі вже! Давай листа! — І, відвоювавши законну здобич, метнулася до своєї кімнати. Там дівчинка вмостилася зручно на ліжку, примружилася, як задоволене кошеня, і повільно провела по конверту долонею. Увімкнула торшер, дотяглася до ножиць й акуратно відрізала вужчий край цупкого прямокутника. На постіль злетіли кілька засушених пелюсток магнолії. Ксеня обережно їх зібрала та розмістила між сторінками хрестоматії із зарубіжної літератури, котру, ще вчора дочитавши, залишила на підлозі біля ліжка. Нарешті дістала згорнуті аркушики, розгорнула й занурилася у містерію англійського тексту.

Читала повільно, час від часу зупиняючись, щоб обдумати слова, котрі здавалися їй незнайомими, хоча на слух сприйнялись би набагато краще.

Лист був написаний від руки, нерівним почерком, подекуди навіть із закресленими незграбними фразами:

Моя дорога Ксеню!

Класно, що ти вигадала писати справжні листи замість електронних. Я кілька разів перебирав твої листівки. Мабуть, разів сто десять.

Навіть не знаю, що написати про себе.

Ну, ось на днях усією родиною їздили до міста Шарлот (пам'ятаєш, тато розповідав про місто королеви?) відвідати дядька Пітера та тітку Джоану. Я взяв геть усі твої листи із собою — дуже кортіло показати їм конверти із дивовижними марками з України. Ото вони дивувалися!

А який смачний пиріг спекла тітонька цього разу! З твоїми улюбленими кислими яблуками. І до нього подавала теплий сидр!

Що ще? О, хіба те, що наша команда таки виборола перемогу в бейсболі в цьому сезоні, і ми всі поїдемо грати за національний кубок серед підлітків!

А бачила б ти Лолі! Цього разу вона очолювала команду підтримки. Дівчата танцювали під запальну українську музику, що ти подарувала Лолі на прощання.

Після матчу нам вручили призи (медалі) й замовили піцу, чіпси, морозиво та колу. Наївшись від пуза, ми разом із батьками поїхали додому. Ось такі в мене справи...

По дорозі додому ми проїжджали повз узбережжя. Океан нині зовсім не такий, як улітку. Натомість сірий і грізний. Проте люди таки бродять уздовж набережної, вигулюючи собак. Пан Лео, у картатому картузику, вигулював нашого улюбленого вуханя — басета Туті. Той все намагався упіймати горластого баклана, але вуха заважали.

А хвилі які були! Не хвилі, а гори! Я думаю, що вони тобі б не дуже сподобалися. Однак до листа додаю кілька світлин, аби поділитися з тобою враженнями.

А як ти поживаєш, дорога подруго? Як справи в тата й мами? Які успіхи в навчанні?

Закінчую листа, бо вже пізно, а завтра вранці маю прокинутися на тренування. Чекай на твою відповідь! Не зволікай довго, добре?

З найщирішими побажаннями, твій друг Ерік

P.S. Ксеню, ледве не забув: зелені папужки, котрих ми упіймали влітку, дуже сумують за тобою. Коли я звертаюся до них англійською, вони відповідають мені українською. Отож, я маю гарних «вчителів». Вони все повторюють: «Ксе-ню, Ксе-ню!» І верещать, верещать. О, то ще зелені папужки!

Дівчинка згорнула листа. Дістала дві невеликі світлини. Здалося, від них запахло солоним океаном та великими сивими хвилями з пухким шумовинням. Акуратно вклала аркуші й світлини назад у конверт. Встала з ліжка, підійшла до полиці, дістала розкішну океанську мушлю й приклала її до вуха. «Ш-ш-ш-ш-ш-ш!» — зашуміли в голові спогади, накочуючись один на одного й розбиваючись, ніби хвилі, на яскраві незабутні фрагменти.

Ксеня зібралася до школи дуже швидко. За хвилину зібгала в жмут неслухняне русяве волосся, глянула на мить у дзеркало: рум'яні щічки, карі очка, що аж виблискують від радості, лиш невисока та й тонка, як билинка. «Ото б підрости!» — промайнуло. Але перейматись дурницями не було коли. Кортіло скоріше потрапити до школи, щоб поділитися новиною з подружкою.

Оленка, як і Ксеня, також серйозно займалась вивченням іноземних мов і намагалася листуватись із ровесниками з різних країн: і з Німеччини, і з Англії, і з Канади. Однак, на відміну від Ксені, ще ніколи не була за кордоном, і все мріяла, що одного дня хтось із друзів таки запросить її до себе погостювати.

Ксеня вкинула до наплічника жовтий конверт і вийшла в коридор, де вже чекали зібрані батьки.

— І що пишуть? Може, поділишся новинами? Тато сьогодні має трохи часу, тож підвезе нас: тебе в школу, мене на роботу... — зацікавлено допитувалась мама.

— Ні, ні, і ще раз ні! Та-єм-ни-ця! — проспівала дівчинка. — От коли від Лолі лист прийде, тоді сама вам прочитаю!

— А чому від Еріка не можна?

— Мам, то ж особисте! А особисте, ти сама казала, варто носити біля серця й менше про те говорити. Раптом хто зурочить?! — розсміялася Ксеня.

— Так я ж не зурочу, — трохи ображено відповіла мама, але Ксеня вже занурилась у свої думки. Загалом, вона всім ділилася з матусею, але зараз не хотілося нічого говорити. Хотілося просто їхати в авто — і згадувати, згадувати, згадувати...

<...>

РОЗДІЛ 12. Захоплення

Ксеня завжди прокидалася рано, і їй доводилося нишком лежати в ліжку, аби не побудити дівчат. У ті хвилини дуже відчувався сум за батьками. Вона вертілася, відганяючи меланхолійний настрій, та безуспішно. Порятунком від нудьги ставав табірний гудок, який щоранку оголошував підйом. По ньому здійсмалися галас і метушня: хтось робив зарядку, хтось ще ніжився в ліжку до останньої хвилини, але ванна кімната потрібна була всім!

Наступний гудок скликав на сніданок, однак перед тим усі загони та персонал працівників збиралися біля їдальні для ранкового підняття прапора.

У таборі вже багато років існувала традиція: зранку підіймали прапор, увечері згортали. Церемонія супроводжувалася тишею, а розгорнутий прапор — оплесками. Звісно ж, дітей багато, тож не кожному випадала така честь, однак Ксені таки пощастило. І ось вона стоїть посеред галявини, розв'язуючи великий морський вузол. Не так уже й легко його розв'язати! Силу потрібно мати добрячу! Ксені вийшов допомагати Роман — старший на палубі-кранниці. Удвох вони впоралися доволі швидко, і ось уже прапор майоріє в повітрі, і загін «Білокрилих» плескає тому, як ніколи. А далі привітно відчинилися двері їдальні, і натовп ринув на свої місця. Грала бадьора музика, підіймаючи і настрій, і апетит.

На сніданок завжди подавали безліч наїдків: пластівці, молоко, яєчня, смажені ковбаски, грінки з корицею, невеликі деруни зі сметаною та різноманітні фрукти. Наїдайся досхочу! Тож дівчатка й намагалися підживитись, бо попереду на них завжди чекав активний день: табір пропонував різноманітні види спорту, мистецтва та реалізації вільного часу в неповторні незабутні миті.

Ксеня і Лолі вже побували в Каюті Ремесел, що знаходилася неподалік пірсу. Там вони зробили дивних блискучих кульок, схожих на дзеркальні. Те видалося їм трохи нуднуватим, і вони вирішили проводити дні активніше. Тому після сніданку вони попрямували до зеленого викошеного поля для гольфу, де їх зустріла інструкторка, яка відразу ж узялася за ключку.

— Для цієї гри потрібно кілька речей, — розпочала пояснення дівчина, — м'яч, лунка, ключка й поле. Гра залежить, як то кажуть, від «кола гольфу».

— Як це? — повертіла, приміряючись, ключкою Лолі.

— Ось підготовлена зона, — показала інструкторка, — називається вона майданчик «Ті», а вам потрібно надіслати м'яч до іншої підготовленої зони, он там...

— То це дурничка!

— Ну, не скажіть... А взагалі, дотримуйтеся трьох основних правил: грай на полі, яким воно є, грай м'ячем так, як він ліг, а якщо неможливо ні те, ні інше, то дій справедливо. Ну добре, давайте практикуватись, а я буду підказувати в процесі.

Лолі замахнулася ключкою, і м'ячик аж засвистів у повітрі. Вона замружила очі, а коли відкрила, то побачила, що м'яч залетів далеко за поле, і якась дівчинка вже бігла, щось викрикуючи.

— Я не хотіла! — потім довго вибачалася Лолі, дізнавшись, що вона одним м'ячем встигла зруйнувати невеликі споруди із камінців, що їх довго і старанно будували навпроти.

— Ні, це не моя гра! — дійшла висновку Ксеня.

— І не моя! Махнемо до коней?

Конюшні знаходилися недалеко. Ото краса! Кілька спеціально розбитих майданчиків для проїзду й такі ж акуратні доріжки.

Коні ж видалися досить різними. Були серед них і білі, і сірі, і темні рисаки, а то й зовсім дивні — коричневі й дужі; не тонконогі та граційні, а міцні та надійні, з довгими ослячими вухами.

— Це мули! Вони витриваліші за коней, але й повільніші. Їх вивели спеціально для перевезення вантажів. І вони походять від віслуків. А ти що, ніколи на таких не їздила? — торохтіла здивовано Лолі.

— Ні!

— А чому? Ми ось минулого року спускалися в низовину гір Аппалачі саме на таких...

— Я ж ніколи не була там, Лолі!

— Та я знаю! А що, в Україні немає таких гір?

— У нас є Карпати! Теж великі гори.

— А мулів немає? — ще дивувалася Лолі.

Ксеня заперечно похитала головою.

— Ну, принаймні, я ніколи не зустрічала!

— То знайомтеся, — підійшла до них жінка, — це Джміль! Хто перший?

Лолі повертілася, подумала й пропустила Ксеню.

Інструкторка Енна допомогла одягнути шолом, наколінники та спеціальні черевики... І, взявши мула за мотузку, повела його по колу.

— А можна, я сама? — не втрималася Ксеня.

— Якщо в тебе є сертифікат із кінної школи, тоді можна. Ти маєш?

— Ні, не маю... Але я обов'язково отримаю! Знайду спеціальну школу верхової їзди в Україні!

— І правильно! Коні — це чудово!

Лолі тим часом фотографувала Ксеню з усіх можливих дистанцій.

А опісля дівчатка годували цукром руде поні, котре аж кахикало від неймовірного задоволення.

— Куди тепер?

— Давай до Природної Каюти! — підхопилась Лолі. — Там таке, що ти зроду не бачила! — вона вже бігла по смоляній доріжці. — Будемо шукати зуби тигрової акули!

— Що?

Лолі підбігла до великої піщаної купи, де вже сумлінно порпалися кілька дівчат. Подала Ксені спеціальні граблі, а сама заходилася чимдуж копати.

Ага, е! — дівчинка витягнула справжнісінький акулячий зуб. — Страшний такий! На! Це тобі!

— Звідкіля він?

— Кажуть, що з дна Атлантичного океану.

Ксеня теж надибала сіре ікло. Далі ще кілька.

— Класні сувеніри будуть!

— Та то ще не все! — махнула Лолі. — Ходімо сюди!

Вони увійшли до каюти. Усі стіни в кімнаті були прикрашені гербаріями, світлинами небачених тварин: скунси, мурахоїди... А неподалік стояв великий акваріум, що здалеку видався Ксені пустим.

— Тут живе удав Б'ютік! — підійшла до акваріума інструкторка Кері. — Хочете познайомитися?

Ксеня аж відсахнулася.

— Не бійся! Він добрий! — і дістала удава, котрий тихо засичав.

— Ні, я не хочу! Не варто, — почала Ксеня, — а що, коли він втече?

— А таке вже було! — засміялася Кері. — Але він далеко не тікає: так, на сонечку погрітися... Ну, торкнися, не бійся!

Лолі знову несамовито клацала фотокамерою. Але Ксеня стояла спантеличено й кроку до удава не зробила. Коли плазуна таки сховали до акваріума, вожаті нанизали зуби акули на плетені шнурки й подали дівчатам.

— Сувеніри готові!

Гудок сповістив про обід, що звично супроводжувався танцями та всілякими промовами. Далі настала тиха година, або ж година спілкування в каюті. А опісля всі побігли до басейну, бо там виставили справжнісінькі водні гірки.

— У-у-ух! — кричала Лолі, злітаючи з найвищої гірки.

Ксеня слідувала за нею мовчки, бо аж дух перехопило. Вона притисла до себе руки й чекала, що ось-ось шубовсне в прозору водичку. Оце так! Але гірка ніби не закінчувалася. Повороти, повороти і — шубовсть! Лиш бризки летять довкола...

Навколо басейну юрилося багато люду: хотілося і з кладки стрибнути, і з трампліна, і з водної гірки, мов чайка, злетіти. Збуджені крики звідусіль розливалися луною. Коли трохи потомилися, Лолі запропонувала відпочити романтично, себто на каное.

— Але ж я не вмію! — заперечливо потрясла головою Ксеня, дивлячись на озеро, де дівчатка на каное щосили гребли веслами.

— Навчишся! Простіше не буває! — Лолі вже натягувала рятувальний жилет на Ксеню. — Такі правила, — пояснила, — хоч і неглибоко, але жилет потрібно!

Вони взяли по двосторонньому веслу. Вибрали двомісного човника із глибокими сидіннями.

— Ми що, лежачи попливемо?

— Та то тільки виглядає, що лежачи, а насправді дуже зручно: сидиш собі захищена у каное, і вода тебе майже не торкається, — Лолі намагалася відштовхнутися від містка. — Ану чекай, я підштовхну, а ти греби веслом!

Ксеня мотала тим веслом у різні боки, але то в багнюку встрягне, то у водорості заплутає.

— Ап! — крикнула Лолі.

І вони таки попливли. Ледве-ледве рухалися. Ксеня вже терпіння почала втрачати: хотілося швидкості та захоплення. Аж тут каное почало рухатися в шаленому темпі. Дівчата й веслами не встигали перебирати.

— Що це?

Лолі сміялася, поклавши весло, і розмахувала руками, опускаючи їх раз по раз у теплу зелену воду.

— Боггі та Боггі! Дивися-дивися! — захоплено кричала вона, показуючи в глибину і все заглядаючи під каное.

— Що? — Ксеня й собі глянула у воду: дві величезні черепахи підхопили човен і гребли лапами, несучи каное майже на спині.

— Ох, ви мої красуні! Ох, ви мої помічниці! — примовляла Лолі. — Я минулого року поділилася з цими панянками бананом, тож вони мене й катали все літо. Тут багато таких черепах-велетнів, але всі вони ліниві. Он, глянь під той місток, бачиш?

Ксеня помітила безліч смішних черепах, що висунули з води голови та порозкривали роти, чекаючи на ласощі. Час від часу вони ховались назад у воду, але відразу ж знову висували носа назовні.

— А ці, — провела рукою Лолі, — ці сумлінні! Вони гостинці відпрацьовують! — дістала мандаринку з кишені й розламала її на дві частини. — На! Пригостиш їх, коли з каное вискочимо.

Накатавшись на каное, чи то пак на великих черепахах, дівчатка пригостили їх, похвалили та й подалися до будиночка. Ксеня ще оглядалася кілька разів, дивуючись із Боггі і Боггі, котрі помалу, ніби хизуючись перед іншими черепахами, ласували заробленим мандарином.

РОЗДІЛ 14. Родинне вогнище

Якось після вечері вожаті Дарина та Софі організували «Родинне вогнище».

Вони простелили величезне простирадло посеред кімнати, розмістили колом зручні подушечки замість крісел і принесли з їдальні чай та солодке.

— Ми розуміємо, що ви сумуете за своїми рідними, — почала Дарина, — але в таборі товариші по загону — це наразі найближчі для вас люди. Щодня ми занурені в безліч цікавих та веселих справ, які так щедро пропонує нам цей гостинний «далекоморський» край, і складно знайти хвилинку, щоб зупинитися й поговорити. Тож давайте цей вечір присвяtimo ближчому знайомству одне з одним!

— А тим більше, у нашому загоні представлено так багато різних культур! — підхопила Софі. — Було б дуже шкода провести стільки часу разом і не дізнатись про інші країни! Давайте кожна розповість щось цікаве, притаманне тільки вашому народу. Що скажете? На ваш вибір. Хочете — казку розкажіть, хочете — пісню заспівайте!

Першою почала Йорі.

— У Південній Африці вірять, що історії варто розповідати тільки в темряві. Саме тоді вони оживають. Звичайно, у це можна вірити або не вірити... Але давайте будемо дотримуватись традиції! — І Йорі вимкнула світло та сіла ближче до центру кола. — Бабуся розповідала, що наш світ складається з трьох частин: лісу, підземного й підводного світів. Найкращий із них — підводний. Той, у свою чергу, поділяється ще на кілька. А править ним сама королева дощів Муджаджі, — Йорі підвелася на повний зріст, підійняла руки вгору, торкнулася закрученого цупкого волоссячка, перевела погляд на стелю й почала притупувати ногами. — У нас є багато богів, але легенди розповідають, що світ створило божество на ім'я Нана-Булуку. Ніхто його не бачив... Але кажуть, що згодом воно народило двох близнюків: Маву й Лізі. Мава — то місяць, що керує світом уночі, і Мава — то є мудрість, — притупувала далі в такт оповіді Йорі. — Лізі — то сонце, себто сила! У нас є багато різних легенд, однак, на жаль, усіх не охопити. Їх знає тільки королева дощів, вона всі земні сили в кишеню складає. А коли потрібно, застосовує!

— А ти бачила ту королеву? — хтось прошепотів ледь чути.

— Ні! Вона десь у племенах живе! А ми — в місті! Тож ми, як тато стверджує, надто урбанізовані... Але ці повір'я передаюся в нашій родині з покоління в покоління. А ще я вмію на мові племені Масай говорити. Отак: цок-цок-цок-цок, — зацокотіла швидко язиком по піднебінню Йорі.

— І що це означає?

— І гадки не маю, — вона увімкнула світло, — але моя бабуся знає. Вона дуже пишається, що ми родом із племен Масай — найвищих і найповажніших племен Кенії.

Дівчинка дістала з валізи в'язку прикрас, зроблених із різних зерен та трав, і почала роздаровувати.

— Цок-цок-цок! — повторила Лолі. — Так можна дякувати?

— Еге! — засміялася Йорі.

— А я буду наступною... — почала Каталіна. — Розповім вам про смачну мексиканську страву. Було б гарно й пригостити вас, але не зараз... Отож, кожного квітня на мексиканських фермах збирають урожай кактусів.

— Навіщо? — здивувалася Ксеня.

— Я так і знала, що хтось запитає. Ви теж думаєте, що кактуси тільки для краси?! Помиляєтеся! У Мексиці їдять кактуси в таких кількостях, як у вас капусту, — пирхнула Каталіна. — Вони, до речі, смакують навіть сирі!

— Але ж то, певно, не кожен кактус, а тільки спеціальний вид? — втрутилась Софі, непокоячись, що дівчата надумують поласувати першим ліпшим кактусом.

— Звичайно! Я маю на увазі «Нопал Гранде». У нього дуже приємний смак. Листки потрібно збирати молодими, бо інакше вони стануть м'якими всередині, а кактус, як яблуко, має хрумтіти. Рецепт «Смаженого «Нопал Гранде» по-вікторіанськи»: пагони ретельно почистити від колючок і дрібно посікти на прямокутнички, як картоплю. Вмокнути в яйце, муку й обсмажити на олії. Усе! Ну, можна ще полити сальсою — перченим томатним соусом.

— А хто не любить перчене?

— У Мексиці таких немає! — розсміялася Каталіна. — Але вам я приготую помірну страву! — вона дістала з конверта по світлині й роздала дівчатам. — Ось він, величний «Нопал Гранде». Ростає в моєму садку!

— А в Греції, — мовила Ілона, переводя увагу з кактуса на себе, — колись вірили у силу богів, в їхню красу та велич.

— Ага! Я люблю грецьку міфологію понад усе! — викрикнула Лолі.

— Але зараз уже не те. На зміну богам прийшли дракони, феї, магія... Ось я вам казку про пана Лазаруса перекажу. Слухайте, «Пан Лазарус і дракони»:

...Жив був собі кепський майстер на ім'я Лазарус. Одного дня, коли він працював над замовленням, до майстерні влетів рій мух. Майстер убив їх одним помахом, а натомість отримав силу. Він створив меч і написав на ньому: «Одним ударом я забрав сорок життів».

З цим мечем він подався в подорож. А коли втомився йти, набрів на струмок і ліг спочити. Коло того струмка жили дракони. Доки Лазарус спав, його помітив один із драконів, що вийшов ковтнути водички, прочитав напис на мечі і, наляканий, швидко переказав новину своїм друзям. Ті порадилися й вирішили підійти до Лазаруса та запросити його приєднатися до них. Чоловік погодився і з того часу почав жити з драконами.

У родині драконів кожен час від часу повинен був приносити до печери воду зі струмка та деревину з лісу. Дійшла черга й до Лазаруса.

Щоб не ходити щоразу за водою, він запропонував принести всю одразу.

— Не роби того, — сказав старший дракон, — бо ми помремо від спеки!

Наступного разу, коли дійшла черга до Лазаруса принести деревину, він знову захотів захопити все відразу.

— Не варто! — попередив його дракон. — Нам не буде де взимку сховатися від холоду!

Та чоловікові не сподобалося виконувати їхні накази, а дракони, відчувши непокору, вирішили його вбити. Однак Лазарус підслухав їхні плани, утік назад до свого селища й наказав дітям виглядати дракона. Як тільки побачать летючого ящура, мають кричати: «Смачний обід летить!»

Так і трапилося. Дракон, зачувши про смачний обід, налякався та й повернув назад. На шляху він зустрів лиса.

— Лисе, ти боїшся дітей пана Лазаруса? — запитав дракон.

— Ні! Чого б це я їх боявся?! Я саме йду полювати на їхніх курей. Підеш зі мною?

Він прив'язав дракона до хвоста й вони почали підкрадатися. А пан Лазарус стояв із рушницею і, щойно побачив лиса, пальнув.

— Я наказав тобі усіх драконів привести, а ти? — мовив пан Лазарус роздратовано.

Дракон хотів утекти, але був міцно прив'язаний за хвоста. І від страху його зле серце зупинилося.

А інші дракони, налякані такою справою, назавжди залишили мудрого пана Лазаруса в спокої, — закінчила оповідь Ілона, і її підтримали оплесками.

Коли надійшла черга Лолі, дівчинка встала й зняла з шиї невелику торбинку та дістала з неї маленькі амулети.

— Ірландія — то древня кельтська культура. Я маю для вас багато різноманітних речей, ось, — вона простягла Йорі амулет, — це тріскель, має три спіралі: вогонь, вода й повітря. Символізує силу природи та мудрість. А це, — вона повернулася до Каталіни, — кішка, котру з давніх часів вважали символом вічного життя. Це для Ксені й Дарини, — вела далі Лолі, — кельтський морський орел. Маючи такого на шиї, людина відкриває своє серце добру, а з ним і успіху.

— А мені? — запитала Софі.

— А тобі, Ілоні та Келі — витий хрестик, щоб завжди зберігати позитивне бачення світу та людини в ньому.

— Дуже гарно! — відразу ж начепила амулет на шию Софі. — А ви, дівчата, що українського нам привезли?

— Зачекай, — притримала її Дарина, — ми з Ксенею пропустимо вперед найскромнішу дівчинку. Келі, просимо тебе...

Кучерява білява красуня з рудим, всипаним веснянками обличчям, сором'язливо опустила оченята.

— Я не знаю...

— Геть нічого?

— Ну, тобто не знаю нічого дуже цікавого, такого, як ось Ілона щойно розповіла... Бо ж часто повторюють, що в Австралії немає історії, немає традицій, немає легенд. Чому так? Кажуть, що все завезене іншими культурами. То виходить, що наші традиції, насправді, зібрані з ваших традицій...

— Точнісінько як в Америці! — підморгнула вожата Софі.

— Але ж у вас є індіанці, — соромливо продовжувала Келі, — а в нас...

— А у вас є туземні племена! — вигукнула Йорі.

— Але ж я їх ніколи не бачила!

— А ведмедики-коали? Їх бачила?

— Отут я вас і впіймала! — засміялася Келі. — Бо коали, то зовсім не ведмедики, хоча й суто австралійські екзотичні тваринки. Вони живуть на евкаліптах. Коала в перекладі означає «той, хто не п'є води», бо евкаліптові листки, котрими вони живляться, містять усі необхідні поживні речовини. А ще ці плюшеві тваринки сплять понад двадцять годин, і не тому, що сильно втомлюються, а через те, що евкаліптове листя має на них такий сонливий вплив. Але мені якось пощастило, і я застала коалу, котрий не спав. Такий кумедний! От! А в подарунок вам я привезла оці маленькі м'які іграшки. Натисніть на кнопку, отам, за вушком, — Келі підійняла іграшку, котра проговорила сонним голосом:

Коало Лу, тебе люблю,

Тебе любила й буду!

Коало Лу тебе люблю,

Довіку не забуду!

Кожна слухала своє власне смішне звірятко.

— А казала, нічого цікавого... — прокоментувала Софі. — Ну, а тепер ваша черга!

Дарина й Ксеня підхопилися, заховалися за шафою, пошаруділи там чимось і з'явилися перед компанією в українських віночках.

— А ми вам заспіваємо українську пісню! У всі часи Україна славилася як співоча нація. Тож прошу оплески. Ксеню, починай!

В саду гуляла, квіти збирала,

В саду гуляла, квіти збирала,

В саду гуляла, квіти збирала,

Кого любила, причарувала...

— А про що ця пісня?

— Про те, як дівчина причарувала хлопця, — переклала Дарина.

— То у вас теж магія присутня? — викрикнула Йорі.

— Не у всьому, звісно ж, але так, це невід'ємна частина нашого фольклору.

Ксеня роздарувала подругам своїх домовиків. «Власики» та «панасики» познаходили своїх нових хазяїв і вже сиділи поряд з коалами, разом з іншими дарунками.

Вечір видався на славу. Скільки всього нового!

Щоб не забути, Ксеня взялася відразу ж усе записувати до свого щоденника. Як же потім удома незвично звучатимуть історії й про дощову королеву, і про драконів, і про коал, і про кактуси!

— Ксеню? — вистромила голову з-під простирадла Лолі. — Вимикай вже нарешті ліхтарик... Спати хочеться, — і, позіхнувши, додала, — ледь не забула, я сьогодні перевіряла свою електронну скриньку — тобі вітання від Еріка.

— Правда? — здивовано прошепотіла дівчинка.

— А чого б мені обманювати? — Лолі повернулася на бік і засопіла.

Ксеня зробила ще кілька записів, але дамки вже вертілися навколо Еріка. Вона закрила очі, а в голові йшло кіно з Еріком у головній ролі. То він з драконами, то з племенами, то кенгуру з руки годує...

РОЗДІЛ 19. Знайомство

Наступного дня Ксеня розказала Лолі про запрошення. Уперше дівчинка не знала, як правильно поводитися в чужій родині: чи говорити про себе, чи запитувати щось, чи допомагати накривати на стіл, чи прибирати зі столу... Якби вдома, в Україні, то вона б дивилася по ситуації, а тут — ситуація тьмяна, як вода в калюжі. Мало того, що в гості збиралася до іноземної родини, та ще й до хлопчика, котрий уже став їй найближчим товаришем.

— Лолі, що ж мені робити? Як поводитись? Я навіть не уявляю, як доречніше одягнутися. Сукню? Джинси? Що порадиш?

— Я знаю батьків Еріка. Вони приємні люди й завжди раді новим знайомствам. Але коли ти вже так хвилюєшся, то давай переглянемо правила етикету. Ось, моя улюблена книга, — Лолі почала гортати сторінку, — «Як бути привітним». Читай! — вона сіла біля Ксені.

— Пам'ятай, щоби показати повагу до родини твого друга, краще взяти якийсь невеликий подарунок, сувенір чи солодощі...

— Ну, — зупинила Ксеню Лолі, — у тебе щось є?

— Усе, окрім солодощів. Маю домовика, маю намисто українське...

— Годиться!

— Якщо ти потрапив під дощ, не кидай будь-де брудні мокрі речі й не ходи взутим по кімнаті. Натомість запитай ввічливо господиню, де краще залишити речі, щоб просохли.

— Сподіваюся, що в дощову халепу ти не потрапиш...

— Ну-ну! Привітайся з усіма присутніми, — продовжувала читати Ксеня, — запитай дозволу, коли хочеш взяти ту чи іншу річ, не галасуй, не регочи, не підморгуй, поважай тварин-улюбленців, стукай перед тим, як увійти до ванної кімнати, пропонуй свою допомогу господині при накриванні чи прибиранні столу...

— О! Оце, здається, ти й запитувала? Бач, які поради! Мудро!

— І остання...

— Яка?

— Не забудь подякувати за гостинність. При нагоді надішли листівку. Ой, — метнулася Ксеня до своєї шафи, — у мене ж стільки листівок з України... Давай виберемо!

Дівчата переглядали листівки з найкращими краєвидами Києва.

— Це — Золоті Ворота! — показувала Ксеня. — А це — пам'ятник Богданові Хмельницькому! Це — Києво-Печерська Лавра! А це — Андріївський узвіз!

— Але ж гарно у вас! Геть не так, як тут. А подаруєш мені ту, що з Лаврою?

— На, — Ксеня щиро простягнула листівку, — ось, підпишу лишень!

Суботній ранок видався на диво свіжим. Вітерець гуляв у верховітті дерев, сонце підіймалося й осяювало стежку до Каюти Відпочинку.

Ксеня одягла літню сукню, закинула наплічник і побігла на зустріч з батьками Еріка.

— Ксеню, Ксеню! Он вона! — вигукував Ерік, показуючи на дівчинку.

— Раді знайомству! — вусатий пан Семі простяг руку. — То ти з України?

— Так!

— У мого найкращого товариша є сусід з України, але ми до нього зараз не поїдемо, бо ж у нас інші плани.

— А день ми проведемо ось як, — перебила його струнка жінка, мама Еріка, схожа з татом, як дві краплини води, тільки без вусів. — Спочатку поїдемо на сніданок до кафе на узбережжі, потім погуляємо на пляжі, потім покажемо тобі місто, а ще пізніше повечереємо вдома. Дядько Пітер та тітка Джоана обіцяли приєднатись...

— Це Розі — моя мама! — перебив її Ерік.

— Ну що за звичка, синку? — усміхнулася жінка.

Вони сіли до авта з відкритим верхом, і пан Семі завів двигун. Вітер куйовдив Ксенине волосся. Змінювались краєвиди обабіч швидкісної траси.

Пані Розі розповідала, як вони переїхали до Нью-Берна, як їм подобається клімат Північної Кароліни, як у Колорадо вони мерзли від постійних затяжних зим, а в Кароліні снігу вдень з каганцем не відшукаєш, а як і нашкребеш якусь сніжку, то доки потішишся, вона й розтане.

Ерік радів, мовчки поглядаючи на Ксеню.

— Он, он до тієї кав'ярні! — показувала пані Розі.

— Мамо, мамо, я покажу Ксені океан, доки ти замовлятимеш сніданок!

За мить вони стояли біля столиків надворі, а перед очима дівчинки відкрилася океанська велич.

— Який же він! — Ксеня прикрила рота рукою. — Я очам своїм не вірю! А запах солоний і смачний!

— Чекай, поснідаємо й підемо! Мама дуже любить, щоб усе о'кей! Однак, може, ми тут сядемо, надворі?

— Ото було би супер!

Ерік щойно хотів побігти з проханням до матусі, але пан Семі вже вийшов із двома тацями.

— Це — молодшим! — він поклав тацю перед Еріком та Ксенею. — Булочки з корицею й чай з ваніллю! А це — старшим, — продовжував, — булочки із сиром та кава!

Сніданок був смачнючим, але Ксеню вабив океан. Їй хотілося швидше вибратися з-за столу і побігти до дужих хвиль, що з гуркотом билися об золотистий піщаний берег.

— Тепер можемо й набережною пройтись! — встала з-за столу пані Розі.

— Мамо, але нам би до води... — почав Ерік.

— На все є час, пройдемося спочатку...

Доріжка набережної була викладена з дерев'яних балок. Ерік захопив свої та Ксенині сандалі та підстрибував босоніж, насвистуючи веселу мелодію.

Пан Семі розповідав про їхній сад, що, мовляв, там і кокосова пальма є, і цитринові дерева...

— Навіть мексиканські кактуси! — додала пані Розі. — Ти маєш їх обов'язково побачити, дитинко, вони дуже гарні!

Ксеня уважно слухала й намагалася відповідати на кожну репліку тата чи мами Еріка. По-перше, їй було цікаво, бо ні кокосових пальм, ні цитринових дерев вона не бачила, а по-друге, вона дуже боялася видаватися неввічливою.

— Он, який пес! — втрутився в розмову Ерік. — Дивіться!

Неподалік ішов чоловік у картатому картузику, а за ним, крок у крок, ступав вухатий пес — басет-хаунд.

— Ой, це ж мій улюблений! Ой-ой! А можна, я його погладжу? — не втрималася Ксеня.

— Як гадаєш, Туті? — чоловік глянув на пса.

Туті підійшов до Ксені й наставив спинку.

— А як вас звати, пане? — почала пані Розі.

— Лео!

— Лео, гарний у вас друг! Ми теж думаємо синові придбати, однак зараз обходимося домашніми рослинами, — і вона знову заходила оповідати про різновид кактусів у саду.

Ксеня зробила безліч світлин із Туті.

— На пам'ять! — зауважив пан Семі. — Роби багато!

Пані Розі тепло розпрощалася з господарем басета і зняла сандалі, а це означало зміну планів.

— До океану! — зрадів Ерік, глянувши на матусю.

Вони бігли наввипередки: Ерік та Ксеня. Хлопчик таки був першим.

— Ось, — він розмахнувся у воді ногою, і солоні великі бризки потрапили на Ксеню.

Вона підійшла ближче.

— О-к-е-а-н... Тут і не поплаваєш... Схожий на море, але вдвічі, ні, втричі сильніший... — дівчинка по кісточки зайшла у воду.

Сильні хвилі вдарялися об берег і розліталися веселковими міріадами. Великі баклани метушилися на піску, залишаючи мокрі сліди.

Трохи далі, здавалося, небо зливалося з водою в єдину картину оксамитової величі.

— Ні кінця, ні краю, — розпростерла Ксеня руки.

— Обережно, — гукнув Ерік.

Велика синьо-зелена хвиля вдарила щосили й щедро облила Ксеню — сукня стала геть мокрою, а сандалі попливли в океан. Ксеня сторопіла. Зойкнула й хотіла кинутися за сандалями.

— Ти що? — зупинив її пан Семі. — Умий накриє з головою. Не треба.

— Але... Що ж тепер робити? — Ксеня зашарілася, і їй на очі накопилися сльози.

— Боса не поїдеш. Я свої їй дам! — заступився Ерік, але вдарила нова хвиля, і тепер і його сандалі попрямували за дівчачими.

— Ай! — прикрила рота Ксеня й знову хотіла бігти за сандалями.

— Куди? — пан Семі схопив її за руку. — Кажу — змиє!

— Але, але... — задихалася від хвилювання і сорому дівчинка.

— Все гаразд! — підбігла пані Розі з рушником. — Годі вже, годі! Ви, мов каченята! — вона дістала із сумки якісь тапки, схожі на домашні, — хоч і великі, — подала Ксені, — але зараз згодяться як ніколи! А ти, ковбою, будеш босим. Ти звик, — сказала вона Еріку.

Ксеня помалу заспокоїлась.

Океан шумів свою пісню. І, здавалося, хвилювання саме якось минулося.

Вони ще посиділи край берега, дивуючись силі води, назбирали трохи океанських мушель і рушили до міста.

РОЗДІЛ 23. Друзі та листи

Ото гамір здійнявся, коли Ксеня повернулася до міста! Оленка, Васько та Геник перші прибігли їй вітати. Роздавши подарунки, дівчинка довго розповідала про пережиті події. Дещо навіть із щоденника зачитувала.

Діти сиділи вражені. Кожен слухав із мушлі звуки океану та милувався шкатулками.

— А шарф тобі навіщо? — поцікавився Васько. — Літо ж надворі!

— Це подарунок мого найкращого друга!

— Бачиш, Генику, — зауважив хлопчик, — таки знайшла Ксеня кращого друга!

— Е-е, товариші, облиште, бо то, — Оленка захоплено додала, — інше!

— Що інше? — здивувався Генік.

— Інше воно й є інше! — засміялася Ксеня.

А коли літо скінчилося й розпочалися уроки, у школі Ксеню невпинно зупиняли й розпитували — цікаво було всім. І дівчинка розповідала. Навіть, наче вчителька географії, не забула про кліматичні особливості, про силу океану, про випари, що спричиняють шалені дощі та урагани!

Схожі дні знову звично нанизувались один на одного: школа, домашні завдання... Суєта! Єдине, що, попри шкільні навантаження та час з товаришами, Ксеня мала змогу тішитися теплими листами від іноземних друзів, а особливо від Еріка.

І ось уже вкотре цілісінький день у школі вона подумки підбирала слова, щоб, повернувшись увечері, увімкнути торшер і написати:

Любий Еріку!

Дякую тобі за листа! Якби ти бачив, що мені за нього довелося танцювати, ти б дуже сміявся. Увесь день думала про тебе та милувалася пелюстками магнолій, котрі тепер тримаю в книжці, замість закладки. Я їх охайно приклеїла на папір — вийшло дуже гарно!

У мене зараз роботи багато. Але я чекаю на літо, коли ти зможеш приїхати до нас у гості.

Ми приготуємо українські пироги та вареники. Як гадаєш, Еріку, гарна ідея?

Радію з твоїх успіхів у бейсболі. Я теж намагалася навчити своїх однокласників, але Васько (я з ним сиджу за партою) сказав, що я в цьому не тямлю. Хоча Васько, між нами кажучи, гравець теж нікудишній. Доведеться чекати літа... Думаю, що ти будеш не проти підучити нас, правда?

Я проводжу багато часу за читанням... Яюсь напишу тобі гарний список книжок про Україну. У нас дуже багато всього цікавого, Еріку. Дуже!

А поки — все! Передавай вітання своїй родині. Чекаю тебе!

Щиро твоя, Ксеня.

P.S. Добре, що ти доглядаєш за папужками. Підтримуй їх знання української мови, будь ласка. Отож, кажи їм: «Ерік їде до України!»

Дівчинка заклеїла конверт, укинула його до шкільної сумки, щоб наступного дня власноруч передати поштареві.

ДУША В КОНВЕРТІ: ЧОМУ ЛЮДИ ДОСІ ПИШУТЬ ПАПЕРОВІ ЛИСТИ

*Поштовій скриньці захищатися
від електронної допомагають любителі спогадів*

Чому люди досі пишуть листи від руки?

Попри те, що завдяки інтернету повідомлення миттєво надходять адресатові, національний оператор поштового зв'язку України — компанія «Укрпошта» продовжує звітувати про мільйони пересланих паперових листів.

Причому традиційною поштою користуються не лише для офіційної кореспонденції. Для деяких людей такий спосіб листування досі залишається найбільш близьким та звичним.

Багато хто знаходить в обміні каліграфічними текстами віддушину й радість. Ба більше, люди доповнюють свої послання поштівками, зокрема й ручної роботи, які потім стають символами цінних спогадів і предметами колекціонувань.

Прогрес проти традицій

Показники обсягу паперової пошти суттєво впали у 2009 році, коли «Укрпошта» доставила майже на чверть менше листів порівняно з попереднім роком. Відтоді їх кількість суттєво не зростала.

Водночас українська інтернет-аудиторія налічує понад 10 мільйонів користувачів.

«Лист із Вінницької області йшов до Києва 11–12 днів. Для чого така пошта потрібна?» — молодий киянин Сергій Галицький серед тих, хто без вагань став на бік швидкого електронного зв'язку, залишивши в минулому стосунки з конвертами й марками.

Душа в конверті

«Ти пишеш листа з одними думками, а поки він доходить — все змінюється, і виходить, що лист прийшов з минулого», — Володимир Творек знайшов у листуванні з друзями щось важливіше за швидкість передачі

інформації. За словами хлопця, попри розвиток електронного зв'язку, він продовжує писати листи — головним чином, аби зробити приємність близьким людям.

«Пишучи листа, я уявляю, як він довго-довго зберігатиметься в людині в якійсь коробочці, і колись вона його перечитає — і повернеться в минуле», — так хлопець описує те, що, на його думку, не здатен передати технічний прогрес.

Він не єдиний, хто знайшов для себе причину не зраджувати звичці писати листи на папері.

У цій масі листів — не лише рахунки за комунальні послуги та інша офіційна кореспонденція. Є люди, які продовжують охайно виписувати літери від руки, а потім надсилати їх одне одному. І кажуть, що це надзвичайно приємно.

«Цей момент, коли з надією відкриваєш поштову скриньку і... бачиш конверт! Тебе переповнює дитяча радість, цікавість і подив від несподіваного. І поки ти йдеш сходами від скриньки до квартири, ці відчуття якось стихійно нарастають... А далі момент, не менш приємний від того, коли ти знайшов листа, під час якого виринає з конверта душа, внутрішня енергетика відправника», — каже студентка Марія Ткачук.

Вона розповіла, що електронною поштою користується лише для підтвердження реєстрації на інтернет-сайтах, а «справжнім листом» називає те, що приходить їй до поштової скриньки у конверті.

Тримати марку

У поштовій справі важлива кожна дрібниця, кажуть люди, які ставляться до написання листів творчо і відповідально. Починаючи від парфумів, якими дехто обприскує свої послання, до кольору чорнил і конверта. Сам конверт принципово не змінюється ще від 1820-х років, коли його винайшли в Англії. А 6 травня 1840 року британська пошта випустила першу в світі марку і ввела порядок оплати всіх поштових відправлень.

Відколи конверти перестали вирізати вручну, віддавши цю справу машинам, їх почали випускати мільйонами — різних форм, забарвлення і оформлення. Це стосується і марок, які в підсумку знайшли своїх поціновувачів по всьому світу й стали не лише знаками поштової оплати, але й об'єктом уваги нової групи колекціонерів — філателістів.

В Україні перші власні марки з'явилися в часи створення незалежної Української держави в 1918 році. Після тривалої паузи в радянську епоху суто українські марки почали знову друкувати з 1991 року. Зараз у відділеннях пошти можна придбали цілі серії поштових марок.

Своїми руками

Однак дехто не обмежується листами — люди продовжують вкладати до конвертів листівки. До того ж, тут розвиток іде в зворотному напрямку — від машинного способу виготовлення назад до ручного.

В інтернеті і на мистецьких ярмарках можна дедалі частіше натрапити на красиві поштівки ручної роботи — накладом в один-єдиний примірник.

*Ірина Федоришин вважає, що інтернет
не передасть того, що ця листівка*

«Щоб зробити такий подарунок, треба докласти зусиль, спробувати передати свої емоції, почуття. Через інтернет цього не зробиш. Тим більше приємно отримати листівку ручної роботи, яка єдина у своєму роді, а не одна із багатотисячного тиражу зі стандартним привітанням. Такі дарунки дають можливість відчувати себе особливим», — розповіла майстриня з Тернополя Ірина Федоришин.

І хоча більшість виробів дівчини — унікальні, творити листівки, на її думку, може кожен. Сам процес виготовлення поштівок приносить багато задоволення, запевняє інша авторка — Ірина Іроденко із Надвірної: «Безпритульною не залишилась ще жодна листівка», — каже дівчина.

З усього світу

Утім, дехто пішов ще далі, і надсилає поштівки не лише рідним та близьким, а й незнайомцям. Цей рух, який називається посткросинг, налічує понад 300 тисяч учасників з 200 країн. 27 січня 2012 року в межах проєкту свого адресата знайшла 10-мільйонна листівка.

Суть посткросингу полягає в тому, що люди по всьому світу отримують випадкові адреси інших людей. Відправляючи комусь листівку, учасники згодом отримують їх від інших людей.

В Україні посткросинг став популярним кілька років тому. Тутешні його прихильники мають у мережі свою спільноту.

Учасники посткросингу надсилають одне одному сотні листівок

«У своїй колекції маю поштівки з екзотичних країн, з тих місць на карті, де навряд чи побуваю у житті. Думаю, саме завдяки цій віртуальній мандрівці посткросинг набув такого шаленого успіху», — каже поетеса Мар'яна Максим'як, яка захоплюється цим рухом з 2008 року. За цей час вона надіслала приблизно 200 поштівок і стільки ж отримала — вважається, що це не багато.

<https://cutt.ly/HURKYqd>

ЗАПОРІЗЬКИЙ ШКОЛЯР ОТРИМАВ ЛИСТА ВІД КОРОЛЕВИ БРИТАНІЇ ЄЛИЗАВЕТИ II

Лист за підписом королеви, яка найдовше править за всю історію Великої Британії, 10-річний хлопчик із Запоріжжя Савелій Васильєв отримав у відповідь на своє звернення-прохання розповісти про життя в Букингемському палаці.

Як розповів сам Савелій, він давно цікавився культурою Британії, багато читав про королеву, але відповідей на всі запитання, які його цікавили, отримати не міг, тому й надіслав листа королеві.

«Я давно цікавився культурою Великої Британії: англійськими казками і легендами про короля Артура, лицарів Круглого столу і чарівника Мерліна, вивчав географію цієї острівної держави, багато читав про Букінгемський палац, англійську королеву, намагався уявити собі її життя. І одного разу вирішив написати Єлизаветі II, щоб запитати її, чи почувалася вона по-справжньому королевою у своїх королівських палатах, який

з 6 тронів у неї найулюбленіший, чи вірить вона, що чарівник Мерлін існував, тощо», — сказав Савелій.

За його словами, через деякий час після відправлення листа він отримав від королеви Великої Британії офіційну відповідь: лист, підготовлений за дорученням Єлизавети II її фрейліною Дженніфер Гордон-Леннокс. У цьому листі була подяка Савелію від королеви за його лист, за справжній інтерес до королівської родини та англійської культури. Сам лист, за словами хлопчика, надрукований на королівському папері кольору словової кістки з гербом Букінгемського палацу, а звернення й підпис зроблені рукою королеви Єлизавети.

Разом з посланням від королеви Великої Британії запорізький школяр отримав також кілька інформаційних лифлетів (буклетів) з Букінгемського палацу.

<https://cutt.ly/RURKAEB>

ГАЛИНА МАЛИК
«НЕЗВИЧАЙНІ ПРИГОДИ АЛІ В КРАЇНІ НЕДОЛАДІЙ»

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ
у якому починаються чудеса

Аля грюкнула кімнатними дверима і притулила долоні до гарячих щік. Ой, як соромно! Як негарно все вийшло!

Ще місяць тому надумала вона вишити рушничка для бабусі, до її дня народження. І нитки підбрала, і рушничок білий знайшла, і навіть перший хрестик зробила. А потім їй усе набридло.

Дівчинка відіклала роботу й подумала: «Завтра дошию!» Назавтра часу у неї не знайшлося. А згодом вона й зовсім забула про вишивку. Їй навіть здалося, що рушничок давним-давно вишитий!

Тому, коли сьогодні всі поздоровляли бабусю, Аля була певна, що дарує рушничка з вишитими червоними півнями.

Бабуся розгорнула пакунок, і тут всі побачили біле полотно з маленьким хрестиком у куточку та лялечку червоних ниток.

— Що це? — здивувалася бабуся.

— Це... це... вишиваний рушничок... — ледве вимовила Аля і почервоніла, як ті нитки.

А тато глянув на неї й стиха мовив:

— Ех ти!

І тоді Аля втекла до своєї кімнати.

Ох, як негарно все вийшло!

Потроху дівчинка заспокоїлася. Вона чекала, що за нею от-от хтось прийде, бо час сідати до святкового столу! Але ніхто не прийшов. Спочатку Алі стало нудно, а потім вона розсердилася. «То ви такі! — сказала вона сама собі. — Ось візьму голку і навишиваю вам сто півників, щоб ви не думали!..»

— Цілих сто! — голосно промовила вона.

— Еге ж, рівнесенько сто! — повторив хтось за її спиною. Першої миті Аля зраділа, бо вирішила, що по неї таки прийшли. Але таким голосом ні тато, ні мама і ніхто з її знайомих не розмовляє! Він був якийсь неживий, безбарвний і дуже неприємний — ніби цвяшком дряпали по склу.

Аля обернулася і...

— Хто тут? — прошепотіла вона.

На плінтусі сидів маленький чоловічок у довгому, майже до п'ят, піджачку з широкими кишенями. На голові у чоловічка червонів ковпачок. А на ногах у нього були величезні черевики із червоними шнурівками.

Аля зацікавилася. А чоловічок поважно вийняв з однієї кишені окуляри, з другої — якогось папірця і почав уважно читати, водячи по рядках вказівним пальцем.

— Так, так, усе правильно! — задоволено мовив він. — Сьогодні ця дівчинка не завершила соту справу. Якраз стільки, скільки треба...

Чоловічок не доказав, бо Аля вже встигла на той час отямитись. Вона запхнула у кишеньку нитки, які ще тримала в руці, і хотіла накрити чоловічка долонькою, наче коника. Але він побачив занесену над собою руку — і вмить опинився на люстрі. Зручно вмовстився на краєчку, звисивши ноги у величезних черевиках.

Аля задерла голову і з цікавістю чекала, що ж він робитиме далі.

А чудернацький гість тим часом змахнув руками і швидко-швидко щось забурмотів собі під носа. Аля прислухалась і почула дивні слова:

Недо-роби!

Недо-пиши!

Недо-почни!

Недо-лиши!

І недо-їж!

І недо-ший!

І в Недоладію

Мерщій!

Чоловічок задоволено потер руки. Потім зняв з лівої ноги черевика і почав засовувати його до кишені.

Черевик помістився, однак носком діставав самісінького підборіддя дивного чоловічка.

Тоді отой чоловічок, наче коник, стрибнув на підлогу, тупнув ногою і... зник!

Раптом щось підхопило Алю, й вона миттю вилетіла у розчинене вікно...

РОЗДІЛ ДРУГИЙ

у якому Аля потрапляє у країну Недоладію

А треба вам сказати, що Аля тільки на перший погляд була звичайна дівчинка. Тобто виглядала вона звичайною: ластовиннячко на носі, дві кіски, ямочки на щоках.

А вдачу вона мала незвичайну — нічого, ну зовсім нічогісінько не до-робляти до кінця.

Те, що їй покладуть на тарілку, вона не доїсть; те, що дадуть пити, не доп'є. Почне малювати — кине, бо набридло. Почне щось ліпити з пластиліну кине знову, бо нудно. Або вишиває і те покине, бо нецікаво. Навіть заплестися не може до кінця. Заплете одну кіску — а за другу й не береться. Так і ходить цілий день одна коса заплетена, друга ні.

Через це з нею завжди траплялися якісь неприємності, як от сьогодні з бабусиним днем народження.

Втім, давайте подивимось, що трапилося далі. Аля недовго мандрувала таким незвичним способом. їй здалося, що вона впала зі стільця на підлогу. Але, роздивившись навкруги, зрозуміла, що опинилась у геть незнайомому місці.

Сиділа вона біля ставка. Але якого ставка! У ньому зовсім не було води! Так, так! Аля протерла очі, але дивний ставок не зникав. Великі і маленькі риби пішки походжали по дну, наче прогулювались. Старий рак з однією клешнею за щось сварив маленьких рачків. А біля самого берега гуляли дві плотвички.

Одна з них тримала парасольку. Вона часто поглядала на небо і казала: — Згадаєш мої слова, любонько! Сьогодні неодмінно буде дощ, і ми всі добряче вимокнемо!

Та найбільше здивувалася Аля, коли подивилася на небо. Там сяло не кругле сонце, а рівнесько відрізана його половина, промені від неї розходилися тільки в один бік. — Ну й дива! Що це з ними всіма сталося — із ставком, із квітами, із сонцем?!

Та ніхто не відповів їй на запитання. Тому Аля вирішила дознатися про те сама і вийшла з будинку.

РОЗДІЛ ТРЕТІЙ

у якому Аля знайомиться з першим недоладянином

Тільки-но мандрівниця звернула за перший поворот дороги, аж попереду побачила дерев'яний стовпчик, а на ньому висіла криво прибіта стрілка, що показувала кудись угору. На ній нерівними літерами нашкрябано: НЕДОЛАДІЯ

— Що за Недоладія? — голосно запитала Аля.

Зненацька у найближчих кущах щось зашаруділо. З густого і листя висунулася чиясь голова у шкіряному капелюшку з півнячою пір'їнкою. Капелюшок сидів набік, криво, бо лівого вуха на голові не було. Голова повернулася обличчям до Алі. Ну й очі! Одне око велике, друге — мале. Ніс набік, губи скривлені і навіть ямочка на підборідді не на своєму місці, а майже біля вуха. Але, незважаючи на це, очі дивилися лагідно, тож обличчя здавалося відкритим і добродушним.

— Ти хто? — спитала голова звичайним людським голосом.

— Я — Аля, — отямившись від несподіванки, відповіла дівчинка. — А ти хто?

— А я Недоладько! — губи його розпливлися в усмішці.

І з кущів виліз кремезний, широкоплечий хлопчина. Стояв він, нахилившись набік, бо ліва нога у нього була коротша від правої.

— От такий компот! — ніби вибачаючись за свою зовнішність, сказав новий знайомий.

— Який компот? — не зрозуміла Аля.

— То в мене така приказка, — махнув рукою Недоладько, — не зважай!

— А-а-а, — протягла Аля. Тут вона знову згадала про стрілку на стовпчику і спитала:

— Ти часом не знаєш, що це за Недоладія?

— Ой, тепер я зрозумів! — не відповідаючи на запитання дівчинки, вигукнув Недоладько і ляснув себе по лобі. — Ти, напевно, тільки-що прибула! От так компот! А я дивлюся на тебе і нічого не второпаю. Бо хоч одна кіска у тебе й не заплетена, та дуже ти схожа на звичайну живу дівчинку!

— Як це схожа? Я і є звичайна жива дівчинка! — обурилася Аля.

— Як? Справдішня жива?! — не повірив Недоладько. Він так кумедно округлив свої неоднакові очі, що Аля голосно розсміялася.

РОЗДІЛ ЧЕТВЕРТИЙ

у якому Недоладько розповідає про дивні речі

Від подиву Недоладько гепнувся на траву, не зводячи з Алі очей.

— От так компот! — розгублено пробубонів він. — Скільки живу, ще ніколи не зустрічав у нашій країні справжньої живої дівчинки! Чим же ти так завинила, що потрапила сюди? — співчутливо запитав він.

— Завинила? Нічим я не завинила! — відповіла вона. — Хіба що позавчора розбила чашку з сервізу. А ще раніше без маминого дозволу ходила в кіно. А перед тим загубила в снігу рукавиці. Невже за це можна потрапити сюди?

— Ні, ні! От так компот! Зараз я тобі все поясню! — вигукнув Недоладько і зручніше вмовстився на горбочку.

— Знаєш, що це за країна? — таємниче почав він. — Тут живуть не доведені до ладу справи! Так, так, усі недороблені справи! Хтось там у вас щось не доробив — гульк! — і вже воно тут! Ось мене, наприклад, не домалював один хлопчик, — і він показав на те місце, де мало бути ліве вухо, — і тому я тут. А збирає сюди недороблені справи карлик Недочеревик. Він уміє чаклувати...

— Зачекай, зачекай, на голові у нього — червоний ковпачок, а на ногах — величезні черевики? — перебила його Аля.

— Так, так, це він! Але дивно — раніше він забирав тільки те що не доробляли люди. А от щоб переносити до Недоладії людей — такого ще не було! Можливо, він схопив тебе за те, що ти косу не доплела?

У Алі в кишені ще й досі лежала стрічка для другої кіски. Вона засунула її туди ще вдома, бо сподівалася заплести пізніше.

Але дівчинка вже почала здогадуватися, чому потрапила сюди. «Напевно, це через бабусин рушничок», — подумала вона.

І раптом сплеснула руками, бо згадала, що сьогодні бабусін день народження і всі, мабуть, уже сідають за святковий стіл. Її напевно, шукають, мама хвилюється...

— Недоладьку, мені треба швиденько повернутися додому.

Лагідні очі Недоладька з сумом подивилися на Алю.

— З цієї країни немає дороги назад, — відповів він. — Хто потрапить сюди, тут залишається назавжди.

Як це — назавжди? Які дурниці! — занепокоєно вигукнула Аля. І раптом зрозуміла, що Недоладько не жартує.

— Невже ніхто не знає дороги звідси? — злякана дівчинка благально поглянула на Недоладька.

— Я тільки знаю, що на північ від Недоладії живуть абияки, на захід якоськи. А з півдня і сходу Недоладія межує з великою країною саяк-таків. Це величезні дикі краї. На мандрівників там чигає безліч смертельних небезпек. Це все, що я знаю.

Недоладько замислився.

— Взагалі, можна спробувати... Розумієш, який компот... Недоладією править Недороль Десятий. Кажуть, що він добрий, хоч мені в це не дуже віриться. Але спробувати можна. Можливо він допоможе тобі вибратися звідси.

— А де він живе?

— У своєму замку в столиці Недоладії — Недограді. Якраз я йду туди. Якщо хочеш — ходімо разом.

— Пішли! — погодилася Аля.

РОЗДІЛ П'ЯТИЙ

у якому Аля вперше доводить справу до кінця

Недоладько підвівся, підморгнув Алі, і вони подалися до міста.

Сонце стояло високо. Алі дуже хотілося пити.

Нарешті мандрівники побачили колодязь, а біля нього журавля з новеньким відром. Дівчинка радісно підбігла до колодязя і трохи не заплакала — зовсім новеньке відро було без дна. Вода тут, поруч, — чиста, прохолодна, а набрати її нічим!

— Яка безглузда країна! — З досади у дівчинки на очі навернулися сльози.

— Атож! Живуть десь там лінюхи та шелепи-недотепи — це не доробив, те кинув на півдорозі. А через них і ми мучимось! — підтакнув Недоладько. Але одразу ж похопився: — Ох, вибач, я не хотів тебе образити!

Алі одразу ж перехотілося плакати. Вона зрозуміла, що теж належить до отих шелеп-недотеп.

Вони рушили далі. Незабаром Аля побачила на квітці велику бабку.

— Ой, Недоладьку, дивися, яка гарна! — вигукнула вона. — Давай її спокохаємо — нехай політає!

— Вона не літає, — зітхнув Недоладько і зупинився. У неї нема одного крильця.

«Бідна! їй, мабуть, так хочеться літати!» — подумки пожаліла дівчинка бабку.

І раптом згадала, що в одній кишеньці її платтячка лежить червона стрічка. А в другій — голка з ниткою.

Дівчинка присіла коло бабки, обережно пришила їй крильце з клаптика червоної стрічки, а решту заховала до кишені.

Бабка нерішуче стріпнула крильцем раз, удруге... Потім знялася і полетіла!

Аля зраділа. Недоладько на radoщах стрибав навколо ні і підкидав угру капелюха. Потім кинувся цілувати дівчинку.

— Ура! Виходить, ти чудово вмієш доробляти недороблене. Ура!

І Аля зрозуміла, що вперше у своєму житті довела справу і кінця.

«Так ось чому мені так радісно! — подумала дівчинка. — Виходить — дуже приємно розпочату справу доводити до кінця.

— Ось ми й прийшли! — перервав її роздуми Недоладько.

Він зняв капелюха, кумедно відставив праву ногу і жартівливо вклонився дівчинці:

— Вітаю вас, шановна мандрівнице! Ви прибули у столицю найнедоладнішої у світі країни!

І справді, перед ними у широкому видолінку лежало місто.

РОЗДІЛ ШОСТИЙ у якому Аля все більше дивується диву

Але ж і місто це було!

Таке місто може приснитися тільки у кошмарному сні!

На кривулястих вулицях безладно стояли не будинки, а які розвалюхи.

Один будинок наче ножем перерізаний навпіл. У кімнаті на четвертому поверсі на трьох ніжках стояв стіл, а четверта висіла в повітрі. На випадок дощу будинок увесь був укритий різнокольоровими парасольками.

«Яка безглузда вигадка, — подумала Аля, — Коли піде дощ, вода з парасольок усе одно стікатиме в кімнату».

Далі стояв будинок без вікон, без дверей. «Як вони там живуть у темряві? — пожаліла Аля його мешканців. — Напевно, весь час палять електрику». Та тут Аля завважила, що жодного стовпа з ліхтарями ніде не бачить. «Ой, у них, мабуть, зовсім електрики немає!» — здогадалася вона.

По вулицях ходили перехожі. У кожного з них чогось не вистачало: або взуття, або одержі, або волосся на голові. Чи просто гудзика, комірця, краватки, чи шнурка у черевиках.

Та найголовніше — їм не вистачало усмішок. Усі в цьому місті були похмурі та невеселі.

«Та й справді, — думала дівчинка, — які можуть бути веселощі, коли у тебе чогось не вистачає!»

Нарешті Недоладько зупинився у вузькому провулку перед вивіскою, на якій було написано:

НЕДОТЕЛЬ

Цей Недотель скидався на довгий кривий сарай із маленькими перекошеними віконцями. Прихилившись до одвірка, на порозі Недотелю стов-

бичив якийсь товстун у шкіряній безрукавці. Одна колоша його штанів була довша за другу.

РОЗДІЛ СЬОМИЙ

у якому Аля вперше чує про Першого Недорадника

Поки Аля розглядала товстуна, Недоладько привітно потиснув йому руку.

— Здоров був, Недоштаньку! — посміхаючись, говорив він. — Ну, що тут у вас нового скоїлося?

— У нас завжди все по-старому! — знехотя мовив товстун.

— Зате поглянь, з ким я прийшов! — Недоладько повернувся до Алі.

Та Недоштанько вже обдивився дівчинку, тому навіть не ворухнувся, тільки буркнув:

— Дівчисько як дівчисько.

— Е, не кажи! Дивись уважніше, старий буркотуне. Це справжня жива дівчинка!

Тільки тепер Недоштанько таки здивувався. Він навіть обійшов довкола Алі, щоб краще її роздивитися.

— А як вона сюди потрапила? — ошелешено запитав він.

— Саме цього ні я, ні вона не знаємо, — здвигнув плечима Недоладько. — Головне, що вона хоче звідси вибратися.

— Ти ж знаєш, хто потрапляє сюди, той звідси вже не вибирається, — спохмурнівши, повторив гладун і повернувся до Алі. Вибирай собі кімнату і живи, — кивнув він на будинок. — Можу запропонувати цілком пристойне помешкання. Щойно звільнилася кімната, всього-на-всього без дверей.

— А як же там живуть без дверей? — вперше розтулила рота Аля.

— Пхе! Велика біда — без дверей! Може, тобі сподобається кімната без ліжка, без опалення, без водогону і стелі або зовсім без стін?

Недоштанько подумав і додав:

— А оце тобі, мабуть, підійде! Є кімната без телефону!

— А хіба тут є кімнати з телефонами? — здивувалася Аля.

— Ні, нема.

— А взагалі в Недограді хоч один телефон є?

— Ні, нема.

— То чому ж тоді мені кімната саме без телефону!

— Та саме тому, що його в ній нема!

«Якась нісенітниця!» — подумала Аля і спитала:

— А кімната, у якій би все було, є?

— Ні, нема! — гарикнув Недоштанько. — Не забувай, де ти знаходишся! Їй пропонують одну з найкращих кімнат, а вона ще й носом крутить! Бери, поки не пізно, і живи!

— Але я не хочу тут жити! Я хочу додому! Мені у вас не подобається!

— Ха, відкрила Америку! Нам усім тут не подобається! — роздратовано буркнув Недоштанько. — А раз ти сюди потрапила, значить, тобі теж чогось не вистачає, і ти мусиш тут жити!

— А от і вистачає, вистачає! Я не хочу і не буду тут жити! — розсердилася Аля і навіть тупнула ногою.

— А куди ж ти подінешся? — єхидно запитав товстун.

— Ну-ну, не треба сваритися! — втрутився Недоладько. Я саме збирався тобі пояснити. Вона хоче йти до Недороля Десятого. Що ти на це скажеш?

— Скажу, що від усього цього треба відмовитися й забути!

— Це ж чому?

— Бо якщо дівчинці і пощастить дістатися до замку, там її неодмінно схопить Перший Недорадник і — гоп! — її розпатланої голівки наче й не було! Ось чому!

— А хто він такий — Перший Недорадник? — спитала Аля.

— Про це ти зможеш дізнатися, як тільки ступиш ногою до замку! — ущипливо мовив Недоштанько і, грюкнувши дверима пішов до будинку.

РОЗДІЛ ВОСЬМИЙ

у якому Аля пробирається до замку Недороля Десятого

Недоладько лагідно поклав руку Алі на плече.

— Не зважай на нього. Він взагалі добрий чоловік. Тільки характер має кепський. А тепер я відведу тебе до королівською замку.

І вони пішли вулицями міста.

— У мене в замку є знайома служниця... — тут Недоладькі затнувся і почервонів. — Вона проведе тебе до замку. А там ти вже сама... — і він розвів руками, ніби вибачаючись, що там уж нічим не зможе їй допомогти.

Незабаром вони опинилися на площі перед замком. Йому не вистачало лише одної башти, а велетенському годиннику центральної вежі — хвилинної стрілки. Тому годинник показував тільки години.

Недоладько звернув на стежку, що ледь виднілася у хащах височенної лободи та лопухів. Невдовзі прстукав він у маленькі залізні дверцята. Почулися кроки. Дверцята з немилосердним скрипом відчинилися, і Недоладько ступив за поріг разом з Алею.

Вони опинилися у вузькому напівтемному коридорі. Його освітлював тільки недогарок свічки у залізному свічнику, який тримала тоненька дівчина. Аля потроху почала звикати до всіляких несподіванок. Але вигляд дівчини її все-таки здивував. Обличчя незнайомки геть усе було вимазане попелом. Одягнена вона була до пояса у старий лантух, зате від пояса до п'ят спадала шовкова спідниця, гаптована золотом і оздоблена мереживом. З-під неї виглядали маленькі ніжки. Права взута у кришталевий черевичок, ліва — у дерев'яний.

— Що, гарно я вбрана? — розсміялася дівчина, побачивши, як отетеріло розглядає її Аля. — Невже ти мене не впізнала? Таж я Недопопелюшка!

І поки вони йшли довгим коридором, у Недопопелюшки ні на мить не закривався гарненький ротик.

— Уявляєш? — щебетала вона. — Я вже мала стати принцесою! Двоє дівчаток-жовтенят розповідали про мене Казку для малят у підшефному дитсадку. І раптом через мене вони посварилися! Здна з них доводила, що сукня у принцеси повинна бути білою, а друга — рожевою. Так вони й не доказали казку до кінця! От я й залишилася така, — і вона показала на своє вбрання. — А далі! Далі я мала одружитися з принцем!

Тут Недопопелюшка лукаво глянула на Недоладька і знову заторохтіла:

— Проте я зовсім-зовсім не шкодую, що так сталося. Розумієш, усі принци — це матусині синочки. А з мене яка принцеса? Тому й звуть мене Недопопелюшкою. Зате я потрапила в країну Недоладію і познайомилася з Недоладьком. А що з тобою трапилося? Ти давно тут? Де твій дім? Тобі тут подобається?

Невідомо, скільки б іще запитань посипалося на Алю, якби вони врешті не дісталися до кухні. У каміні весело палахкотіли дрова.

Недоладько присів ближче до вогню і сказав:

— Помовч хвильку, Недопопелюшко... Зараз вона тобі все розповість.

РОЗДІЛ ДЕВ'ЯТИЙ

у якому Недопопелюшка ризикує життям

Аля розповіла Недопопелюшці, як опинилася у Недоладії.

— Але я не хочу лишатися тут, — продовжувала вона, — Я хочу додому. Тільки не знаю, як звідси вибратися. Проведи мене будь ласка, до Недороля Десятого. Може, він допоможе мені, — попросила дівчинка.

Почула ці слова Недопопелюшка і враз спохмурніла.

— Спробуй, — задумливо мовила вона. — Хоч і не вірю, що наш Недороль зможе тобі чимось допомогти. Я проведу тебе до нього, хоч нас може спіймати Перший Недорадник! — рішуче додала вона.

— А що буде, якщо він тебе спіймає?

— Він накаже відрубати мені голову!

— Ой! — злякалася Аля.

Та Недопопелюшка дзвінко розсміялася.

— Не бійся, ми втечемо! — заспокоїла вона дівчинку.

— Тоді я пійшов, — підвівся Недоладько. — Тільки хочу тебе попрохати, — звернувся він до Алі, — якщо дізнаєшся, як можна вибратися звідси, пообіцяй, будь ласка, що розкажеш і мені.

— Обіцяю! — сказала Аля.

— Ну то хай тобі щастить! Повертайся швидше до Недотелю! — побажав Недоладько навздогін Алі, яка вже попрямувала коридором за Недо-попелюшкою.

Вони довго пробиралися темними галереями, переходами, вузькими і широкими сходами старого замку.

— Тут! — нарешті прошепотіла Недо-попелюшка і показала на двері.

Аля тихесенько підступилася ближче до дверей і заглянула в щілинку. До кімнати заглядав ріжок місяця, який освітлював королівське ліжко. З усіх боків його оточувала важка запона, що опускалася з-під самої стелі. Через високі стрільчасті вікна виднілися мерехтливі зірки на чорному небі.

Аля рушила до кімнати. Але Недо-попелюшка схопила її за руку.

— Зачекай! Ти знаєш, як до Недороля звертатися?

— Здається, треба казати «ваша величність»? — невпевнено ловила Аля. — Принаймні так зверталися до королів у казках.

— Ваша величність — це до справжнього короля! А до нашого — «ваша недоречність»!

— А хіба він не справжній? — здивувалася дівчинка.

— А! — зневажливо відмахнулася Недо-попелюшка. Не король, а одна недоречність! Ну, ні пуху, ні пера тобі! — і вона залишила Алю саму.

Дівчинка навшпиньках наближалась до королівського ліжка. Їй здалося, що вона чує тиху музику.

Раптом перед нею впала тонесенька смужка світла, що вибивалася з щілини у запоні. Аля зазирнула в щілину, і перед її очима постала картина.

РОЗДІЛ ДЕСЯТИЙ

у якому Аля зустрічається з Недоролем Десятим

Посередині широченного ліжка сидів чоловічок у нічній сорочці та нічному ковпаку з китицею. Поруч у мідному свічнику горіла свічка. Він тримав у руках банджо і легенько перебирав струни. Потім вмовився зручніше і заспівав сумно-сумно:

Я нізащо

не признаюся

нікому, що мені у замку

страшно так

самому!

Тільки місяць загляда у вікна чорні...

Ех, немає в мене друзів —

є придворні!

Поки Недороль співав, дівчинка розмірковувала, як озватися до нього, щоб він, бува, не злякався і не зчинив галасу.

Нарешті вона відважилася і тихенько прошепотіла:

— Ваша недоречні-і-ість!

Та Недороць Десятий все одно страшенно перелякався.

Він заверещав, шпурнув банджо вбік, аж воно жалібно забриніло, і почав швидко зариватися у свої подушки. Від страху підвивав і приказував:

— При-ри-риви-вид! Ва-ва-ва! При-йшов при-ри-риви-вид! Рятуйте! Ва-ва-ва!

І ось уже на ліжку замість короля височіла гора ковдр та подушок.

«Ох, як я ж його налякала! — жалкувала дівчинка. — Ще задихнеться там під подушками!»

І вона знову покликала:

— Ваша недоречність! Заспокойтеся, будь ласка! Я зовсім ні привид! Недороць не відповідав.

— Вилазьте, ваша недоречність, вам же нічим дихати!

Знов мовчання. Аля розсердилася.

— Ваша недоречність, якщо ви зараз же не вилізете, я піду собі!

Купа заворушилась, і почувся голос:

— Як-кщо ти не при-ри-риви-вид, то доторкнися до моєї руки! — і з-під подушок висунулася тремтяча королівська рука.

Аля легенько потисла її. Тоді з-під ковдр вигулькнув спочатку ковпак, а потім і сам Недороць.

— Ді-ді-дійсно, начебто не при-ривид! — сказав він. — То хто ж ти?

— Звичайна дівчинка!

— Звичайних дівчаток не буває! Тобто не буває у моєму королівстві!

Нарешті Недороць виліз і сів, відсапуючись.

— Ох-х-х, як ти мене налякала! — і він приклав до серця руку, — Я думав, що воно от-от вискочить! Мене вже давно так ніхто не лякав.

— Чому?

— Бо вже багато років сюди ніхто не заходить!

— Чому? — знову спитала Аля.

— Чому, чому! — розсердився Недороць. Потім підкликав Алю пальцем, нахилившись над нею, прошепотів: — Я їх боюся!

Оглянувся довкола й додав ще тихіше:

— Усіх боюся! Але найбільше, — Недороць зблід, наче крейда, — найбільше я боюся свого Першого Недорадника!

РОЗДІЛ ОДИНАДЦЯТИЙ

у якому Аля дізнається про Державну Таємницю

— А ти знаєш, чому я боюся свого Першого Недорадника? Він зазіхає на мою корону! — плаксиво сказав Недороць Десятий. — Мене рятує тільки те, що у нього немає голови! Але як тільки вона в нього з'явиться... — Недороць засмученими очима дивився на подушки.

— Як це — немає голови?! — вжахнулася Аля.

— Нема — і все! Його намалювала якась дівчинка спочатку з головою. Потім та голова їй чомусь не сподобалася і вона стерла її гумкою. А більше так і не малювала. От він і лишився без голови!

Раптом Недороль похопився, вирячив очі, підняв палець вгор і зашепотів:
— Але про це ніхто не знає! І ти про це нікому не кажи, бо... бо... бо...
Недороль затнувся.

— Бо це Державна Таємниця! — нарешті придумав він. — Знаєш, що буває за розголошення Державної Таємниці? — і Недороль рукою показав, ніби відтинає собі голову.

Прохальним голосом він запитав:

— Ти нікому не скажеш?

— Ні, ні, не бійтеся, ваша недоречність! Нікому!

Почувши таку відповідь, Недороль полегшено зітхнув.

Але видно, коли почав він відкривати державні таємниці, то не міг зупинитися, бо по-змовницьки підморгнув Алі і поманив її за собою.

Відчинивши двері до Тронної Зали, Недороль підняв свічку над головою і освітив заглиблення у стіні — нішу. В ній стояли залізні лицарські лати.

— Бачиш цей шолом? — спитав Недороль, — Кожен ранок Перший Недорадник приходить сюди і прилаштовує шолом собі на печі, замість голови. А увечері ставить його назад.

Аля піднялася навшпиньки і зігнутих пальцем обережно постукала по шолому. Усередині загуло, наче в порожній бочці.

— Але ж там порожньо! — здивувалася дівчинка.

— Ет! — роздратовано сказав Недороль. — Кого цікавлять такі дрібниці — повна в тебе голова чи порожня! Однак те, що Недорадник безголовий, мене рятує. Сама подумай — не може ж він одягти корону на залізну каструлю! Що-що, а голова у короля повинна бути в порядку. Принаймні зовні...

Він зітхнув.

— Скільки голів він уже переміряв! Це щастя, що жодна йому не підійшла!

— Як — переміряв?

— Звісно як. Накаже відрубати кому-небудь голову, а потім приміряє її, чи не підійде вона йому.

— А ви мовчите і дозволяєте йому робити такі жахливі речі?! — з обуренням вигукнула Аля.

— Отож і видно, що нічогісінько ти не тямиш у королівських справах! — розсердився Недороль.

РОЗДІЛ ДВАНADЦЯТИЙ

у якому Аля дізнається, з чого побудовано Недоладію

Недороль всівся на першу сходинку трону і підпер голову рукою.

— Що я можу вдіяти, коли в його руках уся моя гвардія! А всі придворні так його бояться що навіть німіють, коли випадково зіткнуться з ним у коридорі.

— Як німіють? Назовсім?

— А то ж як! Подивися — ніби придворний як придворний. І говорить і сміється. А насправді він давно вже німий! Тому й доводиться тремтіти за свою корону, бо я можу її втратити разом з головою, — продовжував Недороль.

І він погладив себе по лисині, ніби переконуючись, що його голова ще на плечах.

— А чому ви не виженете його зі свого королівства?

— Аби ж то я знав, як це зробити! Країна ж зачарована. Дорогу звідси знає тільки карлик Недочеревик, що стягує сюди увесь оцей мотлох.

Тут Недороль затнувся, бо згадав, що й сам знаходиться в цій країні.

— Але я не мотлох! Я — король! У мене тільки корона зламана. Бо Вовці з другого класу доручили полагодити її, я мав виступати у шкільному ляльковому театрі в казці «Піди туди — не знаю куди, принеси те — не знаю яке». А він, ледацюга, засунув мене разом з короною у темний куток майстерні. Вистава зірвалася, а мене притяг сюди Недочеревик, бо-дай він провалився на місці!

Недороль сердито засопів.

— Спочатку він стягував сюди тільки недороблені справи, потім цю країну зліпив, а тепер і за людей взявся.

— А з чого він її зліпив, ваша недоречність? — спитала Аля.

— Як з чого? З того, що люди не цінують, викидають! От, приміром, будується дім. Скільки битого скла, битої цегли, поламаних дощок залишається! Він усе це підбирає. Або трапилася пожежа — згорів ліс. Недочеревик тут як тут — щось пошепоче, і цей ліс уже в Недоладії. Річка висохла, ставок змілів... Люди гадають — куди вони зникли?! А вони вже тутечки!

— Із того, що ми губимо або викидаємо, він збудував отаку величезну країну? — вражено прошепотіла Аля. І згадала, як вона разом з татом після ремонту квартири винесла на смітник маленькі кахлі, вапно і навіть невеликий рулончик лінолеуму.

— Пхе! Величезна! Він і досі будує її! — вигукнув Недороль. І будуватиме, аж поки люди не навчаться хазяйнувати. Ось і зараз гасає по світу, як навіжений, і підбирає гожі шматки.

— А навіщо йому така країна, з недоробленого?

— Бо йому самому теж дечого не вистачає!

— Чого?

— Душі! От він і придумав собі таку країну, в якій у кожному чогось не вистачає! Серед таких людей і його вада стає менш помітною!

— А що це таке — душа?

— Гм-гм, — зам'явся Недороль, — я не скажу тобі точно, а достеменно знаю, що це навіть гірше, ніж бути без голови.

Аля зрозуміла, що Недороль не допоможе їй вибратися з Недоладії, бо й сам він не знає дороги звідси.

— Скоро знову на трон, — зітхнув Недороць. Але тут він помітив Алине засмучене обличчя.

— Чому ти така сумна? — стурбовано запитав він.

І раптом сплеснув руками:

— Ой, ти, мабуть, страшенно голодна! Ти ж цілу ніч нічого не їла! — він схопив Алю за руку, примовляючи: — Ходімо, ходімо, у мене дещо є в спальні!

Недороць так поспішав, що плутався у довгій нічній сорочці. Він настигав на поділ і раз по раз падав. Аля, ледве стримуючи сміх, щоразу підводила його. Та не встигав він ступити двох кроків, як знову простягався на підлозі. Нарешті вони добралися до ліжка. Недороць почав щось шукати в подушках.

— Є! — задоволено мовив він і витяг з-під подушки вузлик. Побачивши, що Аля посміхається, зніяковіло пояснив:

— Розумієш, коли мені дуже самотньо, я лускаю горішки. Ліщинові. Тоді мені стає легше.

«Спробую й собі, коли повернуся додому», — подумала Аля. Бо згадала, як буває сумно, коли тато з мамою десь підуть і вона залишається на цілий вечір сама.

РОЗДІЛ ТРИНАДЦЯТИЙ у якому Аля впізнає Першого Недорадника

Аля сиділа на ліжку поруч з Недороцем і гризла горішки. А він тим часом показував їй свої багатства, сховані в спальні Чого там тільки не було! І діапроектор, що показував діафільми, починаючи з кінця, і шахи та кості, у які Недороць грав сам з собою і флейта, і банджо, і навіть стара катеринка.

«Бідний Недороць, який він самотній!» — подумала Аля, дивлячись на ці скарби.

Коли зійшло півсонця, Недороць Десятий почав збиратися роботу. Зітхаючи, він одягнув мантию і з-під ковдри витяг половинку золотої корони. У короні було зроблено дірочку, крізь протягувався мотузок. «Ага! Він корону прив'язує цим мотузи щоб вона не падала!» — здогадалася Аля.

— Допоможи мені, — попросив Недороць.

Аля міцно стягла мотузку у нього під підборіддям і гарненько зав'язала бантиком.

— Отак буде добре! — втішно пробурмотів Недороць. Він був задоволений, що корона так міцно сидить на голові, хоч мотузок його трохи і тис.

— От ви й готові, ваша недоречність! А я вже, мабуть, піду.

З обличчя Недороця вмить збігла усмішка. Він скривився, мов збирався заплакати.

— То ти мене покидаєш? — прошепотів він. — А я думав, що ти назавжди залишишся в моєму замку!

— Ні, ваша недоречність! Я маю повернутися додому!

— Зачекай, зачекай! — раптом захвилювався Недороль. — Ти без допомоги не виберешся із замку. Тебе схоплять гвардійці і відведуть до Першого Недорадника. А він накаже відрубати тобі голову!

Алі не хотілося виказувати Недопопелюшку, і вона мовчала. Раптом Недороль вигукнув: «Еврика!», схопив Алю за руку і потяг до дверей Тронної Зали.

— Ваша недоречність, а що означає — еврика?

— Це означає, що я придумав, як зробити, який же я осел що раніше не додумався до цього! Але не відволікай мене, будь ласка, дурницями і слухай уважно.

— Кожного ранку, — схвилювано зашепотів він, — Перший Недорадник приходить сюди по шолом. Поки він одягне його ти побіжиш по галереї. Там в кінці є маленькі дверцята до саду. А там у кущах бузку є хвіртка. Через неї ти вийдеш у місто. Ось ключ, — і Недороль поклав дівчинці у руку маленького ключика. — Тільки обіцяй: якщо визнаєш дорогу з мого королівства то розкажеш і мені. Тс-с-с! Я чую кроки! Це він!

Аля так багато наслухалася про Першого Недорадника, що її дуже закортіло його побачити. Вона зазирнула в щілину між одвірком і дверима — і мало не скрикнула від подиву!

До Тронної Зали зайшов чоловічок, якого вона колись не домалювала у своєму альбомі! Тоді вона стерла йому обличчя гумкою, бо воно здалося їй жорстоким, і злим. А більше так і не намалювала, бо малювання їй страшенно обридло. Аля закинула і альбом, і олівці далеко в книжкову шафу і відтоді більше не брала їх до рук.

РОЗДІЛ ЧОТИРНАДЦЯТИЙ

у якому Аля вирішує йти у розвідку

Алю настільки вразила поява недомальованого нею чоловічка, що вона геть забула, де знаходиться.

Та тут Недороль прошепотів:

— Не гай часу, він зараз вийде з Тронної Зали!

Аля поспішила до дверцят і щасливо вибралася з замку. Старанно замкнула за собою хвіртку, а ключик поклала до кишеньки в якій все ще лежала стрічка від другої кіски.

— Ну що? — зустрів її в дверях Недотелю Недоладько.

Аля засмучено промовила:

— Нічого, Недороль теж не знає дороги. Але не треба впадати у відчай, я дізналася, хто її напевне знає!

— Хто? — в один голос запитали Недоладько та Недоштанько, який саме надійшов.

— Недочеревик!

— Ха! Дізналася! — зневажливо пирхнув Недоштанько. — Задля цього не варто було пробиратися до замку!

Аля здивовано подивилася на Недоладька. Недочеревик ніколи нікому не покаже цю дорогу, — пояснив той.

— Треба примусити його! — вигукнула дівчинка.

— Ет, не вигадуй! — знову пирхнув Недоштанько. — Як же його примусиш?! Та він одним словом зітре тебе на порошок!

— Нічого, нічого, щось придумаємо! — заспокоїв його Недоладько. — Треба тільки дізнатися, де він живе.

— Здається, я знаю, — буркнув Недоштанько. — На пустирі, за містом, біля смітника стоїть маленький будінок без вікон і дверей. Якось я бачив, як з одного боку будиночка відчинилися двері, яких ще за хвилину там і не було. А з них вийшов Недочеревик.

Недоштанько перейшов на шепіт:

— Я одразу його впізнав, хоч раніше ніколи й не бачив! Тільки він один носить червоний ковпак. Крім того, на лівій нозі у нього не було черевика.

— Тоді спробуємо добратися до того будиночка! — сказала Аля.

— Я піду разом з тобою, одній небезпечно! — сказав Недоладько.

Хоч Алі було дуже страшно, проте вона розуміла, що вдвох з Недоладьком не зробить того, що задумала.

— Ні, ні, ти такий великий! Тебе одразу помітять звідусіль. А на мене, маленьку, ніхто не зверне уваги.

РОЗДІЛ П'ЯТНАДЦЯТИЙ

у якому Аля проникає до незвичайного будиночка

Недоладько привів Алю на пустир.

— Я чекатиму тебе тут, — показав він на високі будяки, — поки ти не повернешся. Хай навіть мине сто років!

— Ну-ну, заспокойся! Так довго, думаю, тобі не доведеться чекати! — і Аля попростувала до будиночка з червоної цегли, що самотньо стояв на пустирі. Дівчинка двічі обійшла його. Та не знайшла навіть дірочки, аби можна було хоч зазирнути усередину. В розпачі присіла вона на камінь біля стіни.

— Якби тут з'явилися ось такі маленькі дверцята, щоб я могла в них пролізти, — сказала Аля і легенько провела пальцем у стіні.

І раптом там, де вона провела пальцем, справді з'явилися дверцята. Аля натисла ручку — й вони відчинилися.

Перед очима був довгий коридор з високими вікнами. Через вікно Аля побачила чудовий сад і велику-велику клумбу.

Дівчинка рушила коридором. З обох його сторін було багаті дверей. Кожного разу, взявшись за ручку дверей, Аля переконувалась, що всі вони

були замкнені. Тоді дівчинка звернула в один з бокових коридорів, потім у другий, третій, а кінця їм не було видно.

Вона вже геть знесилилась і сіла на стілець, що невідомо звідки взявся у коридорі.

«Дивно, — подумала вона, — я добре пам'ятаю, що тут не було жодного стільця!» І раптом в голові сяйнула здогадка. Вона швиденько встала — і стілець зник! Тоді знову захотіла сісти — і стілець з'явився.

— Цікаво, чи всі бажання тут виконуються? — голосно про мовила Аля. Їй дуже захотілося морозива. Так захотілося, що вона аж очі заплющила. А коли розплющила, у руці була порція пломбіру на паличці. Аля рушила далі, смакуючи недоладянське морозиво, проминула декілька дверей і враз зупинилася.

— А якщо я попрошу перенести мене додому?! — вигукнула вона. — Оце буде здорово!

Дівчинка вже було відкрила рота, але перед очима раптом по став стурбований Недоладько. Вона згадала його останні слова і уявила, як він чекатиме її на пустирі десять, двадцять і всі сто років.

— Ні, ні! — захвилювалась Аля, бо злякалася, що її бажану буде негайно виконане. — Ні, ні! Я тільки хочу дізнатися, як можна вибратися з Недоладії, — і почула в себе за спиною легенький шелех на підлозі. Оглянувшись, дівчинка побачила клаптик паперу, на якому було написано: «Інструкцію про перенесення дивись у чарівній книзі».

— Піду шукати чарівну книгу, — мовила Аля і поспішила далі.

Тут вона завважила, що береться вже за четверте морозиво. «Ну, ще одне — і все!» — дала вона собі слово.

Дівчинка сама незчулася, як опинилася перед дверима. Вони були замкнені.

— От якби мені ключ, — проказала вона, і враз щось дзенькнуло. Аля побачила під ногами ключ, підняла його і спробувала відімкнути двері. Замок тихо клацнув, і вона опинилася в темряві. Двері тихо зачинилися за нею.

— Я пропала! — похолола дівчинка. — Це пастка!

Очі поступово звикали до темряви. За кілька кроків вона побачила над самісінькою підлогою маленькі напівкруглі віконці що так нагадували розрізані навпіл кружальця лимона.

Аля присіла навпочіпки, заглянула у найближче віконце і побачила невеличку затишну кімнатку.

У каміні палахкотіли дрова. Посередині кімнати на столі лежал велетенська розкрита книга.

А на стільці за столом... Ой-ой! Аля навіть не повірила свої очам! На стільці сидів той самий чоловічок, якого вона вперше побачила вдома. Тільки тепер він не малесенький, а на зріст майже такий, як вона. На голові у нього червонів ковпачок. А на лівій нозі не було черевика.

Тепер Аля знала, що звати його — карлик Недочеревик.

РОЗДІЛ ШІСТНАДЦЯТИЙ

у якому Аля читає чарівну книгу

Книга була величезна. І щоб перегорнути сторінку, Недочеревику щоразу доводилося підніматися із стільця. Нарешті він знайшов, очевидно, те, що шукав. Витяг з кишені окуляри і почав уважно читати. Потім щось записав на папірець, радісно потер руки і аж підскочив від задоволення.

За мить він заспокоївся, закрив книгу, підсунувся ближче до огню гріючи руки, щось тихо замуликав собі під ніс. Раптом Недочеревик замовк і глянув на годинник, що, як дві краплі води, був схожий на годинник з вежі королівського замку. Тільки у нього була ще й хвилинна стрілка. Годинник показував за кілька хвилин дванадцять.

Карлик заметушився, почав нишпорити по кишенях. З однієї витяг свого лівого черевика, узув його і... зник. Аля кинулася до дверей, але вони були замкнені, а ключ залишився в замку по той бік дверей.

— Ключ! Швидше, швидше! — вигукнула дівчинка. І слухала, чи не дзеленькне об підлогу. Але ні! У цій кімнаті бажання не виконувались. Аля зрозуміла, що вона замкнена.

Шукаючи порятунку, дівчинка згадала, що в кишені у неї лежить ключ від хвіртки з королівського саду. Вона спробувала відчинити двері ним. Яка радість — замок легко відімкнувся!

Але як же тепер дістатися до маленької кімнатки? Аля відімкнула вже декілька дверей, однак усі вони вели у ту кімнату, з якої вона щойно вийшла. З розпачу дівчинка ледь не заплакала. Адже карлик міг повернутися будь-якої миті. А вона так і не встигне прочитати чарівну книгу.

«А якщо спробувати знову...» — подумала Аля, підбігла до стіни і швидко провела по ній пальцем. З'явилися дверцята. Дівчинка прочинила їх і нарешті опинилася в карликовій кімнаті... Вона підійшла до столу і на обкладинці книги прочитала:

— Спра-ва но-мер.

«Що за справономер такий?» — не зрозуміла Аля. А далі було написано: «ІНСТРУКЦІЇ ДО ЗАЧАРУВАННЯ І РОЗЧАРУВАННЯ». Аля перегорнула ще кілька сторінок і радісно скрикнула. Перед очима була «Інструкція № 12. Як перенестися з країни Недоладії»:

Рівно о 12 годині, коли хвилинна стрілка збіжиться з годинниковою, стати перед годинником королівського замку, доробити все що є у тебе недороблене, і проказати закляття:

І до-роби!

І до-пиши!

І роз-почни!

І не лиши!

І до-їдай!

І до-пивай!

І з Недо-ладії

ТІКАЙ!»

Щоб краще запам'яталось, Аля повторила закляття, Затем перегорнула сторінку. Далі зазначені були адреси. Серед них дівчинка прочитала й свою: вулиця Будівельників, 127, квартира 121. Вона пробіглась очима до кінця списку, до чистої сторінки на якій раптом почала з'являтися нова адреса — наче хтось невидимою ручкою швидко виводив літеру за літерою.

«Ага, справа номер, — здогадалась вона, — це і є та чарівні книга, куди записуються всі недороблені справи, а також адреси тих, хто їх не доробив. І тоді карлик взуває черевика, мчить туди і забирає недороблене в Недоладію!»

Отож, щоб повернутися додому, Алі треба стати на площі перед годинником, заплести другу кіску і, коли проб'є рівно дванадцяті, промовити закляття.

Перегортаючи сторінку за сторінкою, Аля звернула увагу, що у списку проти кожного прізвища стояли цифри: дев'яносто вісім, сімдесят шість, п'ятдесят чотири. Біля Алиного імені, що значилась у списку під номером один, була цифра сто і слово «перенесена».

Внизу дівчинка помітила написану дрібненькими літерами примітку: «До Недоладії переноситься лише той, хто не доробив рівно сто справ».

Під номером другим у списку стояло прізвище її сусіда — Сашка-Тишка і цифра дев'яносто дев'ять. Отже, йому лишилося не доробити тільки одну справу — і він опиниться у країні Недоладії.

«Ні, не буде цього! — вирішила Аля. — Я всіх їх попереджу!»

Вона похапцем вирвала сторінку і заховала у кишеньку. А тепер — швидше до Недоладька, поки не повернувся карлик!

Аля намалювала на стіні двері і вийшла у коридор, потім — на пустир. Двері за нею одразу ж зникли. Але тепер вона знала таємницю будиночка.

А до неї, всміхаючись, уже поспішав Недоладько.

РОЗДІЛ СІМНАДЦЯТИЙ

у якому Аля спробувала ще раз довести справу до кінця

— Як довго тебе не було! — вигукнув Недоладько. — Я вже почав турбуватись.

— Я теж! — обізвався Недоштанько, виходячи з темряви ще з декількома недоладянами.

— А це ще хто? — спитала Аля.

— Хто, хто... — буркнув Недоштанько. — Це мої друзі. Вони пришли виручати тебе.

І тут з гурту виступила дивна чотирикутна бабуса. Голова її була обмотана великою квітчастою хусткою, кінчики якої, зав'язані вузликом над чолом, стирчали, як заячі вуха. Вузлики скріплювався гвинтиком. У кожній руці бабуса тримала по великій картатій носовій хустинці.

Час від часу старенька витирала ними червоного і розпухлого носа. Бідолашна бабуса без угаву кашляла, чхала, кректала і охала.

— Кахи-кахи, — почала вона. — Мене звати Недокватирка, а-ап-чхи! Ой, лишенько! Ми дізналися, що в місті з'явилася дівчинка, — о-ох, мій бідний поперек!.. — яка вміє доводити справу до кінця... — Бабуся голосно висякалася.

— Я не знаю, — зітилася Аля. — У мене тільки раз вийшло. Але скажіть, будь ласка, де ви так могли застудитися?

— О-ох, це довга історія, — зайшлася кашлем бабуся. І вона розповіла Алі, як одного разу тато попросив сина закрутити гвинтика на кватирці. А саме в цей час у дворі мав розпочатися футбольний матч. А хлопчик був капітаном команди. А яка ж гра без капітана? Хлопець недокрутив гвинтика і гайнув у двір.

— И ось я тут. А через цей протяг у мене постійний нежить, кашель, бронхіт, радикуліт і немає жодної кісточки, яка б не боліла. — закінчила бабуся сумну оповідь.

— И все через отой недокручений гвинтик? — запитала Аля.

— Через нього! — підтвердила Недокватирка.

— Чому ж ви його досі не закрутите? — обурилася дівчинка.

— Ми не вміємо! Кахи-кахи. Ми тому й прийшли... Може ти нас навчиш?

— Зачекайте хвилю! — Аля знову кинулась до будиночка. Добігши, вона зайшла усередину і голосно проказала: — Викрутку! — і в ту ж мить у неї в руці з'явилася невеличка викрутка. Повернувшись, дівчинка рішуче взялася до роботи. Спочатку викрутка не слухалась її, а капосний гвинтик весь час вивертася. Але ось останній оберт — і Аля полегшено зітхнула. На сердці стало радісно, як тоді, коли вона пришила крильце бабці.

Тої ж миті бабуся Недокватирка перестала кашляти і чхати. Не тямлячи себе від радості, вона обмацувала поперек, руки, ноги і примовляла:

— Ой! Не болить! Ніде не болить! І ніде не крутить! І не стріляє! — і вона кинулася цілувати Алю.

Усі вирушили до Недотелю. Там вони розсілися за довгим дерев'яним столом. Аби їх ніхто не потурбував, Недоштанько повісив на дверях табличку «Зачинено на переоблік». І Аля почала розповідь.

— А знаєте, хто недомалював Першого Недорадника? Я! І я придумала, як позбавити вашу країну від нього! Тільки повернуся додому, одразу домалюю йому голову, і він зникне назавжди!

— От так компот! — радо вигукнув Недоладько. — Невже це можливо?!

— Ще й як можливо! — запевнила його Аля. — А тепер нам треба знайти годинникаря, який би полагодив хвилину стрілку на годиннику королівського замку!

— Я знаю такого, — обізвалася Недокватирка. — Його звати Недождень. Він живе у маленькій комірчині на тій самій вежі з годинником. Але чи зможе він полагодити?

— А чому не зможе?

— Та він уже, напевно, забув, як це робиться! А ще боятиметься, що його вистежать шпигуни і донесуть Першому Недораднику. А той накаже відрубати Недожденю голову!

— За що?

— За те, що він взявся довести діло до кінця!

— Шпигуни стежать за нами всіма!

— І доносять Недораднику!

— Тоді гвардійці хапають...

— І відрубують голову... — перебиваючи один одного загомоніли всі разом.

— Що ж робити? — засмутилася Аля.

— Нічого, не сумуй, щось придумаємо! — підбадьорив її Недоладько. — Спочатку проберемося до замку і умовимо годинникаря полагодити годинника.

РОЗДІЛ ВІСІМНАДЦЯТИЙ

у якому Аля потрапляє до рук Першого Недорадника

Аля з Недоладьком знову подалися до королівського замку. Двері їм відчинила заплакана Недопопелюшка.

— Що сталося? — стурбувалася Аля.

— Перший Недорадник наказав відрубати голову Головному Недокухарю нібито за те, що королю на обід він подав круті яйця. Але це ж не правда, я сама перевіряла, — схлипуючи, розповіла Недопопелюшка. — Недокухар був такий добрий! Він завжди пригощав мене ласощами з королівського столу! — і Недопопелюшка залилася слізьми.

— Цить, не плач! — заспокоїв її Недоладько. — Скоро цьому настане кінець.

Недопопелюшка кулачками витерла мокрі щоки і з надією подивилася на свого приятеля. А Недоладько, розповівши усі останні новини, запитав:

— Може, ти знаєш, де живе годинникар?

— Звичайно, знаю! Адже я щодня ношу йому обід! Я знаю до нього найкоротшу дорогу! Ходімо!

Недоладька вони залишили на кухні, порадивши йому видати себе за нового Головного Недокухаря, якщо прийдуть гвардійці.

Недопопелюшка вела Алю незліченними залами старого замку. Вони дуже поспішали. І все-таки перед одними дверима їм довелося зупинитися. У кімнаті, через яку треба було переходити хтось був. Навшпиньки підкралися вони до дверей і побачили Першого Недорадника. Він складав до високої шафи сувої королівських наказів і наспівував пісеньку:

Порожня голова — не диво.

І з нею можна жити щасливо.

Думки до неї не приходять.

І мрії з розуму не зводять.

На плечах дуже легко

щодня її носить!

*А головне — вона ніколи ні від чого
не болить!*

Тут Недорадник повернувся, і Аля з жахом побачила через підняте у шоломі забороло обличчя, точнісінько таке, яке вона на своєму малюнку стерла гумкою, — хижє і зле. Аля схопила Недопопелюшку за руку і схвилювано прошепотіла:

— Дивися, дивися, у нього обличчя, яке я стерла!

— Яке обличчя? — здивувалася Недопопелюшка.

— Там, у шоломі!

— Та шолом же порожній! У ньому нічого немає!

«Виходить, Недопопелюшка не бачить його обличчя! — зрозуміла Аля. — І ніхто не бачить! Тільки я!»

У Алі по спині забігали мурашки — чи то від страху, чи то ви морози-ва. Не треба було стільки їсти! Мабуть, починався нежить, бо дівчинка так голосно чхнула, що в порожній залі загуло.

Недорадник підстрибнув до дверей, розчехнув їх і схопив Алю за руку.

РОЗДІЛ ДЕВ'ЯТНАДЦЯТИЙ

у якому Недороль Десятий підписує наказ про Аліну страту

— Ти хто така і що тут робиш? — злісно просичав Перший Недорадник. Аля вирішила краще померти, аніж виказати друзів.

— Еге! — криво посміхнувся він. — Здається, я знаю, хто ти така! Мої люди донесли мені, що в місті з'явилось дівчисько, яке будь-що хоче вибратися з нашого прекрасного королівства! Звідсі не повертаються, запам'ятай! — і він зловтішно зареготав, а потім гукнув: — Гей, сторожо!

У коридорі почувся брязкіт зброї, і до кімнати вбігло двоє гвардійців. Вони тримали списи і широкі щити.

Але ж і чудернацькі були ті солдати в старих, іржавих, погнутих залізних латах! У одного замість шолома на голові стирчала стара зелена каструля без дна. За щит йому правила покрішка від виварки, а за спис — якась пласка залізняка. Чомусь дуже знайомою видалась Алі та залізняка: з одного боку вона кінчалася стрілкою, а з другого — кружальцем з чотирьохкутною діркою посередині.

У другого гвардійця до грудей була міцно припасована дерев'яна дощечка, на якій куховарки кришать цибулю. А замість списа він тримав держак від граблів з прив'язаною на кінці виделкою.

— Охороняти, як Державну Таємницю! — наказав їм Перший Недорадник, показуючи на Алю. — Кроком руш за мною!

І він пішов попереду. Вони зайшли до Тронної Зали, серед якої на троні сидів Недороль Десятий. Навколо трону ходили, стояли і розмовляли придворні, від чого у Залі стояв страшенний гармидер.

Але як тільки грюкнули двері, запала тиша. Всі з острахом подивилися на Першого Недорадника.

Та найбільше перекошилося від жаху обличчя Недороля Десятого. Його була лихоманка, від чого корона з'їхала йому аж на очі.

— Ваша Недоречність! — звернувся до нього Недорадник. — Державна зрада! — і показав на Алю.

Почувши це і побачивши Алю, Недороль затремтів ще дужче.

Він злякався, що Недорадник прийшов відібрати у нього корону. Корона раптом злетіла з голови і поторохкотіла сходинками трону. Очі у Недорадника спалахнули, і він шулікою кинувся її наздогоняти. Та Аля випередила його, схопила корону і віддала Недоролю.

Тремтячими руками той знову зав'язав мотузок, полегшено зітхнув і вдячно глянув на дівчинку. Перший Недорадник почервонів від люті, повернувся до трону і повторив:

— Державна зрада, ваша недоречність! Підпишіть наказ про страту! — і гукнув: — Першого Недописаря сюди!

«Ось зараз, зараз Недороль накаже мене відпустити!» — подумала Аля.

До трону підійшов Перший Недописар. Під пахвою він тримав цілий стос якихось папірців. Аля придивилася і побачила що це бланки наказів про страту. На них залишалось поставити ім'я засудженого та королівський підпис — і наказ готовий.

Перший Недорадник взяв бланк і написав: «Невідома небезпечна особа, яка приховує своє справжнє ім'я». Потім подав його Недоролю.

І Аля з жахом побачила, як Недороль тремтячою рукою підписав наказ.

Задоволений Недорадник згорнув наказ трубочкою, гукнув гвардійців і гучним голосом розпорядився:

— У підземелля їй! Пильнувати, як зіницю ока! Завтра, рівно о дванадцятій годині, їй відрубають голову!

РОЗДІЛ ДВАДЦЯТИЙ у якому Аля опиняється у підземеллі

А куди ж поділася Недопопелюшка? Невже вона злякалася і покинула дівчинку в біді?

Ні! Не покинула.

Коли Перший Недорадник схопив Алю за руку, Недопопелюшка кинулася на допомогу. Та в цю мить її саму хтось боляче шарпнув за рукав, затулив долонею рота і потяг за двері. Звичайно, це був Недоладько! Він не залишився на кухні, а назирці пішов за ними, щоб допомогти, як буде треба.

— Тс-с-с! — приклав Недоладько пальця до губ і пояснив: — Ти нічим їй зараз не допоможеш. Гвардійці одразу ж схоплять і тебе. А разом ми щось, може, і придумаємо. От такий компот!

Він визирнув з-за дверей. У кімнаті вже нікого не було.

— Ходімо, — сказав Недоладько. — Треба рятувати Алю.

Тим часом гвардійці відвели Алю до підземелля. Залізні ґрати перегороджали його на дві нерівні половини: у меншій сиділи засуджені, у більшій розклав своє знаряддя кат. Аля з жахом розглядала те знаряддя.

Тут були різні сокири — маленькі, більші і дуже великі; з короткими і з довгими ручками, з вузькими і з широкими лезами, прямими і загнутими з боків. На гачку висіло вбрання ката — червоний ковпак з вирізами для очей.

Гвардійці замкнули за Алею залізні двері і мовчки всілися на краєчок широченної плахи, що стояла найближче до ґрат.

Дівчинка присіла на оберемок соломи, що правив за ліжку.

«Дивно! — думала вона. — Той чоловічок, якому я колись не домалювала голову, тепер наказав відрубати голову мені!».

Її сумні думки перервали чийсь кроки — то прийшов кат. Аля одразу впізнала його. Він мав величезні загрубілі руки і маленькі примружені очі.

Кат наблизився до ґрат. Улесливо кривлячись і огидно хихикаючи, звернувся до Алі:

— Чого ти сидиш там у кутку? Хи-хи. Підійди ближче. Я — королівський кат. Хи-хи. Я прийшов, щоб приміряти сокиру до твоєї шиї! Хи-хи! Щоб завтра не гаяти часу. Щоб швиденько — раз-раз і готово! Хи-хи. Треба, щоб все йшло як по маслу. Я люблю свою роботу. А у того, хто любить свою роботу, — все завжди проходить гладенько! Хи-хи!

Він був такий бридкий, що Алю аж пересмикнуло. Побачивши, що дівчинка дивиться на нього з відразою, кат знову захихотів:

— Хи-хи-хи! Не дивись на мене так, не дивись! Знаєш, хто я? Я друга людина у королівстві після Першого Недорадника! Мене всі бояться! Хи-хи! А ще я єдина людина у королівстві, якій дозволено доводити свою справу до кінця! Хи-хи-хи-хи!

Та раптом він перестав реготати і жалібно сказав:

— А я не такий уже й поганий! Я добрий! Ти думаєш, мені тебе не шкода? Ще й як! Але що вдієш — така робота!

І він знову захихотів:

— Я бачу, ти не хочеш підійти ближче. Нічого, нічого, не вставай! Ти, напевно, втомилася. Я вже й так бачу, що тобі підійде ось ця любонька! — і він підняв угору невеличку сокиру з коротким держаком.

Кат провів пальцем по її лезу і стурбовано пробурмотів: «Треба трохи підгострити!». Витяг з кишені точило, присів на плаху і заходився біля роботи, наспівуючи:

Всі чомусь мене обходять стороною.

І ніхто не привітається зі мною.

І ніхто мені руки не подає —

*всі не люблять ремесло моє!
І чому,
чому такий я нещасливий?!
Я страшенно ж,
я страшенно жалісливий!
І коли когось я страчу —
усередині я плачу!
Ну чому,
чому такий я жалісливий?*

Нагостривши сокиру, він змахнув з ковпака невидиму порошок і попрямував до дверей.

На порозі кат обернувся до Алі і сказав:

— Я пішов! Хи-хи! До скорої зустрічі завтра вранці! Спи спокійно! Хи-хи-хи-хи!

РОЗДІЛ ДВАДЦЯТЬ ПЕРШИЙ

у якому Аля, якби вона не спала, могла б почути дивну розмову

Гвардійці сиділи мовчки, втупивши очі в Алю. Щоб не бачити їх, дівчинка відвернулася до стіни. Стомлена, вона скоро заснула.

Гвардійці довго сиділи нерухомо. Почувши рівне Аліне дихання, один з них, намагаючись не бряжчати залізниччям, повернув голову до другого. Він мовчки дивився на товариша, покручуючи лівого вуса, бо правого у нього зовсім не було. Другий гвардієць удавав, що не помічає його погляду. Він навіть намагався втягти голову в каструлю, що правила йому за шолом.

Тоді перший тихенько кахикнув.

— Умгу-умгу-умгу! — загуло в каструлі.

Перший гвардієць сердито прошепотів:

— Та зніми ти того клятого казанка!

Другий обережно зняв каструлю і поставив на кам'яну підлогу. Стало видно, що у нього тільки половина бороди.

— Бодай вона згоріла, така служба! — теж пошепки поскаржився він.

— Та не крути, не крути, Недоборода! — сказав перший.

— Ну чого ти прискіпався, Недовусе? — сердито запитав другий.

— Вона ж зовсім ще дитина! — докірливо мовив Недовус.

— А що тобі до того? Чи теж закортіло туди? — і Недоборода показав на грати.

Обидва замовкли.

— Дітей почав хапати! — через хвилину з обуренням в голосі обіззався Недоборода.

— Отож я ж і кажу! — знову жваво повернувся до нього Недовус.

І тут наче змовившись, вони разом встали і пішли до залізних дверей.

Недоборода встиг вставити ключ у замок, коли почулися кроки. З переляку залишивши ключ у дверях, гвардійці кинулися назад. Недоборода поспіхом насунув на голову каструлю і всівся поруч з товаришем.

РОЗДІЛ ДВАДЦЯТЬ ДРУГИЙ

у якому в підземелля спускається Недороль Десятий

Двері тихенько прочинилися. По сходах, крадучись, спускався Недороль Десятий. Щоб не зачепитися бува і не впасти, він перекинув поділ довгої сорочки, наче плащ, через руку.

Гвардійці полегшено зітхнули. Боялися вони тільки Першого Недорадника.

Недороль Десятий підійшов до ґрат. Підняв свічку і почав вдивлятися у темний куток в'язниці, де спала Аля.

— Дівчинко! Звичайна дівчинко! — покликав він.

Аля прокинулася і, побачивши Недороля, радісно всміхнулася. «Він прийшов, щоб випустити мене з в'язниці!» — подумала вона і підійшла до ґрат.

— Ваша недоречність, двері он там!

— Які двері? — перелякано запитав Недороль.

— Але ж ви прийшли, щоб визволити мене?

— Ні, ні! Що ти! Я прийшов, щоб подякувати тобі за те, що ти врятувала мою корону, і... і... щоб попрощатися.

— Як? І ви мене не випустите звідси?

— Ну подумай сама, які дурниці ти говориш! — роздратовано промовив Недороль. — Якщо я випущу тебе сьогодні, Перший Недорадник завтра ж посадить сюди мене!

— А звідки він дізнається?

— Та йому розкажуть... — Недороль оглянувся, ніби шукаючи того, хто це зробить, і побачив гвардійців. — Та йому ж розкажуть навіть ось ці солдати!

Гвардійці, що сиділи напівсонно, заворушилися. їхнє залізниччя забряжчало, і той, що з одним вусом, голосно спитав:

— Ти щось чуєш, Недобородо?

— Я зовсім нічого не чую. І навіть нічого не бачу, Недовусе! — і при цьому втягнув голову в плечі так, що вона зовсім заховалася в каструлю.

— Гм, дивно! Я теж нічого не чую і не бачу! — проказав Недовус.

Недороль притулився до ґрат і швидко зашепотів:

— Не вір, не вір їм! Вони прикидаються! А завтра ж побіжать до Першого Недорадника і викажуть мене! Мені дуже тебе шкода, але я боюсь... боюсь... — і він почав задкувати до виходу.

Та раптом зупинився на півдорозі і, скривившись, щоб не заплакати, промимрив:

— Мені ніхто ніколи так гарно, бантиком, не прив'язував корони! — і зник за дверима.

Гвардійці презирнулися і зітхнули. У підземеллі запала тиша.

РОЗДІЛ ДВАДЦЯТЬ ТРЕТІЙ

у якому Недопопелюшка приходить Алі на допомогу

І знову двері підземелля тихенько зарипіли і прочинилися, пропускаючи Недопопелюшку.

Гвардійці, побачивши її, відвернулися від дверей і втупилися в протилежну стінку.

Недопелюшка навшпиньках підійшла до ґрат і покликала Алю.

— Це ти?! — радісно підстрибнула дівчинка.

— Тс-с-с! — Недопелюшка приклала палець до губів.

Гвардійці заовтузилися, і один з них сказав.

— Я щось нічого не чую, Недобородо! А ти?

— Я теж! І навіть не бачу! — відповів другий.

Недопелюшка полегшено зітхнула і схвильовано сказала:

— Не падай духом! Ми тебе виручимо! Ніч довга всі в замку вже поспули, а Недоладько пішов у місто по допомогу.

— Слухай уважно, Недопелюшко! — відповіла їй Аля. — Перш за все треба сховати голову Першого Недорадника

— Як це — сховати?

— Дуже просто. Прoberись до Тронної Зали, там за троном є ніша. У ній заховані лицарські лати. Шолом Недорадник кожного ранку прилаштовує собі на плечі замість голови. А ввечері знімає і кладе у нішу. Зараз ніч. Отже, шолом можна переховаТ в інше місце.

— А для чого його ховати? — все ще не розуміла Недопелюшка.

— Ну як ти не розумієш! Без голови Недорадник не зможе наказати катові відрубати мені голову. — Аля перевела подих. — А потім, — продовжила вона, — невідомо, чи встигне годинникарь полагодити годинника до дванадцятої години. Недорадник накаже гвардійцям схопити його і відрубати голову теж.

— Тепер я все зрозуміла! — вигукнула Недопелюшка. — А зараз треба дізнатися, у кого ключ від твоєї в'язниці.

По цих словах гвардійці знову забряжчали своїм залізяччям і один з них сказав:

— Здається, ти залишив ключ у замку, Недобородо?

— Еге ж, у замку, — відповів той.

— І двері можна відімкнути?

— Звичайно!

Недопелюшка підбігла до дверей. І радісно ойкнула, бо в замку справді стирчав ключ.

Вона відімкнула двері, схопила Алю за руку, і вони побігли до виходу з підземелля.

У тиші щось знову забряжчало і почувся голос одного з гвардійців:

— Ти чув що-небудь, Недобородо?

— Анічогісінько! І навіть зовсім нічого не бачив! — відповів той.

І в голосі його вчувалася лукава посмішка.

РОЗДІЛ ДВАДЦЯТЬ ЧЕТВЕРТИЙ

у якому виявляється, що полагодити годинник неможливо

У замку справді всі давно спали. Недопопелюшка з Алею обережно пробиралися темними кімнатами і коридорами. Тільки місяць і зірки світили їм у величезні чорні вікна. Та ще було чути, як на вежах перегукуються вартові. Їхні кроки відлунювали під арками.

А дівчаткам здавалося, що за ними хтось женеться. Вони міцніше стискували одна одній руку і поспішали далі.

Нарешті вони дісталися Тронної Зали і підійшли до ніші. У ній, поблискуючи у місячному сяйві, стояли лати. Шолом був на місці.

Всередині у Алі похололо. На мить їй здалося, що з щілини над забором за нею стежать холодні і лихі очі Першого Недорадника. Аля зібралася з духом і підняла забороло. Шолом був порожній. Дівчинка зняла його і завагалася.

— Куди ж його сховати? — міркувала вона. — А! Придумала! — і потягла Недопопелюшку у спальню Недороля Десятого.

Вони підкралися до королівського ліжка і відхилили завісу. На ліжку солодко спав Недороль. Аля швидко сховала шолом по під подушки.

— Тут його нізащо не знайдуть! — задоволено мовила вона. — А тепер — швидше до годинникаря!

Годинникар Недождень жив у маленькій комірчині під самісіньким дахом центральної вежі. До неї вели гвинтові сходи, якими оберталися зубчасті колеса велетенського годинника.

Він уважно вислухав Алю і схвильовано заметушився по комірчині.

— Яке нещастя! Яке нещастя! — приказував він і хапався руками за голову.

Недопелюшці ледве вдалося його заспокоїти.

Годинникар впав на стілець і розпачливо подивився на Алю.

— Я так і знав, — мало не плачучи, сказав він, — що ця стрілкака колись знадобиться! Я так беріг її! І ось тепер... тепер я нічим не можу вам допомогти! Бо вчора її у мене хтось поцупив!

РОЗДІЛ ДВАДЦЯТЬ П'ЯТИЙ

у якому всі вирушають на розшуки стрілки

Це справді була прикра новина. Адже без стрілки годі й думати про полагодження годинника. А без годинника Алі нічого й мріяти про повернення додому. Всі зажурено мовчали.

Та ось Аля підвела голову і в її очах засвітилася надія.

— А яка вона, ця хвилинка стрілка? — спитала дівчинка, бо згадала дивний спис одного з гвардійців, які охороняли її у в'язниці.

— Це довга пласка залізняка, загострена з одного кінця. На другому кінці у неї дірочка, у яку просувається вісь, — пояснив Недождень.

— Здається, я пригадую, де бачила її! — і Аля розповіла про спис.

— Швидше туди! Це напевно стрілка! — нетямився на радощах годинникар.

Вони вийшли з комірчини. Вже сходило сонце, і починався новий день.

Поминувши кілька кімнат, усі помітили, що у замку діється щось незвичайне: назустріч їм бігли гвардійці. На превелике дивування, вони зовсім не звертали на Алю уваги. Навпаки, здавалося, що гвардійці самі від когось тікають, скидаючи з себе лати і шпурляючи зброю. Придворні, з перекошеними від жаху обличчями, тягли за собою якісь вузли та валізи. Всі вони бігли із замку і зникали у кривих вуличках міста.

Аля з друзями почала спускатися до підземелля і нашттовхнулася на ката. Він прожогом промчав повз них і зник за поворотом галереї.

А в підземеллі на них чекала ще більша несподіванка! Все катове начиння було поперевернуте і розкидане, наче тут промчався ураган. А двоє знайомих нам гвардійців спокійнісінько чатували біля в'язниці. За ґратами з кутка в куток, наче розлючений тигр, бігав Перший Недорадник... без голови! Час від часу він кидався на ґрати і тряс їх, намагаючись зламати.

Аля і Недопопелюшка завмерли від несподіванки і дивилися на цю вражаючу картину. А Недождень тим часом, щось радісно вигукуючи, накинувся на одного з гвардійців і почав виривати у нього з рук списа. Солдат не чекав такого нахабства і тому відчайдушно боронився. Його товариш кинувся йому на допомогу. Невідомо, чим би все це скінчилося, якби Аля не отямилася і не підбігла до них.

— Недобородо, Недовусе, це ж ми! Невже ви нас не впізнали?

Недовус відпустив годинникаря. Все ще неприязно поглядаючи на Недождень, Недоборода, відсапууючись, пробурмотів:

— А чого він, оце саме, кидається, наче тигр!

За хвилину все з'ясувалося. Аля розповіла гвардійцям, навіщо їм цей дивний спис. Недоборода сам простяг його годинникареві зі словами: «Візьми, друже!»

— Та й взагалі, — сказав Недовус, — я бачу, що настав час скидати з себе це залізччя.

А Перший Недорадник оскаженіло тряс ґрати в'язниці.

РОЗДІЛ ДВАДЦЯТЬ ШОСТИЙ

У якому ми дізнаємося, чому Перший Недорадник опинився за ґратами

Справді, як же Перший Недорадник опинився за ґратами?

Вранці він як завжди, пішов до Тронної Зали, щоб одягти шолом. Обнишпорив усю нішу — шолом зник! ОСКАЖЕНІВШИ, Перший Недорадник

став бігати по замку і з кулаками кидатися на всіх, хто траплявся йому на очі. Переляканий начальник гвардійців утік із замку. Залишившись без командира, солдати покидали зброю і теж подалися навтьоки.

Безголовий Недорадник спустився у підземелля. Він порозкидав усе катове знаряддя, вибрав найбільшу сокиру і кинувся до в'язниці, щоб відрубати Алі голову.

Та за ним спостерігали Недоборода і Недовус. Коли Перший Недорадник заскочив за ґрати, вони швиденько зачинили за ним залізні двері. Тепер він був не страшний нікому!

Саме в цей час у підземелля спустився кат. Але замість Алі він побачив за ґратами Першого Недорадника, та ще й без голови»!

За своє життя кат немало бачив голів без тулубів й тулубів без голів. Але щоб тулуб без голови отак вистрибував і вимахував руками — таке він побачив уперше в житті! Він вирішив що ремеслу його настав кінець, і теж дременував із замку.

А Недороль Десятий визирнув зі спальні і побачив навкруги страшений переполох. Він зарився у ліжко, наче у копицю сіна і тремтів від страху так, що все ліжко ходило ходором.

Його довго шукали, аж поки хтось зазирнув у ліжко і витяг звідти зеленого від переляку маленького чоловічка, у якому ледве можна було впізнати Недороля Десятого.

РОЗДІЛ ДВАДЦЯТЬ СЬОМИЙ у якому Аля не впізнає деяких давніх друзів

Годинникар зі стрілкою спокійно повернувся на вежу. Не гаючи часу, він заліз на циферблат велетенського годинника. Аля і Недопопелюшка подавали майстру інструменти.

Годинникові цифри радісно усміхалися дівчаткам, наче давнім знайомим. І знімали капелюхи, коли майстер постукував по дзвінким молоточком: дзень-ззень, дзень-ззень! На циферблаті відчинялися віконечка і звідти нетерпляче визирали хвилини і секунди. Їм дуже хотілося скоріше на волю! А поважні години сварили їх, щоб не заважали майстру працювати.

І щасливий годинникар заспівав! Години, хвилини і секунди йому підспівували!

А цифри танцювали...

*Тож кожна година —
неначе людина.*

*Вона циферблатом крокує
невпинно.*

Тому ти годині

іти помагай,

тому ти ніколи

її не вбивай!

*А коли щодня і щогодини
не втрачаєш ти ані хвилини —
стане другом диво-циферблат,
і в ділах у тебе буде лад.*

І ось уперше за багато років годинник почав вибивати час. З гарним мелодійним передзвоном відбивав він дев'яту годину ранку. Аля і Недопопелюшка слухали його і дивилися з бійниці вежі на місто. Воно лежало перед ними, наче на долоні.

Раптом до них долинув невиразний гомін — то на площі нуртував натовп. А попереду йшов Недоладько.

Недопопелюшка потягла Алю вниз, схвилювано вигукуючи:

— Це Недоладько, Недоладько прийшов!

Недоладько дуже зрадів, коли побачив, що дівчатка живі та здорові.

— А ми прийшли визволяти тебе, — звернувся він до Алі.

Аля обернулася і впізнала багатьох знайомих недоладян. Потім знову перевела погляд на Недоладька і, раптом щось згадавши, наказала:

— Стій тут і чекай мене!

Дівчинка побігла на кухню, знайшла у каміні кілька холодних вуглинок, міцно затисла їх у кулаці і поспішила назад.

— Стань отут, Недоладьку, — хвилюючись попросила Аля. — Зніми, будь ласка, капелюха і повернися обличчям до сонця. — Вона поставила Недоладька впритул до кам'яного муру і взяла вуглинку в руку. Намалювала йому друге вухо, підправила ніс, продовжила ліву ногу, яка здавалася дещо коротшою.

Проте у зовнішності Недоладька чогось не вистачало. Що ж вона забула? Так, ямочку! Тремтячою рукою дівчинка торкнулася Недоладькового підборіддя...

І сталося диво! Перед Алею стояв стрункий, гарний хлопець. Його неважко було пізнати, бо на обличчі світилися щирі очі та добра і лагідна усмішка.

Аля вся сяяла від задоволення.

Хтось торкнувся її руки, і дівчинка побачила Недовуса, який стояв поруч і благально дивився на неї. Аля зрозуміла все без слів і швиденько домалювала йому правого вуса. Він одразу ж звеселів і, взявшись у боки, пішов у танок.

Ось коли Алі довелося попрацювати!

Недоладяни тісно обступили її. Знадобилися не тільки Алина голка з ниткою, але й викрутка і вуглинка та ще багато інструментів, що їх позносили недоладяни.

Сонце підбилося височенько, та Аля все ще доробляла — малювала, закручувала, прибивала.

А коли нарешті спинилася перепочити, побачила, що навкруги кипить робота. Недоладяни вже самі допомагали один одному. На площі стояв га-

мір: там щось прибивали, там пиляли, там клепали. І всюди сяяли усмішки! Усмішки, яких раніше так не вистачало усій країні!

Нарешті Аля згадала про годинник. Його стрілки показували за п'ятнадцять хвилин дванадцяту. Вона побігла шукати Недоладька. Він саме щось пиляв разом з Недоштаньком, у якого штани вже мали обидві холоші.

— Ну от, — сказала їм Аля, — Тепер я спокійно можу повертатися додому. Адже я навчилася доробляти все, що починаю! Ходімо швидше до годинника, бо у нас обмаль часу! Кличте усіх, хто хоче покинути країну Недоладію.

Та Недоладько, опустивши голову, знічено переминався з ноги на ногу. Не поспішав.

РОЗДІЛ ДВАДЦЯТЬ ВОСЬМИЙ у якому настає час прощатися

Аля помітила, що Недоладько поводить дивно.

— Що сталося? — поспитала дівчинка.

— Річ у тім, що ми вирішили не покидати Недоладію, — винувато признався Недоладько. — От такий компот! Коли ти повернешся додому і домалюєш Недорадника, він назавжди зникне з цієї країни. А Недороля ми примусимо тут працювати, доробимо все, що у нас ще не дороблено, і заживемо на славу! Бо це наша батьківщина! Та й не хочеться розлучатися, бо ми всі тут зріднилися! — додав він, обвівши поглядом площу, і посміхнувся. — А ти неодмінно повертайся додому. Тебе там ждуть — не дождуться. А Недопопелюшка... — і в очах його відбилась тривога, — Недопопелюшка, нарешті, стане принцесою. Ось, — він вийняв пазухи кришталевий черевичок, — ось другий черевичок для неї.

— Але я зовсім не хочу перетворюватися на принцесу! — Вигукнула Недопопелюшка і тупнула ногою.

Аля озирнулася і зацікавилася подивом. Перед нею стояла чистенька дівчина у звичайних черевичках і звичайній сукні. І така гарна — у сто разів краща від найкращої принцеси!

— Я теж залишаюся тут! — сказала Недопопелюшка, і Недоладькове обличчя знову засіяло.

— А що ж буде з Недочеревичком? — раптом згадала Аля.

— А що зможе заподіяти нам карлик, коли ми разом? — усміхнувся Недоладько. — Нехай і далі переносить сюди недороблені справи і записує адреси тих, хто їх недоробляє. Але, звичайно чим менше буде недороблених справ, тим легше нам буде тут. От такий компот!

— Тоді будемо прощатися, — зажурено мовила Аля. — Я б ще залишилася, але треба негайно попередити Сашка та інших дітей. Прощавай, Недоладьку! — Аля піднялася навшпиньки і поцілувала його в щоку. — Не плач, Недопопелюшко! — втішила вона подругу, хоча у неї самої на очах бриніли сльози. — Не забувайте мене! Я вас ніколи не забуду!

Вона глянула на годинник. Стрілки показували за одну хвилину дванадцять. Аля витягла з кишені стрічку і швиденько заплела косу.

Годинник почав відбивати дванадцятку.

І до-роби!

І до-пиши!

І роз-почни!

І не лиши!

І до-їдай!

І до-пивай!

І з Недо-ладії

ТІКАЙ!

проказала дівчинка і опинилася вдома.

Вона сиділа на підлозі у своїй кімнаті. Все було, як і раніше.

«Неначе у ракеті!» — подумала Аля. Підвелася з підлоги і знайшла у книжковій шафі старий альбом з недомальованим чоловічком. Дівчинка взяла олівець і почала домальовувати йому голову.

У кімнаті було тихо. Тільки олівець шурхотів... І Аля мимоволі почала наспівувати пісеньку, яка склалася сама:

Бувають ще на світі

справжнісінькі дива:

під гумкою зникає

у когось голова!

Комусь не вистачає

то серця, то руки,

з'являються на світі

недо —

чере —

вики.

Бувають чудеса

справжнісінькі на світі!

Виходить, ти і я

за все-усе в одвіті?

Що тут не доробив —

отам вилазить боком!

Буває, що добро

з одним виходить оком!

А чесність — без руки,

а правда — без ноги!

Буває, що і з друзів

виходять вороги!

От і виходить — перше

гарненько поміркуй,

а потім вже —

не допиши або не домалюй!

Аля дуже старалася. Однак обличчя у чоловічка знову, як і першого разу, вийшло хиже і зле.

А в цей час у Недоладії Недовус і Недоборода, які все ще вартували Першого Недорадника, побачили, як той швидко-швидко закрутився на одному місці, наче дзига, і... зник, наче його й не було!

РОЗДІЛ ДВАДЦЯТЬ ДЕВ'ЯТИЙ
останній, і хоча він дуже короткий, його не можна вважати
недоробленим, бо такі вони і є, ці останні розділи,
які ще звуться епілогами

Карлик Недочеревик і досі тиняється по білому світу і збирає в Недоладію недороблені справи. А недоладяни негайно їх доробляють. І невідомо, хто кого переможе, бо ще багато у нас тут недороблених справ.

Недороль Десятий влаштувався працювати нічним сторожем. Він цілі ночі грає сам із собою в кості. Кат працює гострильником. Краще від нього ніхто не може нагострити кухонного ножа чи ножиці.

А Перший Недорадник висить у Алі над письмовим столом, пришпилений кнопками до стіни. Він злісно дивиться на Алю. Адже це через неї він так і не став королем. Тепер його Аля аніскілечки не боїться.

Та й ніколи їй звертати на нього увагу. Адже у неї в кишеньці величезний список з адресами, куди вона неодмінно мусить завітати.

А до тебе вона ще не приходила?

<https://mamabook.com.ua>